

comminationem terroris diuini iudicij. Post voces tonitrua fiunt, vt hi qui forte miracula contemnuerunt, verba despiciunt, terrore iudicij quantantur. Terræmotus vero persecutionem significat, quæ excitata est contra sanctos. Vnde & bene post terræmotum grando sequitur, nam grando eos qui persecutionem commouent, significat. Grado quippe & fruges terræ comminuit, & ipsa comminuitur. sicutque vno grandis deficit, & denuo terra fructificet. Sic nimirum principes huius seculi dum persequebantur sanctos & affligebant, & ipsi pariter confringebantur, & ad nihilum redigebantur, aut viribus scilicet, aut commutatione in melius. Plures etenim de his, qui ecclesiam dei persecuti sunt, ad fidem Christi conuersi, ceperunt pati, qui prius alius inferebant. Porro malis percutiuntur, aut etiam qui fuerant predestinati conuersi ad fidem, ecclesia fructificante in bono opere, & crescere cepit in fide.

CAPVT XII.

T signum magnum apparuit in caelo, Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, I istud est signum de quo admonitus est Achaz, vt peteret signum a deo in profundum inferni, siue in excelsum supra. Sed cum ille diceret, non petā, & non tētabo dominum, conuersus propheta ad domum Dauid, dixit: Propter hoc dicit dominus: Ecce dabo vobis signum, Ecce virgo concipiet & pariet filium. Magnum quippe fuit signum, quando virgo concepit & peperit, & post partum virgo permansit. Et in caelo hoc factum est, id est, in ecclesia, cuius & mater domini membrum erat, Mulier amicta sole, id est, circumdata diuinitate altissimi, vnde angelus ait: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, Illa scilicet de qua Paulus ait. Christum dei virtutem & dei sapientiam, ipsa autem beata dei genitrix in hoc loco personam gerit ecclesie. Neque enim omnia quæ hic narrantur, iuxta literam beatæ virgini specialiter congruere possunt, sed electorum ecclesie, secundum mysticam narrationem generaliter conueniunt, in quibus

quotidie fit hoc signum, quia quotidie concipitur in ea Christus & nascitur. Ipsa est enim mater, ipsa est & filius, vnde dominus dicit: Si quis fecerit voluntatem patris mei qui in caelis est, ipse meus frater, soror & mater est. Dum enim quotidie nouos populos creat, in illis nascitur Christus. Ipsa est amicta etiam sole, id est, circumdata Christo, de quo scriptum est: Vobis timesibus nomen meum oriens sol iusticie. Hinc Paulus dicit: Omnes quotquot baptizati estis Christum induistis, De hoc sole impij dicturi sunt in inferno. Sol iusticie non luxit nobis. Per lunam autem quæ mutabilis est, vt pote quæ a principio vsque ad plenum orbem crescit, & inde deficit vsque ad tricesimam aetatem, omnia istius seculi mutabilia designantur, ideoque tam beata dei genitrix, quam etiam omnis ecclesia, lunam sub pedibus habet, quia cuncta temporalia despiciunt, omnia mutabilia pro nihilo ducunt, celestia mentis tenet intui, dicens cum Apostolo: Nostra conuersatio in caelis est. Alter: In hac muliere possumus intelligere perfectiores in ecclesia, qui iuxta domini consilium, sua omnia relinquunt, secuti sunt Christum. Per lunam autem simplices, qui laborant ad aliorum vsus, in plantando, ædificando & agricolando. Hos itaque habent illi, qui sunt perfecti, quasi sub pedibus, quia longe ab eorum merito distant, non tamen illi mercede carebunt, licet illis non per omnia coæquantur, si fideliter ministerium suum impleuerint. [Et in capite eius coronam stellarum duodecim.] Quia per mulierem (vt diximus) ecclesia intelligitur, canit illius dominus IESVS CHRISTVS intelligitur. De qua Paulus dicit, de deo patre loquens: Ipsum caput dedit supra omnem ecclesiam, quæ est corpus eius. In duodecim vero stellis significantur duodecim apostoli, qui sua prædicatione tenebras infidelitatis fugant, & lumine veritatis suos auditores illuminant. Vnde angelus Danieli dicit: Qui autem docti fuerint, & iustos erudiunt, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. In capite eius corona est stellarum duodecim, id est, duodecim apostolorum, per quos omnes gentes quæ in

circuitu istius mundi sunt, crediderunt in Christum, & primum per eos ipsum caput victorium de toto mundo portauit, [& in vtero habes clamabat parturiens & cruciatur vt pariat.] Hec iuxta literam beatae Mariae aptari nequeunt, quae sicut sine delectatione concepit, ita sine dolore peperit, nullumque cruciatur habere in partu potuit, quae nullum peccatum libidinis in conceptu contraxit. Sed iuxta mysticum intellectum hoc ad ecclesiam refertur, quae mulier vocatur, non propter effeminationem animi, sed quia praedicatione & lauacro spirituales filios gignere quotidie non desistit. Unde & ipse dicit in euangelio, Si quis fecerit voluntatem patris & caetera vsq;. Et mater esse. Ipsa enim ecclesia reputatur in matrem, reputatur in filium, quia dum quoslibet ad fidem adducit, mater est aut fonte baptismatis regenerat. In illis autem, qui accedunt ad baptismum, & confitetur se in Christum credere, filius. Hinc Paulus: Per euangelium ego vos genui. De hac muliere dominus dicit: Mulier cum parit, id est, cum parere vult, tristitiam habet, quia venit hora eius. Sicut enim mulier dum parit, affligitur & vexatur, ita & sancta ecclesia dum in hoc seculo est, & videt suos affligi, & variis modis tribulari, tristatur, affligitur, & vexatur: & clamat ad deum, postulans liberari ne visis tribulationibus succumbat. Sed cum ad tempus vel horam peruenerit, quae vltima corporis membra ad lucem aeternam nascendo peruenerit, tunc cessabit cruciatus ac parturitionis clamor. [Et visum est aliud signum in caelo: & ecce draco magnus, rufus, habens capita septem & cornua decem.] Per draconem, vt supra iam quoque diximus, intelligitur diabolus, qui aperte quoscunque potest deglutire non cessat, & quia diu est ex quo homines nocet, propter multipliciter insidiari magnus vocatur. Rufus vero, propter homicidium, quia ille homicida erat ab initio, ex quo scilicet primum hominem interfecit. Caelum autem ipsa ecclesia intelligitur, quae superius significata est per mulierem. In caelo est draco, quia etiam in ecclesia diabolus, quibus valet nocere non desinit. Neque enim ipse caelum possidet, sed caelo aduersatur. Per fe-

ptem autem draconis capita, omnes intelliguntur reges illi subiecti, qui contra septiformem ecclesiam pugnant. Per decem vero cornua omnia illi subiecta. Nam quod in cornibus regna significantur, Zacharias manifestat & Daniel, quorum vterque dicit se visisse quatuor cornua, quae sunt quatuor regna principalia. Cum his enim cornibus, hoc est, cum ista seculi potentia, & regnis sibi subiectis pugnat diabolus contra eos, qui decem praecipua legis obseruant, & in capitibus eius septem diademata. Quod significatur per capita, hoc & per vii diademata, id est, omnis huius seculi potentatus, qui illi adherent, & per fraudem verisimilem contra septem ecclesias, & contra septiformem spiritum dimicant. [& cauda eius trahebat tertiam partem stellarum caeli, & misit eas in terram.] Per caudam draconis vt supra quoque dictum est, praeui intelliguntur doctores: propheta enim dicens mendacium, ipse est cauda, Potest etiam & cauda specialiter ipse antichristus intelligi, qui omne mendacium dicturus est, habens eum habitatorem, de quo dominus dicit, In veritate non stetit. Tertia autem pars stellarum quam trahebat cauda draconis, in haereticis, paganis, Iudaeis figuratur ac falsis Christianis, qui de caelo, hoc est de societate sanctorum eijciuntur, & in consortium malorum hominum trahuntur. Illi enim designantur per stellas de caelo abstractas, qui prius lucere videbantur in ecclesia, sed aduentu antichristi, decepti blandimentis, tormentis & falsis miraculis obscurantur. Fit autem quotidie haec stellarum delectio, sed amplius tunc fiet, quanto immanior erit persecutiois saeuitia. Quod autem dicitur, trahebat, more scripturae sacrae praeteritum ponitur pro futuro. Vel bene etiam trahebat tertiam partem stellarum, quia quodammodo retro aspiciens, de toto transacto hoc tempore ista loquitur. Ab aduentu enim domini, quo stellae spirituales in caelo splendere coeperunt, & isti cadere inchoauerunt. [Et draco stetit ante mulierem, quae erat paritura, vt cum peperisset, filium eius deuoraret.] Quantum ad beatam Mariam pertinet, diabolus stetit ante eam, volens per

Herodem filium eius interficere, quando ille fugit in Ægyptum, & lactātes pro eo sunt interempti, sed quod non potuit facere per illum, fecit per filium eius Herodem, qui illis diebus, sicut euangelium dicit, Hierosolymis erat. Voluit autem eum deuorare diabolus, quia æstans eum purum hominem, putabat quod cum ceteris in inferno eum tenere posset, sed non potuit, vt in sequentibus dicitur, quia surgens a mortuis, ascendit ad deum patrem sic quotidie, immo omni hora stat diabolus ante sanctam ecclesiam, vt possit eos decipere, qui fonte baptismatis renati, efficiuntur filij dei, sed non præualet, quia rapiuntur ad deum, a quo proteguntur, iuxta illud: Vbi cumq; fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ & Volo vt vbi ego sum, illic & minister meus sit. Non autem vel Christus, vel membra illius tunc solummodo draconem vincunt, cum ad cælos ascendunt sed potius vincunt eum in hoc, & ipse dominus & electi eius, quia mandata vitæ custodiunt. Vnde & in euāgelio legitimus quod cum tentaret dominum, testimonia eius diuina ipse protulit, & sic eum confudit. Et peperit filium masculum, Beata Maria peperit masculum, id est, dominum Iesum Christum fortem, qui ad hoc venit, vt principem huius seculi debellaret. De quo Psalmista: Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Masculus autem aliquid ponitur in malam partem, aliquando in bonam. In malam vt illud Ieremie: Maledictus vir qui annuntiauit patri meo dicens: natus est tibi puer masculus, Quo in loco propheta personam humani generis gerit, dicens: Maledictus vir, diabolus scilicet, qui annuntiauit patri meo, mundo, natus est tibi puer masculus, id est, populus fortis in malis. De hoc patre Psalmista dicit: Audi filia & vide e. vsq; ad domum patris tui. In hoc autem loco masculus in bonam partem ponitur, quia significat dominum Iesum Christum vel certe membra illius, quæ quotidie parit sancta ecclesia. Recte autem sancti sub nomine mascululi comprehenduntur, quia fortiter contra aduersa Iesus seculi dimicant, sicut fecerunt sancti apostoli & martyres, qui etiā ipsa

corpora tradiderunt pro Christo nomine, quibus Psalmista dicit: Viriliter agite & confortetur cor vestrum. Quod autem subditur: qui erat creturus omnes gentes in virga ferrea. Jam de Christo, qui potestate innoxibili omnes gentes regit, vnde illi in Psalmo dicitur: Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ, quæ de omnibus electis potest intelligi, qui in suo capite acceperunt potestatem vt regant gentes in virga ferrea, & habeant potestatem confringendi eos tanquā vas figuli, vt faciant ex vasis iræ, vasa misericordiae. Nam quod Christus facit potentia, faciunt etiam sancti dono illius adiuti, prædicatione sua. Virga autem ferrea rectitudo intelligitur iustitiæ, quæ diligunt bonum quod deus fecit, & insequuntur malum quod homo nequitur gessit, sicut sua vt aliena facta librant, & aliena iudicant vt sua. Et raptus est filius eius ad deum & ad thronum eius. Ille raptus, vt supra dictum est, non est solummodo corporalis, sed spiritalis, Quasi enim quidam raptus sanctorum fit ex hoc mundo ad deum, dū fidem quam habent interius mandata vitæ custodiendo, etiam exterius opere exornant, vnde & Psalmista dicit: Ascensus in corde suo disposuit. Et mulier fugit in solitudine, vbi habet locum paratū a deo, vt ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta. Solitudo inquam quæ mulier fugit, secretū mentis debemus intelligere, quia abiciens primum terrenorum desideriorū tumultus & mundi huius superfluas curas, seipsam defectum quietis facit, ibique inuenit locum a deo paratū, hoc est, ipsum deū omnipotentem, qui in corde illius requisiecit. Ille est locus de quo Psalmista dicit: Esto mihi in deum protectorem, & in locum refugij vt saluum me facias. In solitudine ergo cordis locū sancti inueniunt quo saluantur, quia dum insolentias cogitationum non patiuntur, solacij æterna perunt, conditorem suum in secreto cordis sui habent habitatorem. In qua solitudine pascent eam, nulli dubij, quin prædicatores sancti hic intelligantur, qui ecclesiam pascent sua prædicatione & doctrina diebus mille ducentis sexaginta, Quia iis numerus

specialiter pertineat ad tempora antichristi, quibus necessario pascetur ecclesia a doctoribus, præcipue Elia & Enoch, tamen ad omne præfens tempus potest referri, a Domini scilicet ascensione vsque in finem seculi. In hoc tempore morante ecclesia in solitudine sui conditoris, & curis temporalium rerum quiescente, pascunt eam doctores exemplo & doctrina per suas epistolas, euangelia, & expositiones librorum pabulo diuini sermonis. Nam sicut antichristus milleducentissexaginta diebus regnabit, ita & Christus milleducentissexaginta diebus, id est, tribus annis & dimidio prædicauit, ideoque totum præfens tempus possumus accipere per hunc numerum, a quo diuina prædicatione cepit, in quo & per nouissimos prædicatores terminabitur. Hanc etenim mulierem significabat olim populus ex Ægypto egressus, qui Pharaonem draconem scilicet qui in medio fluminum suorum cubabat, fugiens in desertum perditus est, quo manna uescebat, & a morsu ignitorum serpentium, aspiciens æneum serpentem in ligno suspensum liberaretur. Desertum quippe illud significabat præfentem vitam, & secretas mentium solitudines. In hac quippe vita pascimur uero manna, id est, corpore Christi, qui dicit: Ego sum panis uiuus qui de celo descendi & cætera, vsque pro mundi uita. Ad sunt quoque igniti serpentes, id est, dæmones, qui uirus nequitie sue nobis insundere conantur, sed non præualent, quia liberamur per eum qui suspensus in cruce nos a diabolo liberauit, qui & similitudinem nostræ habuit mortalitatis, tamen non habuit maculam peccati, ideoque nos ab omnibus præualeat mundare peccatis. Et factum est prælium magnum in celo. Non tunc solummodo factum est prælium, quando in initio temporis diabolus per superbiam deiectus est de celo, sed & quando a Domini passione eiectus de cordibus fidelium, cepit amplius se uire contra omnes, & hæc pugna persequetur vsque ad finem seculi, quando cum fuerit solutus, consummabitur. Cælum enim sancta ecclesia est, in qua fit hoc prælium, maxime ut diximus, ex quo per fidem eiectus est de cordibus credentium, apostolis prædicantibus, iuxta

illud: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem & cætera. Sic enim dicitur: Factum est prælium magnum in celo: ut ab initio fidei Christianæ vsque ad finem, totum tempus uite præfentis comprehendit, sine aliqua dubitatione credatur, quatenus & factum in præteritis, & esse in presentibus, & cõsummandum in nouissimis asseratur. [Michael & angeli eius preliabantur cum dracone.] Angeli Michaelis, uel draconis dicuntur illis subditi & ad obediendum missi, non tamen ab eis creati, sicut quidam uaniloqui dixerunt hæretici: uel etiam quoniam sub uo rege in una ciuitate militare creduntur. Sic enim solemus & nos dicere, uidentes eos qui ex eadem societate sunt: Ecce mei aut non sumus. Hinc enim Dominus de pusillis ait in euangelio: Angeli eorum semper uident faciem patris mei, qui in celo est. Hinc Iosue principem exercitus Domini interrogat dicens: Noster es, an aduersariorum? Omnes enim angeli boni, dicuntur angeli Michaelis, quia ad eius societatem pertinent. In quo numero bonorum angelorum, etiam homines iusti comprehenduntur pugnantibus cum diabolo. Porro angeli draconis dicuntur omnes quotquot ei consenserunt, quando superbiens dixit: Ascendam super altitudinem cæli & cætera. Vbi etiam pariter malorum hominum forma comprehenditur. Pugnat itaque Michael & angeli eius in celo, hoc est, in ecclesia, & pugnat draco cum suis demonibus, quoniam sicut dæmones sunt parati semper ad impugnandum, ita & sancti angeli ad resistendum. At tamen nec nos sine angelorum, nec rursum angeli sine nostro consilio contra antiquum hostem dimicant. Eriugamus ergo arma securi, quia fortissimos nostræ patriæ concius, & iniustos adutores habemus, iuxta quod Apostolus dicit: Nonne omnes a dimonstratorij sunt spiritus in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Inde autem illi fortes, unde & nos, id est, illi inuicti, unde & nos, id est, ex diuina uirtute, sine qua nec illi aliquid ualent, nec nos. Pugnat enim nunc Michael, qui est præpositus ecclesie cum suis angelis pro ecclesia. Pugnat etiam amplius tem-

pore antichristi, iuxta illud. In tempore illo conſurget
 Michael princeps veſter & cætera.] Et non valuerunt
 neque locus inuentus eſt amplius eorum in cælo.] Qua
 re dicit, non valuerunt, cum etiam poſt baptiſimum &
 ſuam abrenunciacionem diabolus multos decipiat. Sed
 licet videantur præualere ad tempus, tamen in eos qui
 ad vitam ſunt prædeſtinati, non prævalent; quia abla-
 to peccato per poenitentiam, non inuenit in eis loci dia-
 bolus. Ille nanque ſit eius habitatio, in cuius mente re-
 gnat peccatum. Tolle ergo regnum peccati, & non in-
 uenietur locus diabolo. Sunt autem & nonnulli in qui-
 bus nec ad tempus præualeat, quia ad nullum mortale
 crimen eos poſſunt impingere, per quod illorum corda
 debeant poſſidere, quibus Paulus ait: Nolite locum dare
 diabolo. Potest autem & hoc ſpecialiter referri ad diem
 iudicij, quando illorum certamen ab aduentu Domini
 in iudicio terminabitur. Quo peracto, iſta ſententia
 complebitur non valuerunt ſcilicet, quia in ſine certami-
 nis ſuccumbent. Neque locus eorum amplius inuen-
 tus eſt in cælo, quia tunc funditus ab electis excluſi, de-
 cipiendi vitra tempus non habebunt.] Et proiectus eſt
 draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus
 & ſatanas.] Ipſe antiquus hoſtis, vt iam dictum eſt,
 draco appellatur propter immanitatem ſcleris ma-
 gnis propter occultas inſidias: & quia ex multo tem-
 pore nocet, ſerpens antiquus, quia per ſerpentem pri-
 mum hominem decipit fraude, & ſic eum veneno ne-
 quitie interemit. Vocatur quoque diabolus, id eſt, de-
 orſum fluens, ſiue criminator, quia quotidie de cordi-
 bus fidelium fluit, & inde dicitur ſatanas, id eſt contra-
 rius, quia bonos inſequitur, quorum illi opera ſunt
 contraria.] [qui ſeducit vniuerſum orbem.] In his vi-
 delicet quæ pereunt, id eſt, partem orbis. Nam a toto
 parte intelligere debemus, quia quantum multos ele-
 ctorum in corde plerunque ſeducat, non tamen in per-
 petuum, nec ad æternam mortem.] [& proiectus eſt in
 terram.] Proiectus eſt autem de cælo in terram, id eſt,
 de mentibus electorum in corda reproborum, non quo
 in eis & ante nõ erat, ſed quod ab iſtis excluſus amplius

illis dominari cœperit. Ruinam eius terra excipit, quia
 terrena quærentium, terrena ſapientium prima inua-
 dit. De qua ſcilicet terra eidem ſerpenti in mente male
 dictione figuratim dicitur, Terram comedes cæcis die-
 bus vitæ tuæ. Nam quod propheta dicit, Eſca eius ele-
 cti, de illis eſt intelligendum, qui eſtimatione hominum
 electi apparebant, ſed in conſpectu Dei iam terra erant
 [Et audivi vocem magnam de cælo dicentem, Nunc fa-
 cta eſt ſalus & virtus & regnum dei noſtri, & potestas
 Chriſti eius.] Hæc vox ad omne præſens tempus peti-
 nit, quæ cepit ab aduentu redemptoris, ſed viquequo
 ad conſummationem perueniat, clamare non deſinit.
 Vox itaque in cælo iſta, eſt magnum electorum deſide-
 rium in eccleſia, Nunc facta eſt ſalus, Sed omni tempo-
 re vitæ præſentis, ab aduentu ſcilicet mediatoris vſque
 ad ſinem euſdem prædicationis ſalus facta eſt, quia gra-
 tia Dei vel bonitate ſumus ſalvati, vnde Pſalmiſta di-
 cit: domini eſt ſalus & cætera. Facta eſt virtus, quia per
 illum ſumus roborati. Regnum quoque & potestas fa-
 cta eſt Dei noſtri, ſicut ipſe reſurgens a mortuis dicit:
 Data eſt mihi omnis potestas in cælo & in terra, [quia
 proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſa-
 bat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte.] Ac-
 cuſatio diaboli nihil eſt aliud, niſi ad malum præcipita-
 tio. Tunc enim accuſat, quando dignos accuſatione red-
 dit, non loquendo exterius, ſed odiendo interius. Sed ab
 hac accuſatione ille liber apparet, qui in ſe accuſare ſtu-
 det quod ab aduerſario ſuo accuſari poſſe cognoſcit. An-
 geli itaque gaudent de noſtra reuocatione, lætantur
 de caſu diaboli. Vnde in Domini natiuitate dicebant:
 Gloria in excelsis Deo. Quid enim mirum, ſi homines
 fratres vocant, dum cernunt ipſum Dominum hoc face-
 re? Surgens enim a mortuis dicit Mariæ: Vade, dic fra-
 tribus meis. Neque enim iam dedignantur homines ha-
 bere fratres, qui dominum habet hominem fratrem. In
 die autem & nocte, vel continuum tempus intelligitur
 vel proſpera vel aduerſa. In die & nocte diabolus accu-
 ſat, quando alios in proſperitatibus extollit, atque alios
 aduerſitatibus frangit, & hoc ante conſpectum dei, qui

vbiq; est, iuxta illud: Cœlum & terram ego impleo, [& ipsi vicerunt illum.] Id est, sancti qui in ecclesia sunt & in cœlo, bellum contra draconem faciunt, hoc est, in societate electorum. [Propter sanguinem hagni.] Cuius videlicet passionem imitantur mortificantes se cum vitis & concupiscentiis. [& propter verbum testimonij sui.] quia rectitudinem fidei custodiunt. [& non dilexerunt animas vsq; ad mortem.] quia ante elegerit mori in hac vita vt postmodum regnarent cum Christo, quam hic viuere temporaliter. & postmodum æternaliter perire, vsq; ad mortem se posuerunt, ne animas suas nequiter amarent. Hinc Paulus dixit: Ego enim non solum alligari sed & mori paratus sum pro Christo, nec facio animam meam pretiosorem quam me. Et dominus: Qui amat animam suam perdet eam. Imitantur enim dominum suum, quem sciunt pro sua redemptione non peperisse animæ suæ. [Propterea letamini celi.] id est, omnes ecclesiæ. Plurali enim numero vtuntur, quia numerositatem ecclesiarum assignant. [& qui habitatis in eis.] Id est, omnes sancti qui in congregatione sanctorum moramini, vel certe habitatores cœlorum, angelos intelligere possumus, quibus concorditer in domino conuenit congratulari, dum & homines ad illum confortium redeunt, & angeli redintegratum numerum suum istis receptis aspiciunt.

Vbi non est aliud quod exponi debeat, nisi vt hac manente lætitia, hic liber debitiu finem accipiat.

Ym

Liber quartus

V terra & mari, quia descendit ad vos diabolus habes iram magnam. Terra autem & mare vnum idemque significant, sicut Daniel aperte demonstrat. Qui cum dixisset se vidisse quatuor ventos pugnant in magno mari, adiecit: Et quatuor bestie ascenderunt de terra. Hoc ip-

sum significans per terram, quod & per mare, id est, hunc mundum, in quo miseri fluctuant, qui semper terrena petunt. Ita ergo & hic terra & mare reptoribus significant corda, quibus est vix, id est, æterna damnatio, vel perditio, ad quos versutus inimicus expulsus ab electis descendit, non quod in eis ante non esset, sed quia expulsus a non suis, amplius in suis dominari cepit. Qui recte terra & mare nuncupantur, quia dum semper terrena petunt superbia fluctibus tumidi, & vitiorum illecebris amarissimi inueniuntur. Talibus itaque inimici, id est, æterna dānatio, quia dei est, a fidelibus diabolo, cū ira magna seque aduertit illos: & tanto vtrique hoc agit feruetius, quanto vicinior sibi sentit adesse penam, vnde subditur: [sciens quod modicum tempus habet.] Modicum quippe tempus, præsens intelligitur vita, de qua Apostolus: Filioli, nouissima hora est. Et si compertus omne tempus ab exordio mundi vsq; ad finem culi, æternitati comparatum, breuissimum est. Quia ergo diabolus in proximo se scit esse dānandum, ad excrucendum, malitiam suam, angustum ei videtur hoc tempus, quamlibet prolixis moratum spatij protelet. Considerat quippe quod iuxta sit, vt licentiam nequissime libertatis amittat: & quāto breuius temporis angustatur, tanto multiplicitate sceleris expanditur. Hanc autem eius ruinam, & in aduentu nostri redemptoris factam, & nunc vsq; fieri debemus credere. Habet autem

diabolus iram non solum contra eos, qui per terram & mare figurantur, sed etiam contra eos qui in caelo habitant, a quibus victus excluditur. Nam & per ipsos seuit verusit aduersus ipsos. [Et postquam vidit draco quod proiectus esset de caelo, hoc est, de corporibus electorum. In terram.] id est, in reproborum corda. [persecutus est mulierem quae peperit masculum.] Sancta ecclesia designatur per caelum, similiter & per mulierem. Appellatur autem mulier non propter molliorem animi, sed quia quotidie spirituales Deo filios gignere non cessat. Ipsa etenim est sponsa annulo fidei in baptismo subarrata, de qua Paulus dicit: Despondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. Et alibi: Despondit sibi Christus ecclesiam non habentem maculam aut rugam. Et in sequentibus huius libri verbis dicitur: Veni ostendam tibi sponsam agni, ipsa est etiam vxor in perfectione operis & morum constituta, quia sua praedicatione & doctrina multos filios Dei generat. Vnde & ipse Dominus dicit: Si quis fecerit voluntatem patris mei, ipse meus frater, soror, & mater est. Credo ergo sponsa, operibus inharendo vxor, vocibus praedicatione mater efficitur Christi. Toties enim parit Christum, quotiens officio praedicationis membra eius quae nos sumus ad fidem & operationem informat. Postquam itaque vidit draco quia proiectus esset de caelo, maximeque post aduentum filij Dei, de quo Dominus ait, Videtam sanaram sicut fulgur de caelo cadentem, persecutus est mulierem, quae peperit masculum, id est, fortem populum, sicut fuerunt sancti martyres, qui ante potuerunt mori quam a fide Dei separari. Persecutus est quippe hanc mulierem in ipsa adolescentia, quando interfecit Abel, sed hanc post aduentum filij dei acrius persecutus aggressus est, & ad argumentum persecutionis calidus semetipsum conuertit, alios per membra sua crucifigens, vt Petrum, alios lapidibus obruens, vt Stephanum, alios igne consumens, vt Laurentium, alios quoque serpentibus tradidit, vngulis lanauit, in mare praecipitavit, & per varia instrumenta similia transire cogit. Et haec quidem facit ligatus, sed vehementius contra eam

exurgit, quando damnatum hominem ingreditur, & pugnabit tormentis, & falsis miraculorum signis, ita vt in errorem deducantur, si fieri poterit, etiam electi. Quorum tanto robustior tunc erit constantia, quanto immanior persecutori sauitia. [Et datæ sunt mulieri duæ alæ magnæ, aquilæ vt volaret in desertum in locum suum.] In duabus alis mulieri datis, duo intelliguntur testameta, & duo charitatis præcepta, in quibus tota lex pendet & propheta, siue etiam actiua & contemplatiua vita. Quibus acceptis effecta est aquila, petens per mentis contemplationem celestia, iuxta illud Apostoli: Non sita cõuersatio in caelis est, Sic enim dicitur: Datæ sunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, tanquam diceretur: Hoc donum ipsa mulier meruit, vt aquila magna efficeretur. Desertus autem locus corda, sanctorum intelliguntur, remota a terrenis desideris. Prius enim a semet ipsis inordinatos desideriorum motus eiciunt, & sic se metipsum desertum quietis efficiunt, vt habeant locum, quo fugere possint, quia dum mala huius mundi non diligunt, sed solummodo æternam patriam appetunt, magna mentis tranquillitate perfurantur. In qua solitudine locum tenet, quo fugiat ad Deum, qui in secreto mentis a quæretibus inuenitur, cui Psalmista dicit: Esto mihi in Deum protectorem, & in locum refugij vt saluum me facias. Duabus ergo alis mulier, vtens, draconis persecutionem euadit, quia sancta ecclesia eorum testamentorum cognitione, siue duobus præceptis charitatis salua, & ad celestia suspensa, occultas inimici insidias præcauere, & apertas persecutiones nouit contemnere, renouens se ab omnibus terrenarum rerum multibus, & in secreto mentis Domino vacans. [Vbi] alitur per tempus & tempora & dimidium temporis a facie serpentis. Id est, per omne tempus istius vite, a domino praedicatione vsque ad finem seculi, illo vero patne qui de caelo descendit, ipse enim est fugientibus persecutorum, sauitiam via, ipse ad solitudinem peruenientibus locus, ipse in eadem solitudine esurientibus cibus. De hoc tempore satis supra dictum est. Nam quia praedictio Christi tribus annis & dimidio perdurauit,

& tribus annis & dimidio terminabitur. Recte per hoc spatium omne tempus præsentis vitæ intelligitur, in qua sub eadem doctrina ecclesie moratur. In huius mulieris figura olim populum Israëliticum columna nubis præcedebat per diem, & columna ignis per noctem. In nube quippe blandimentum amoris, in igne autem terror exprimitur timoris. Per has quippe duas columnas duo significatur testamenta. Per nubem in die, nouum significatur testamentum, in quo non vindicta peccatorum, sed misericordie lenitas ostensa est. Vnde est: Nemo te condemnauit mulier. Per ignem vero in nocte, vetus testamentum intelligitur, quod supplicium peccantibus minatur. Vnde est: Si quis hoc vel illud fecerit morte moriatur. Fugies autem populum Pharaonem, qui est draco magnus, cubans in medio fluminum suorum, veluti mulier fugit draconem, peruenit in desertum, in quo deum protectorem reperit, & manna celesti pastus est, & per suspensum serpentem aneum, dominum videlicet Iesum Christum saluatus est, qui veneno peccati caruit: quia & si apparuit in similitudine carnis peccati, tamen peccatum non fecit, nec inuictus est dolus in ore eius. Potest autem deserti nomine illa regio designari, quam apostata angelus deseruit, & homo in quo certum refugium locum inuenit ecclesia, quæ vndiq; persecutionibus angustatur in terra, vbi cibum indeficientem reperit, quæ hic dum affligitur, iustitiam effurit. In aliis autem mulieris, ipsa suspensio intelligitur contemplationis, solet enim hoc proprium esse sanctorum donum, in quo magis presens angustiantur in terra, eo amplius contemplationis penna eleuentur ad summa. Hinc Paulus dicit: Quando infirmor, tunc fortior sum. [Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen.] In scriptura sacra sæpe aquarum impetus significat perfectionem, vnde Psalmista: Cum irasceret furor eorum in nos forsitan aqua abforbisset nos. Per os vero antiqui serpentis, fusio illius intelligitur, qua reprobi insurguntur vt contra ecclesiam faciant. Post mulierem ergo in desertum volentem, serpens ex ore suo flumen emisit, quia maxime post aduentum filij dei, & postquam ec-

clesia ecclesia petiit, infidelium multitudinem diabolus in sanctorum necem commouit, sicut Neronem, Domitianum, & ceteros, vt eam faceret trahi a flumine, id est, in corpus suum, hoc est, in societatem reproborum, posset eam traducere, sed non valuit, quia si moriuntur martyres corpore, tamen post mortem carnis veraciter dicent: Torrentem pertrāsuit anima nostra, quia dum persecutores trahere eos in corpus suum non valuerunt, funditus delere conati sunt. [& adiuit terra mulierem.] Terra in sacro eloquio humanam naturam significat, vnde primo homini dictum est: Terra es, & in terram ibis. Terra itaque in hoc loco caro nostri redemptoris intelligitur, qui cum in forma dei esset, formam serui accepit. De hac terra Psalmista ait: Benedixisti domine terram tuam. Hæc terra mulierem adiuit, quia ipse primum omnes fluctus humanæ persecutionis pertulit & deuicit, & aperuit terra os suum, & abforbit flumen, quod misit draco de ore suo, quia tempore passionis abundantia vitæ suæ mortis principem deglutit, & resurgens a mortuis inundantes fluctus abforbit potentia diuinitatis, quia ad hoc mortuus est, vt & viuorum & mortuorum dominetur, vnde Apostolus: Dedit illi deus nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur. Et vnde ipse fluctus persecutionum superauit, inde ecclesiam ne vinciri possit adiuit, ac si diceret suis fidelibus: Nolite timere mortem, nolite timere fluctus humanarum subsistere persecutionum, sed confidite, quia ego vici mundum, principem quoque mundi debellauit, fluctus vitæ mortalis resurgendo calcavi, quia prior ego persecutiones eius bibi, bibensque superauit, vobiscum spem resurgendi dedi. Ideoque sicut ego me humiliavi, & per humilitatem ad victoriam veni, ita & vos humilitatem sequimini, vt mecum postmodum regnare possitis, quoniam diabolus nihil amplius præualebit in corpore, quæ quod præualuit in capite. [Et iratus est draco in mulierem.] Id est, contra sanctam ecclesiam quæ sicut dixi mulier appellatur, cum spirituales filios generat. [& abiit facere prelium cum reliquis de semine eius.]

Fecit quidem draco prælium cum his, qui fuerunt ante domini aduentum boni, sicut fuit Abraham, Isaac, & Jacob, & multi alij, sed amplius post aduentum filij dei, cepit sæuire cum reliquis, qui erant de femine eius, id est cum apostolis & martyribus, quos per membra sua crucifixit, vstulauit, igni tradidit, & variis tormentis cruciauit. Semen quippe mulieris verbū intelligitur prædicationis, quo renascuntur homines, & filij dei efficiuntur. Tanto enim diabolus amplius sæuit aduersus ecclesiæ membra, quanto a præcedentibus diuino munere roboratis victus est. Hinc est quod expulsius ab homine, cum septem aliis nequioribus redire describitur. [qui custodiunt mandata dei.] quibus scilicet in lege præcipitur: Non occides, non furum facies, & cætera his similia. [Et habent testimonium Iesu.] id est, fidem illius retinent corde, & ornant opere. Cum his quippe diabolus maximum habet conflictum, iuxta illud Apostoli: Omnes qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Sustinent quidem & reprobi mala, sed non aduersus eos diabolus intorquet bellum, quod nequaquam fieri potest, nisi inter duas partes contrarias. Sed cum dicitur primum qui custodiant mandata domini, & deinde infertur. Et fidem Iesu sic videntur verba hæc sonare, quasi ante fidem bona opera possint esse, cum prius sit credere, ac sic eandem fidem operibus post fulcire. Sed sciendū, quod ideo mandata, prius ponuntur quia charitas quæ in mandatis constat, maior est omnibus virtutibus, licet fides via sit ad deum.

Vnde Apostolus: Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum charitas. Quare maior, quia cæteræ transibunt, charitas permanebit in electis. [Et sicut super arenam maris.] Notandum autē quod idem draco non supra petram, sed super arenam fessisse dicitur. Cunctis enim liquet, quia serpens in petra vestigiū habere non valet. In arena vero quæque loca terigerit, signa sui corporis relinquit. In petra non stat maior, quia in cordibus sanctorū, quæ voluptates nullæ emolliunt, locum diabolus nullum inuenit. Contra, in arena gressum figit, quia mentes quas humor carnalis cōcupiscit

tæ emollit, inhabitat. Hinc a domino Iob dicitur: Sub umbra dormit in secreto calami, in locis humentibus. i. in lubricis & voluptuosis cordibus requiescit. Quæ ergo dominus in locis humentibus dormire prohibet, hūc Iohannes super arenam stare affirmat.

CAPVT XIII.

LT vidi de mari.] Hoc est, de multitudine reproborum, vel de profunda peruersa ludæorum. [bestiam ascendentem.] id est, Antichristum. Vbi enim in sacro eloquio singulariter bestia ponitur, ipse malignorum spirituum princeps per illam designatur. Vnde est: Bestia agri scindet eos. Et Isaias: Mala bestia non petransibit per eam. Vbi vero pluraliter, vel vniuersa dæmonum portenta, vel bestia les hominum motus exprimuntur. Vnde est: Omnes bestia agri ludent ibi. Et Apostolus: Si secundum hominem ad bestias pugnaui Ephesi. Et, Cretenses semper mendaces, mala bestia. Hic itaque (sicut dixi) bestia quæ ascendit de mari, diabolum significat, qui ascendit de cordibus reproborum, vt amplius sæuiat, solutus per ipsum perditum hominem, qui nascetur de plebe Iudaica, iuxta illud: Fiat Dan coluber in via, &c. vsque. Vt cadat ascensor eius retro, & in illo etiam omne corpus eius figuratur. [habentem capita septem & cornua decem, & super cornua eius decem diademata.] Per septem autem capita, omnes reges intelliguntur illi subditi per decem cornua, omnia regna. Multas enim potestates huius seculi habebit sibi subditas, quibus & honorem dabit, & mundi regna domino per mittente, vnde in cornibus eius decem sunt diademata. hoc enim significat per decem diademata, quod per decem cornua, id est omnia regna terrena illi subdita, septem enim capita vel cornua, non numero, sed significatione vniuersitatis inuenimus. [& super capita eius nomen] scriptū [blasphemū] quia maxime potestatus huius seculi blasphematur deum & verbo & opere.

o iiii

Blasphemabit autem ipse deum & tabernaculum & nomen eius. sicut in sequentibus inueniemus. Facient etiam qui sunt membra eius, quia ei placere cupiunt. De hac blasphemia Apostolus dicit, qui aduersabitur, & extollerit super omnem quod dicitur deus, aut quod colitur, ita ut sedeat in templo dei tanquam sit deus. Et membra eius adorabunt eum, quia honorem diuinum illi dabunt. Et quia in bestia non solum modo caput, sed omne quoque eius figuratur corpus subditur: [Et bestia quam vidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut pedes vrsi, & os eius sicut os leonis.] Pardo bestia est saeuissima atque impatientissima, & varietate cutis discolor. Vrsus quoque rapacissima est, primum pedibus conculcat & comminuit, & sic omnia deuorat. Leo vero terrorem suo rugitu omnibus bestiis immittit: & cum sit fortissimus bestiarum, atque ad nullius pauca occursum, tamen insidiando praedam sibi praeripit: Tales sunt veteres haeretici, pagani, & caeteri, qui ad corpus Antichristi pertinent. In varietate siquidem pardi, diuersitas nationum ostenditur, quae illi creditur a est. Vel etiam multitudo diuitiarum quibus ille suos ornabit subiectos, vel certe omnium hypocritarum, atque omnium reproborum sanctae actiones, qui bona quae faciunt, cupiunt semper videri, ut laudem ab hominibus accipiant. Unde contra dominus fidelibus dicit, Orantes nolite multum loqui, sicut hypocritae faciunt. Et cum elemosynam facis, noli tuba canere ante te sicut hypocritae faciunt, sed nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Insuper quoque opera sua ostendere iubentur, sed ad hoc verum non ipsi quoque per ea, sed pater caelestis glorificetur. In vrsu autem potestas exprimitur faciens. Unde bene in libro Regum legitimus, quia cum reuerteretur Eliseus in Bethel, pueri illudentes coeperunt dicere: Ascende calue ascende calue. Maledixit ergo eis in nomine domini, & egrediens duo vrsi de saltu, deuorauerunt ex eis quadraginta tauris pueros. Eliseus in hoc loco significat dominum Iesum, qui cum reuerteretur ad patrem per passionem mortis, clamauerunt ei pueri insultantes, id est: Iudaei pueriliter sapientes atque dicentes: Vah qui destruit templum

dei, & in triduo illud reedificat. Si filius dei est, descendat nunc de cruce & credimus ei, sed ipsius domini sanguine vindictam expectent, exierunt duo vrsi Tisus & Vespasianus principes gentium, cum multitudine exercituum, post quadragessimum secundum annum dominicae passionis, ipsamque Iudaicam gentem peremerunt. Sicut ergo ibi per vrsu potestas terrena exprimitur, ita & hic. Tales quippe sunt in corpore Antichristi, qui pedibus secularis potentiae conculcant pauperes debiles, orphanos, & caeteros dei seruos. Leo quoque (vnde diximus) quamuis sit fortissimus bestiarum, & ad nullius pauca occursum, tamen insidias tendit, cum praedam sibi praeripit, cuius etiam rugitu omnes bestiae paucere dicuntur, & ideo non immerito per leonem Antichristus intelligitur: quia quosdam terroribus decipit quosdam autem fraude. Vnde Psalmista, Sub lingua eius labor & dolor. Sedet in insidijs cum diuitibus in occultis. De quo rursum per eundem dicitur: Sicut leo in cubili suo. Recte enim antiquae aduersarius contra electos in certamine positus, leo appellatur, quia per vtraque scire permittitur, & fraude scilicet & virtute. Virtute, per potentiam secularem fraude, per signa miraculorum. Vt eos enim qui aperte iniqui sunt, pertrahat secularem potentiam ostentat: Vt vero etiam iustos fallat, signis sanctitatem simulat. Illis enim suadet elationem magnitudinis, istos decipit ostensione sanctitatis, [Et dedit illi draco virtutem suam & potestatem magnam.] Sicut in Christo plenitudo diuinitatis requiescit, ita in illo plenitudo nequitiae. Et sicut Christus per virtutem verbi omnia sua facit opera, ita & ille perditus per diaboli potestatem, qui in eo habitabit, opera sua faciet. Draco itaque, id est, diabolus, dedit illi potestatem suam & virtutem faceret miracula & signa inaudita, & potestatem magnam dedit illi, per quam eleuatur super gentes & regna. Contra bonos desauit nec erit vlla difficultas peragendi malum, quia is cum inhabitabit, qui per se omne malum adiuuunt. [Et vidi vnum de capitibus suis quasi occisum in morte.] Diximus superius quia per septem capita omnes reges

illi subditi designantur, per vnum autē caput, quod hic singulariter tanquam occisum se vidisse dicit Iohānes, ipsum principem malorum intelligere debemus. Vnde recte dicitur, Tanquam occisum eum vidisse in mortem, quia videlicet ipse simulabit se occisum, & post mortem resurrexisset. Vnde subiungitur: [Et plaga mortis eius curata est.] Tanta quippe teneritas erit in illo damnato homine, vt ad ludendo animos paruulorum, imitatione veri capitis Christi occisum se dicat & resurrexisset post mortem. ideoque ne forte veritas, sed illusio putetur, idcirco nequaquam affirmando dicitur: Et vnum de capitibus suis occisum in mortem, & plaga mortis eius curata est, sed præmittitur Quasi, aduerbium scilicet similitudinis, vt per hoc (sicut dictū est) aperte ostendatur non esse illud veritatis persecutione, sed verisimili fraude: quanquam illa particula nō semper pro aduerbio similitudinis, sed aliquando etiam p affirmatione veritatis in scriptura ponatur. vnde est: Et vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a patre. [& admirata est vniuersa terra post bestiam.] Nulli dubium, quin per terram terreni intelligantur, qui admirantur post bestiam, resimantes eam resurrexisse a mortuis, & facere ea miracula in virtute diuinitatis. [& adorauerunt draconem,] id est diabolum [qui dedit potestatem bestie] vt faceret miracula potentia liter. [& adorauerunt bestiam,] id est, ipsum Antichristum. [dicentes: Quis similis bestie?] vt se ostendat resurrexisse a mortuis. [& quis poterit pugnare cum ea?] vt voluntati eius resistere possit, id est nullus. Hic iam aperte demonstratur, quid sit admirari vniuersam terram post bestiam, id est, reprobos & terrena sapientes. In eo itaque draconem adorauerunt, quod bestiam illam videlicet Antichristum, non solum diuitis & potentatibus, verū etiam electorū signis & virtutibus fultum, Christum esse putauerunt. Forsitam em̄ contemenda esset, si solummodo potentia seculari, & non virtutibus fulta esset. Rursum deprecanda esset forsatis, si solum virtutibus simulatis & non etiam seculari potentia vsa fuisset. At cū signis & potentia videatur

suffulta, quis non solum reproborum, verum etiam electorum non trepidet? Vnde & adorantes dicunt. Quis similis bestie? Et verum dicunt isti qui hanc bestiam adorant, quia neq; in seculari potentia, neq; in miraculorum fraude in retroactis temporibus similis ei apparuit. [& datū est ei os loquens magna & blasphemias.] Diuino & iusto dei iudicio ad illud edos animos reproborum, permittitur Antichristus magna loqui: magna utiq; non quia bona, sed quia inaudita & terribilia. Et blasphemias loquetur, quia dicit se deum esse, & pro illo se adorari faciet. Datum est enim & illi a deo vt hoc faceret, i. permissum est illi. Tale quippe est hoc, quale & illud: Induratum est cor Pharaonis. [& data est illi potestas facere menses quadragintaduos.] In tribus annis & dimidio, quadragintaduo menses sunt, atque idcirco specialiter in his mensibus vltimum tēpus & persecutio significatur antichristi. Generaliter autem omne tempus huius seculi, a domini prædicatione vsque ad finem seculi, sicut & supra per dies mille ducentos sexaginta, quia per quadraginta duos menses omne tempus, quo diabolus cōtra ecclesiam pugnat, siue etiā quo aperte solutus acriter pugnet, intelligitur, videndum est in ipsius numeri natura, quare eos non vincat. Constat em̄ hic numerus ex denario, quaternario, & binario. Quatuor ergo referuntur ad quatuor libros euangelij, siue quatuor virtutes principales. Denarius ad decalogū legis, binarius ad duo dilectionis præcepta Idcirco itaque siue in omni tempore præsentis vitæ, siue etiā sub antichristo, insuperabiles existunt, quia quatuor libros euangelij fulti, quatuorque principalibus virtutibus roborati, decalogum legis opere complect, & duo dilectionis præcepta custodiunt, diligentes dominum deum ex toto corde suo, & proximum sicut seipsum, nā & q̄ omne tempus huius vitæ designatur per quadragiesimum secundū numerū, hinc patet, quod filij Israel quadragiesimū & secundā mansionē ingressi sunt terram promissionis, Notandum quippe est omnibus, quod per ipsum iter Israeliticū populi præfens vitæ significetur, in qua peregrini sumus, & ad patriam celestem tendimus,

[Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ipsius.] Ipse qui nunc aperuit ora reproborum ad blasphemandum Deum vel Dei seruos, ipse tunc aperiet eos corporaliter, cum in illo damnato homine habitare ceperit. Tale est enim hoc, quale & illud, quod in euangelio de redemptore nostro, licet per contrarium dicitur, quia aperiens os suum docebat eos, ac si diceretur, Qui dudum aperuerat ora prophetarum, in presentia carnis apparens, os suum aperuit. Sed agnus ad doctrinam, bestia aperiet os suum ad blasphemias. Vel certe, quia nunc per membra sua metu fidelis populi aperte non præsumens blasphemare, os suum obstruitur, Psalmista dicente: Obstructum est os loquentium iniquitatem. In futuro os aperire dicitur, quando per ipsum hominem damnatum seculari potentia contra Deum & ecclesiam eleuatus, publice ausus fuerit blasphemare nomine eius, illud scilicet, de quo Paulus dicit: Propter quod & Deus illum exaltauit & cætera, usque. Dominus non ster Iesus Christus in gloria est Dei patris. Blasphemia hoc nomen, quia dicit ipsum non esse Christum, sed potius Antichristum, se autem Christum esse fatebitur nec iam similem Deo, sed sicut dicit Apostolus, extolletur & eleuabitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ideoque in illo detentor omnibus blasphemias inuenitur. [tabernaculū eius] subauditur blasphemabit, id est, ipsam carnem redemptoris nosiri, in qua habitat omnis plenitudo diuinitatis, dicens, non hæc ita se habere, sed signum fuisse: & per Dæmonum potentiam tanta agere potuisse, se autem cōstitibus vere esse filium Dei & filium hominis, ita ut sedeat in templo Dei tanquam sit Deus. Et quia diuinitatē in se habitare dicit, iudicio etiam adorari se facit. [& eos qui in cęlo habitant, id est, in ecclesia, siue nunc, siue etiam qui iam præcesserunt, blasphemabit, dicens, omnes hos ministros fuisse Antichristi, & pseudoprophetas & apostolos ab ipso deceptos, affirmans ante se nullum Christinum fuisse, sed omnes antichristos exiisse.] & datum est illi, id est, permissum est illi a Deo iusto iudicio, [bellum facere cum sanctis, & vincere illos.] Faciet bellum

aduersus sanctos, quia pugnabit aduersus eos, & muneribus & tormentis, & quos non poterit inclinare ad suam fidem, vincet, id est, occidet eos, non tamen animas illorum decipiet. Sed fortassis querit aliquis, cur Deus omnipotens ita sanctos suos permittet affligi? Quibus breuiter respondendum est, quia alii sunt & paterna hereditate donandi atque a Deo dilecti. Vnde scriptum est, Flagellat Deus omnem filium quem recipit. Nam si ipse Dominus persecutiōem sustinuit, ut ad gloriam perueniret, qui est omnino sine peccato, quanto magis sancti iusto iudicio affliguntur, ut hereditatem celestis patrie consequantur: qui licet sancti, sint, tamen non sunt sine peccato, contra reprobi aduersus eos sæuunt, iugiter mala operantur, tamen minime corriguntur, sed in iudicio isti, quibus nunc videtur iratus, inuenient illi placatum, reprobi autem experientur, iratum: & ira quæ nunc misericorditer a sanctis inchoat, in reprobis sine misericordia conuincit, hinc Petrus dicit, Tempus est ut incipiat iudicium de domo Dei. Possumus sanctos eos intelligere, qui nunc simulatam in conspectu hominum videntur habere sanctitatem, quos vincet, quia superati donis aut tormentis, a fide recedent, quam nunc fide tenent [& data est ei potestas in omnem tribum & linguam & gentem,] In tribu & populo accipimus Iudeos, quia ille populus in tribus erat distinctus, in lingua & genere, omnes nationes, non solum in Iudæis, sed etiam in omnibus gentibus erunt sancti, aduersus quos potestatem accipiet, ut eos interficiat, & temporaliter contra eos præualeat. Similiter etiam erit & in Iudæis & in gentibus, qui victi succumbent, Vnde & subditur, [& adorabit eum,] id est, Antichristum, & in illo diabolium, [omnes, qui inhabitant terram,] id est, qui terrenis desiderijs inseruiunt.] quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ agni. [sed potius in terra, iuxta illud Ieremie, Recedentes a te in terra scribentur. Quis vero sit agnus, Iohannes manifestat, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Quis est autem liber vitæ agni, in quo iustorum nomina numerantur ascribi, nisi vis quædam diuina, quæ ante mundi

constitutionem ad vitam æternam sanctos prædestinauit futuros? Qui videlicet liber, prædestinationis, sicut fixa æternitate electos tenet ascriptos, ita nequaquam vlla ratione reprobos admittit scribendos. [Id est, occisus est ab origine mundi.] Occisus est autem iste agnus ab origine mundi, non in se, sed in suis membris sicut in Abel & multis alijs: quia sicut in suis pascitur, ita in suis occiditur, vñ est, Saule Saule, quid me persequeris? Vel certe in prædestinatione occisus est, quia ante omnia secula decreuit deus pater, cum filio & spiritu sancto, vt in fine temporum veniret, & occideretur, vt sua morte nostram redimeret mortem. vel in ipso agno quæ abel obtulit, aut certe (vt verius dicam) ipse Abel innocens a fratre peremptus, cum præfigurabat [Si quis habet aureas,] subauditur, cordis [audiat.] Id est, intelligat spiritualiter quod dicitur. Quotiescunque hæc particula ponitur, siue in euangelio, siue in hac apocalypsi, ea quæ præcedit, aut quæ sequuntur, spiritualiter intelliguntur. [Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadet.] Hæc verba sicut pertinent ad omne corpus Antichristi, ita & ad ipsum principem malorum Antichristum, qui duobus modis captiuabit homines: primum videlicet a fide Christi eos separans mente, deinde ab æternorum societate fidelium, quia qui ei obadiet, in perpetuo captiuitatis exilio damnabitur. Ita & ille prius captiuabitur in anima, dum diabolo tradetur ad possidendum: Deinde damnabitur in inferno captiuitate perpetua. [Et qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.] Et hoc similiter duobus modis est accipiendum: Primum enim gladio malæ persuasivis interficiet homines in anima, deinde quos sic non poterit superare, interficiet gladio materiali, cum quibus etiam Beliam & Enoch gladio ipso trucidabit. De hoc gladio spirituali Psalmista liberari se optabat, dicens ad Deum: De gladio maligno eripe me, ita & ille occidetur gladio sententiæ diuinæ, iuxta illud, Quem Dominus Iesus Christus interficiet spiritu oris sui, ac si diceret martyrribus, Nolite timere, nolite expauescere, nolite pusillanimes existere, sed estote fortes contra robustos, quia &

hoc quod patimini cito transiet, & hi a quibus patimini, sine tarditate vindictam recipientis est, diabolus, eiusque damnatus homo, seu omnis multitudo reproborum, qui vnum vtique sunt. [Hic est patientia.] Id est, idcirco virtutem patientiæ etiam inter aduersa sancti custodiunt, quia triumphaturos se post paululum sciant, damnatoque eo, qui sibi a d tempus præualuerat, ipsi in perpetuo lætabuntur. [& fides.] sanctorum subadiet, hic est, quia pro certo iuste implebitur & eorum remuneratio, & impiorum damnatio. [Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra.] Prior bestia Antichristi ipse, scilicet, malo rum caput, sequens vero corpus illius intelligitur, maxime qui eum prædicatur sunt. Qui de terra ascendere dicuntur, quia de terrenis commodis & diuitijs quas possidebunt, in superbiam eleuabuntur. De terra quippe ascendere est, pro terrenis rebus in superbiam erigi, & habebat cornua duo similia agni. Agnus Christus est, de quo Iohannes dicit, Ecce agnus Dei. Duo eius cornua sunt innocentia & vita pura doctrina & miracula. Ista duo cornua simulabant se habere ministri Antichristi, innocentiam, & vitam puram, doctrinam & miracula Iohanni quod Christus & eius ministri habent in veritate, isti habebunt simulate. [& loquebatur sicut draco.] Id est, sicut olim diabolus per serpentem mala persuasio nelocutus est mulieri, per quæ decepit virum, ita & isti sua praua doctrina oēs quoscunque possunt, seducunt, & a fide Christi separent: & cum sine sensu simi dracones viris nequitie suis auditoribus infundentes, agnos se esse simulant, vt agnos decipere valeant. Assumunt agni faciem, vt draconis possint exercere operationem. [Et potestate prioris bestie oem faciebant in conspectu eius.] Quia sicut antichristus vi & fraude, blasphemis & doctrinis, terroribus & tormentis decipit, ita & oēs ministri eius. Quid est autem, quod dicit in conspectu eius? Nūquid enim prædicatores antichristi semper in eius presentia manere poterit? Nō. Quin potius discurrēt per vniuersas mundi partes predicando, sed vbiquecunque sint, ita ea facere studebūt que illi sciat placita, quasi semper ab eo videantur, & in eius conspectu consistant. Intantū quippe illū honorabūt, vt quæ

quid acturi sunt, coram ipso se agere dicant, itaquam nihil eum latere possit. Sicut enim sancti, quia iugiter eius voluntatem custodiunt, in conspectu dei se manere factentur, iuxta illud: *Viuo dominus, in cuius conspectu sto, & Apostolus, Sicut ex deo coram deo in Christo loquimur, ita & illi in omne quod locuturi sunt & acturi, caput suum sibi præponent, quasi in conspectu eius potestatem super populum exerceant. [Et fecit terram] id est, terrena corpora hominum [et inhabitantes in terra] id est, animas in corporibus quiescentes, & omnem suam sollicitudinem in terrenis rebus ponentes. [adorare bestiam primam,] id est Antichristum, de quo supra dixerat, vidi de mari ascendentem bestiam, habentem capita septem &c. [cuius curata est plaga mortis], id est, qui se fingit resurrexisse a mortuis, sicut iam supra dictum est. Omnes enim qui eum recepturi sunt, vtque prostrati & corpore & anima illi adorabunt, & in ipso damnato homine adorabunt diabolum in eo habitantem. Quo in loco grauissima vis seductionis ostenditur, quæ & animas & corpora miserabiliter mancipat. Qui enim vi cadit, non seductus, solo corpore captiuatus est. Qui autem seducitur, & mente & corpore captiuatur. [Et fecit signa magna] quia non solum verbis, sed etiam falsis miraculis multos seducet. [ita vt igne faceret de celo] in conspectu hominum [descendere]. De hoc dominus in euangelio dicit: *Consurget pseudochristi & pseudopropheta, & dabunt signa & prodigia, ita vt in errorem ducantur, si fieri potest, etiam electi.* Inter quæ etiam signa & miracula hoc erit maximum, quod ignem faciet de celo descendere. Legimus in veteri testamento, quod diabolus iusto dei iudicio & permisso descendere fecit ignem de celo super pecora beati Iob, qui tactus oues puerosque consumpsit. Quid ergo mirum, si facturus est per Antichristum, quod iam fecit per semetipsum? Tamen non faciet hoc in sua potentia, sed dei permissione, vt hi qui ei sunt crediduri iusto dei iudicio decipiantur. Aliter: Legimus in actibus apostolorum, quod die Pentecostes spiritus sanctus in ignis visione descendit super apostolos, quo repleti ce-*

perunt loqui varijs linguis magna Dei. Qui etiam eis quos baptizabant, deinceps spiritum sanctum dabat vt similiter omnibus linguis loqueretur, sicut legimus fecisse Petrum & alios. Vnde & Simon allata pecunia dixit: *Date mihi hanc potestatem, vt cuiuscunque impo- suero manum, accipiat spiritum sanctum, vt possit loqui omnibus linguis.* De celo itaque, id est, de seipsis, faciebant descendere ignem, hoc est, spiritum sanctum, de quo Dominus dicit: *Ignem veni mittere in terram, id est, super eos qui ante fuerant terreni, sed tunc renouantur per gratiam spiritus sancti.* Vnde & ipse Dominus in signum eorum specialiter hoc dixit futurum. *Signa inquit eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo demonia eicient linguis loquentur nouis.* Ita ergo hæc bestia igne faciet descendere de celo, quia prædicatores Antichristi falsa imitatione per impositionem, dare suis sequacibus spiritum sanctum se fingent. Et hinc vehementior erit persecutio, quod illud spiritus sancti donum, bestia vel habere vel dare putabitur, quo ecclesiam suam Dominus eminere vult super omnia regna mundi, nam cum multa videantur nobiscum hæretici habere communia, hoc specialiter donum, sola se gloriatur habere ecclesia. Sed illi forsitan agent quibusdam præstigijs, vt illi quibus manus imposerint, loquantur linguis multarum gentium. Et hoc in conspectu gentium carnaliter sapientium. Homines enim vocantur, qui non diuina, sed humana sapiunt, quia per hanc simulationem non oculos spiritualium, sed carnalium ludificare probantur. Aliter: Legimus in veteri testamento, quod ad vocem Elie descendit ignis de celo, & consumpsit duos quinquagenarios cum suis quinquaginta. Sermo itaque Elie, ignis fuit & ipsi excitauerunt contra seipsum ignem irrisorie clamando, *Homo Dei descende, rex te vocat.* Ignis ergo intelligitur feruor & zelus, quo accenduntur sancti, Elias scilicet & Enoch, & ceteri prædicatores, aduersus eos quos viderint recedere a fide, & zelo feruoris succensum condēnabunt eos suo anathemate. Ipsa itaque bestia ignem faciet descendere de celo, quia ipsi reprobi peruersè agen-

do accendent se flammis zeli in coelestes animas electo-
rum vt eos condemnent. Et hoc est quod etiam supra-
dictum est, quia si quis eis voluerit nocere, ignis exiit
de ore eorum, & de ore eorum, & deuorabit inimicos il-
lorum. [Et seducet inhabitantes terram propter signa,
quæ data sunt illi facere in cõspectu bestię, dicentes ha-
bitantibus in terra, vt faciant imaginem bestię, quę ha-
bet plagam gladij, & vixit.] Per terram [vt sape di-
ctum est] terreni intelliguntur, qui idcirco seduci pote-
runt a ministris Antichristi, quoniam plus terrena quã
coelestia diligunt. Imaginem bestię faciet, hoc est, fidem
illius tenebunt, & simulationem eius imitabuntur. Ne-
que enim hoc pueri interpellare debent? quod factu
si sunt aliquam imaginem quam secum ferant, sed ima-
ginem illius facient, id est, fidem eius habebunt, & si-
mulationem eius imitabuntur, tanquam sit vere filius
Dei, & veraciter resurrexerit a mortuis. Habet autem
plagam gladij & vixit, secundum quod supra dictum
est, quia Antichristus dicit se interfectũ & resurrexisse
a mortuis. In cõspectu huius bestię multa signa faciet,
quibus seducet terram: quia vbicũque fuerint, ita eius
voluntate implebunt, & ea quę illi placere cognoscũt
facient, quasi semper illi præsentes assistant. [& datum
est illi vt daret spiritum imagini bestię, id est, ipsi mi-
nistris antichristi datũ est a deo, hoc est, permissum est
vt daret spiritũ imagini bestię. Imago bestię, ipse ho-
mo dñatus intelligitur, in quo diabolus habitabit, cui
predicatores falsi spiritum dabunt, hoc est plenitudinẽ
spiritus sancti in eo requiescere dicent. dicimus enim nos
Date honorem Deo, & rursus, Exaltabo te Deus meus
rex, quomodo enim illi honorẽ dare possumus? aut quo
modo illũ exaltare valemus, qui non habet quo exalte-
ret? Sed exaltamus illum, quãdo excelsum predicamus.
Tali modo isti dabunt spiritum imagini bestię, predi-
cantes eum plenum esse diuinitate. Nam & Photinus
dicit, eum Christo principium ex Maria tribuẽ, id est,
hoc annuntio quia ex Maria initium sumpsit. [& vt
loquatur imago bestię,] datum est illi, subauditur. Nã
non solum spiritum sanctum in eo requiescere dicent, sed

etiam predicabunt illum loqui, id est, ventura predicẽ
re, per spiritum prophetiæ. In tantum quippe signis &
miraculis praualebit, vt a suis & spiritus sancto plenus
credatur, & ventura predicere possit æstimeret. Diabo-
lus enim per eos etiam loquetur, & suis cultoribus multa
fallacia dabit responsa, sicut olim loquendo per ora ido-
lorum. [Et faciet vt quicunq; non adorauerint imagi-
nem bestię, occidantur.] i. quicunq; non audierint eos
vt colant Antichristum pro deo, interficiantur ab illis
& ab huius seculi principibus, qui eos sequentur, sicut
Elias & Enoch & multi alij. [Et faciet omnes pusillos
& magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos
habere caracterẽ in dextera manu & in frõtribus suis.]
Pusilli sunt, qui malum quod intelligunt & volunt,
perficere non possunt. Magni sunt qui secundum suum
libicum operantur malum. Diuites qui terrenarum rerũ
possessores, vt etiam superbi. Quo contra beati paupe-
res spũ dicuntur. Nã & ille suos ministros multis dita-
bit diuitijs, pro quibus in superbiam nimĩã eleuabunt.
Pauperes, fide & bonis operibus intelliguntur. quo con-
tra Apostolus dicit de se & sibi similibus. Tanquã ni-
hil habentes, & oĩa possidentes. Liberi serui sunt, alie-
ni a iustitia, & serui peccatorũ facti. Talibus qui ppe di-
ci Apostolus. Cum serui essetis peccati, liberi fuistis in
iustitiã. alieni fuistis a iustitia. Hi hoĩes habent chara-
cterem bestię in dextera manu & in frontibus suis, &
sunt etiam aunc tam extra ecclesiã quã intra. extra ec-
clesiã sunt ludæi, intra falsi Christiani. Quid autem per
dexterã manu reproborũ intelligitur, nisi operatio illo-
rũ? & quid per frontẽ, nisi fides exprimitur? H abet eo-
go caracterem in dextera manu & in frontibus suis,
quia vbi debuerit habere pura opera virtutum & fidei,
ibi inueniuntur macula criminis deturpati. In ma-
nu habet ludæi eius caracterẽ, quia opera diaboli fas-
ciunt in frõte, quia in eũ credunt, & illũ recepturi expe-
ctant, iuxta illud, Ego veni in nomine patris mei, &
non suscepistis metalus veniet in nomine suo, illum su-
scipietis. Similiter habent & illi qui fidem verbotentus
habent, sed opera fidei nõ habent. Proprie aut ad illud

tempus pertinet hoc, quando mali aperte illum sequentē reproba fide & reproba actione. [& ne quis posset vēdere aut emere, nisi qui habuerit characterem aut nomē bestie, aut numerum nominis eius.] Negotii istud spiritualiter est agendum. Dominus quippe cōmittens suis fidelibus tanta talenta doctrinā, dicit: Negotiāmini dū venio. Et bene prædicatio negotio comparatur. Sancti enim doctores doctrinā prærogant, & fidem a populis reportant, fidem impartiuntur, & eorum protin' vitam sumunt. Tempore itaque Antichristi nemo talium (id est, honorum prædicatorum) poterit vendere aut emere, id est, nemo poterit prædicare libere Christū, quia carceribus recludentur, & insuper interficiētur, nisi qui habuerit characterem bestie, id est, fidem illius tenuerit, & nomen eius, & numerum nois, de quo in sequentibus dicemus. Character autē & nomen bestie, & numerus nominis eius, vnum sunt. Verum ista mercatio non cessabit in his qui electi fuerint, quoniam prout va luerunt, talentum diuini verbi erogare curabūt, ad has enim nundinas illi negotiatores occurrēt eximij, Elias videlicet & Enoch, qui intuitu merces ecclesie præclaras ostendent, vt non solum fidei Christiāne dediti, verum etiam ipsi eas concupiscant, qui characterē bestie videbantur habere, domino de vno eorum dicēt: Elias veniens, restituet vobis omnia. [Hic est sapientia: Qui habet intellectum,] quo possit hæc intelligendo penetrare. [computet numerum bestie.] Obscuritatem huius loci considerans beatus Iohannes, internum voluit lectorem faceret: quod idcirco eum præmonuit, vt numerum bestie perspiceret. & quia pur' homo erit Antichristus, plenus tamen dæmone, subiungit: [Numerus enim hominis est.] ac si diceret: Attendite diligenter, quia homo erit verus, non deus, sicut ipse iactando dicit. [Et numerus eius sexcenti sexaginta sex.] Omnes libri noui testamenti, Græco sermone sunt scripti, præter euan gelium Matthæi & epistolā Pauli ad Hebræos. Quia ergo hic liber (vt cæteri) græce scriptus est, idcirco sensus huius loci more Græcorū est requirendus, apud quem omnes literæ numeros in se continent. Dicamus itaque

Antemos, quod interpretatur honori contrarius, quod nomen illi bene conuenit, qui Antichristus (id est, Christus contrarius) dicitur. Hoc enim nomen, præcedētem, in se continet numerū, hoc modo: α λ υ γ γ ccc. ε υ μ x l. ο lxx. σ cc. Dicamus adhuc & aliter: Arnume, quod interpretatur, Nego. Et hoc nomen bene illi aptatur, quia Christum negabit deum esse, seque deum confitebitur iniuste. Et in hoc quoque nomine numerus ipse cōtinet Nā I. ostēdit, C. υ. L. ο lxx. ο cccc μ x l. ε υ. qui simul ducti faciunt DC. LXVI. Dicamus & aliter: Teitā, quod Latine fol dicitur. Sol autem Christus est per significationem, qui illuminat omnem hominem uentem in hunc mundum. Teitan quoque appellatur gigas. vnde & in Vergilio legimus.

Titaniaque astra,

Christus enim gigas, de quo Psalmista dicit: Exultauit vt gigas. Ipse itaque Antichristus hoc nomen sibi fallaciter vsurpabit, & dicit se esse solē illum, de quo scriptum est. Vobis inuentibus nomen meum orietur sol iustitiæ. Literæ autem huius nominis totum illum præcedentem continet numerum. DC. LXVI. quippe CCC. exprimit, ε υ. i. x. iterum γ ccc. α λ υ. qui simul iuncti, faciunt DC. LXVI. Quod nomen (sicut diximus) sibi Antichristus vsurpabit, audens se hominibus lucem profiteri, cum sit apostata angelus in eo transfigurans se in angelum lucis. Quam ob causam, si etiam hoc aliquis intelligere vult, latinis literis ponamus nomen, in quo idem numerus inuenitur, hoc modo: Die Lux. Ipse enim (vt dictum est) fatebitur se esse lucem. nam D quingentos, I vnum, C centum, L quin quaginta, V quinque, x decem exprimunt. Quæ in vnum collectæ, faciunt similiter sexcentos sexaginta sex. Possimus adhuc eundem numerum, si per græcas literas scribatur, Gotthico nomine reperire hoc modo. Genērikos, quippe tria, ε quinque, υ quinquaginta, ο ducentos, η octo, ρ centum, decem exprimunt. Quæ septuaginta, ο ducentos ostendit. Qui simul ducti, faciunt DC. LXVI. Interpretatio autem nominis eiusdem est, gentium seductor: in eo Christo contrarius, quod iste

seductor, ille vero dicitur gentium saluator. Sicut ergo hoc, siue illo modo, siue in graecia, siue in latina, siue in gothica lingua hic numerus accipitur, non incongrue ad Antichristi personam refertur. Sed est adhuc, quod de eodem numero subtili inuestigatione pensamus, ut plura de eo offerentes lectori plenius satisfaciamus. Dicitur ergo: Numerus enim eiusdem, DC Lxvi. Senarius quippe numerus apud secularem scientiam ideo perfectus est, quia primus in numeris cõpletur partibus suis id est, sexta sui parte, tertia, & dimidia; quae sunt vnum, & duo, & tria; quae in summa ducta sex faciunt. Nec alius ante senarium numerus reperitur, qui suis partibus dum diuiditur, tota eius summa compleatur, quique dum a sexta sui parte id est, ab vno in denarium, a tertia autem in vicenarium surgit, quasi quadratum denarium reddit. Sed vt solidetur, rursum a sexta sui parte quae in denarium surgit, ad centenarium peruenit, sicut in suis partibus multiplicatus, sexcentos consummat. Sed quia cuncta haec per sacrae scripturae celestitudinem proficiendo transcendimus, ibi senarium, ibi sexagenarium, ibi centenarium, vnde perfectus numerus fit, inuenimus. In scriptura etenim sacra numerus senarius ideo perfectus est, quia in mundi origine dominus, ea quae primo die coepit, sexto die opere compleuit, cum hominem propter quem cuncta creauerat, ad imaginem suam fecit. Denarius numerus in eo perfectus est, quia lex in decem praecipis concluditur, omnisque culpa non amplius quam per decem verba cohibetur: argue enarrantem veritate, operatores vnicuique denario remunerabuntur. Sexagenarius in eo perfectus est, quia omnia quae in sex diebus operantur, eisdem decalogi mandatis concluduntur: itaque euangelico protestate eloquio, terra bona fructum sexagesimum reddit. Centenarius in eo perfectus est, quia dum decalogi mandata decies multiplicata comprehendit, omnis operationis summam concludit. Nisi enim centenarius numerus perfectionem designaret, nequamquam dominus ad discipulos diceret: Omnis qui reliquerit domum, aut fratres, vel sorores, aut patrem aut matrem, aut filios, aut filias, aut agros propter nomen

meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Quia vero sex diebus deus cuncta opera sua fecit, & sex sunt aetates huius seculi, recte per hunc numerum possumus intelligere omne tempus praesentis vitae. Quia ergo homo ille filius perditionis. Christum se esse fallaciter affirmabit, tanquam ipse sit conditor omnium, quae in sex diebus perfecta voluntur, seque alpha & ω, principium & finem & deum scilicet ante secula, & hominem mentietur in fine seculorum, recte numerus bestiae per intellectum computatus, sexcentisimus & sexagesimus sexus omne corpus vitae praesentis comprehendens, & diabolicae fraudis nequitiam, & finalem seculi terminum ostendit.

CAPVT XIII.

I T vidi, & ecce agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius] id est, Christi. [& nomen patris eius] id est, dei patris. [scriptum in frontibus suis.] Sion quae interpretatur speculatio ecclesia est, quae bona futura ineffabiliter contempletur, & quae etiam mala sine caueda denunciat. Mos Sion nihil est aliud quam ipsa Sion, id est ecclesia, de qua Psalmista dicit: Mater Sion dicit homo &c. & alibi, Qui confidunt in domino sicut mons Sion. Agnus autem Christus est, de quo Iohannes dicit, Ecce agnus dei. Agnus stabat supra montem Sion, quia ipse Christus praesidet ecclesiae suae. Sed in hoc loco finitus numerus ponitur pro infinito, id est, centum quadraginta quatuor millia pro innumerabili multitudine electorum. Specialiter vero hic numerus eos significat, qui virgines sunt & mente & corpore: quia multi sunt virgines corpore, non tamen mente. Nam & ipsa verba, quibus dicitur centum quadraginta quatuor millia cum domino visa, non carent mysterio. Centenarius enim numerus in diuina scriptura saepe perfectus ostenditur, vnde est, Terra bona fecit fructum centuplum, quod scilicet ad virginalem pertinere probatur perfecta

tionem. Rursusq; Homo quidam habuit cētum oues.
 Quo in loco summa angelorum & hominū intelligit̃.
 centū quippe oues deus omnipotens habuit, quia angelo-
 rum & hominum naturam ad se videndum creauit. &
 Iterum, Qui reliquerit domum & fratres & c. v. Cē-
 tuplum accipiet, & vitam eternam possidebit. Quadra-
 genarius quoque numerus in mysterio est consecratus,
 vnde & ipse dominus, xL. diebus ieiunauit, sicut olim
 fecerant Moyses & Elias. Constat enim ex quaternario
 & denario. Quaternarius sacrat̃ est propter, IIII. flu-
 mina paradisi, siue propter, IIII. libros euangelij, vel p-
 pter, IIII. notissimas mundi partes, siue etiam ppter qua-
 tuor virtutes principales. Denarius quoq; similiter est
 consecratus propter decem legis p̃cepta. Tunc deca-
 logum legis pericimus, cum quatuor libros euāgelij in
 fide & operatione custodimus. Millenarius etiam sepe
 pro perfectiōe rei de qua agitur, ponitur, vnde est, Ver-
 bi quod mandauit in mille generationes. Cum em̄ cre-
 dendum sit, quod nequāq; vsq; ad centum generatiōib;
 mundus extendatur, quid aliud in mille generatiōib;
 nisi generationum vniuersitas designatur? vnde & in
 hac Apocalypsi sancti cum Christo mille annis dicunt̃
 regnaturi, id est, semper & omnia futura tempora.
 In hoc itaq; numero, vt dictum est, summa eorū expri-
 mitur, qui virgines sunt mente & corpore. Ideoq; con-
 siderandum est, quia si tanta eorum numerositas erit, q̃
 virginitatem seruauerunt, vt Iohannes & Paulus, mul-
 to plures erunt & ceteri sancti. Quo in loco etiam hoc
 notandum, quod hi supra montem Sion stare dicuntur,
 cum ipsi sine mons Sion, quia videlicet nisi qui etiā su-
 pra semetipsum ascenderit, de bestia non triumphabit.
 In magna enim mentis celsitudine stare debet, qui con-
 tra seculi principem certamen inierit. Intuendum etiam
 quod agnus hic stare perhibetur, cum Lucas de eo dicat:
 Dominus Iesus ascendit in cœlum, & sedet a dextris
 dei. Vnde sciendū quia sedere, regnatis est vel iudican-
 tis: stare vero, laborantis vel iuuantis. Quia ergo post
 ductum mortē Christo resurgenti a mortuis data est
 potestas in cœlo & in terra, iure eum Lucas sedere dicit,

Hinc etiam & Stephanus inter manus lapidantiū posi-
 tus, intuens in cœlum, dixit: Ecce video cœlos apertos,
 & Iesum stantem a dextris virtutis dei. Stant quoque
 cum illo electi, quia laborant in p̃senti vita, & in ce-
 tamine non constituti. Habentes nomen eius, & nomē
 patris eius scriptum in frontibus suis. Non debem; hoc
 carnaliter intelligere, q̃ scilicet habeat̃ p̃staciola fron-
 tibus suis circūligata, in quibus sit nomen agni vel pa-
 tris eius scriptum, sed in suis frontibus nomen agni &
 patris portant, quorum fidem tenent, & operibus or-
 nant. Et quia in nomine patris & filij signatur, & hoc
 signo crucis ab omnibus tūctur aduersis. [Et audiui vo-
 cem de cœlo tanq̃ vocem aquarū multarum, & tanquā
 vocē tonitruū magni. Et vocem quā audiui, sicut citha-
 redorū citharizantium in citharis suis.] Cœlum enim
 ipsa est ecclesiā, quam ob causam & illi qui cum agno-
 sedent, ipsi sunt cœlum. Et quia multi per domini mise-
 ricordiam virgines ex omnibus gentibus sunt colligen-
 di, idcirco eorum vox similis voci aquarū multarum
 dicitur. A quā enim multæ, vt idem Iohānes dicit, popu-
 li multi sunt. Et quia etiam tales ad numerū iudicij per-
 tinent, qui & predicatores existunt, vt ipse scilicet Ioh-
 annes & Paulus, qui dicit: Volo omnes esse sicut me;
 ipsum, idcirco dicitur: Et tanquam vocem tonitruū ma-
 gni. Ipsi quoq; sunt citharæ dī, imitantes dñi sui passio-
 nem, nam (sicut supradictum est) in cithara est lignum
 & sunt chordæ diuerso modo tensæ. Lignum hoc, li-
 gnum est dominicæ passionis vel crucis. Porro chordæ
 deuota sunt corda sanctorum, qui imitantes & recolens
 res eius passionem, mortificant se cum vitijs & concupis-
 centiis, adimplentes ea quæ desunt passionibus Christi
 in corpore suo. [& cantabant quasi canticum nouū an-
 te sedem & ante quatuor animalia & seniores.] Cantū
 cum nouum cantare, est de incorrupta mentis & corpō-
 ris integritate gaudere. Sed cum ipsi sint sedes, & qua-
 tuor animalia & seniores, quid est quod ante sedem &
 quatuor animalia & seniores cantare dicuntur. Quia vi-
 delicet semper ante se consistunt, qui nulla rerum muta-
 bilium varietate, a contemplatione conditoris animos

refectunt. [& nemo poterat dicere caticum.] id est. ne-
mo poterat gaudere de incorrupta mentis & corporis
virginitate. [nisi illa centum quadraginta quatuor mil-
lia] non Petrus scilicet non alius quilibet apostolus con-
subium expertus. Nam & in ipso coniugio peccatum
Psalmista considerat. dicens. Ecce enim in iniquitatibus
concepit sum. & in delictis peperit me mater mea. Di-
cere tamé possumus. quod veraciter affirmare nō aude-
mus. quia nō omnes virgines in illo beato regno coniu-
gatos præcedunt. sed hu specialiter. qui & vita & mo-
ribus & tormento passionis. virginitate insuper custo-
dita. coguntur martyribus coniungas. Verbi gratia: Si
Iohannes apostolus in cruce fuit leuatus vt Petrus. si
verū est quod de Petro dicitur. id est. quod vxorē habue-
rit. vtq; præcelleret eū. quia ille virgo. hic vero esset nō
virgo. Vnde nec caticum illud dicere cum Iohanne. nec
agnū quocunq; ierit. potest sequi. [qui empti sunt de ter-
ra.] Quo pretiosū vtq; precioso sanguine Christi. cuius
amore sunt leuati a terra. & cœlibes effecti. [Hi sunt.
qui cū mulieribus nō sunt conuiniati.] id est. non sunt
polluti & maculati cum mulieribus mente & corpore.
Nihil em̄ prodest esse virginem corpore. si contigerit
mēte corruptū quēpiam esse. [virgines em̄ sunt] ideo-
que. [Hi sequuntur agnum quocunq; ierit.] id est. imitan-
tur illū. Sequi em̄ Christum. imitari est. Vnde & ipse di-
cit. Qui mihi ministrat. me sequatur. i. me imitet. Sequi-
tur isti Christū. quia sicut ille virgo. ita & isti virgini-
tatem custodiūt. Et quia eū in præfenti præ cæteris se-
quūtur. in futuro familiarius adherēbūt. Sequuntur quo-
que illū cæteri fideles. qui virginitatē corporis amiserūt
nō quocūque ille ierit. sed quocunq; ipsi potuerint. Quē
etiam multitudo sanctorum etis nō poterit dicere canti-
cum illud. audire tamé poterit & condesctari tam ex-
cellētī dono. [Hi empti sunt ex omnibus primitiis deo
& agno.] Sicut enim ex multo grege optimus eligitur
agnus. & sicut ex multis fructibus eligitur primitia.
ita & isti eligitur ex multitudine electorum. qui tanq;
primitias semetipsos offerentes. & censum referunt
fructum. [& in ore ipsorum non est inuentum menda-

cium.] Quæstio hic oritur. quare hoc dicit Iohānes. cum
Psalmista dicat. Omnis homo mendax. solus autem deus
verax? Quod ita soluitur. quia omnis homo inquantum
ex se est. mendax est: inquantum autem verax est. ex deo
est. Vnde cum dominus interrogasset discipulos suos di-
cens. Vos autem quem me esse dicitis. respondit Petrus.
Tu es Christus filius dei viui. Et ille. Beatus es Simon
bar lona. Ecce homo in confessione filij dei verax. im-
mo veracissimus homo. Sed vnde verax? non a se. sed a
deo patre qui in cœlis est. Cum autē alibi dominus po-
enam passionis suæ prædiceret. respondit Petrus. Absit
a te domine non morieris. Ergo moriar pro te. Ecce ho-
mo mendax. Sed vnde mendax? vtique quia nō sapis ea
quæ dei sunt. sed quæ hominū. Ergo omnis homo quā-
tum de se. mendax: quantum de deo. verax. Sed cū hæc
ad omnes sanctos pertineant. quare de solis virginibus
specialiter dicitur. In ore eorum non est inuentum men-
daciū? Sine dubio. quia ad comparationem aliorū. soli
virgines dicuntur veraces. Sed nec mirum si illi specia-
liter veraces dicuntur. qui veritati quæ Christus est.
virginitate mentis & corporis amplius inhærent. Vi-
deantur. [Sine macula enim sunt.] & hoc similiter intel-
ligēdum. quia cum sint etiam sancti sine macula. id est.
sine corruptione. vtpote iam peccatis omnibus expur-
gati. ad comparationem dei mendaces sunt & macula-
ti. Et vidi alterum angelum volantem per mediū cœ-
li. habentem euāgelium æternum. [Primus angelus
ipse est agnus. de quo superius sermo habitus est. est em̄
nuntius paternæ voluntatis. Alter autem angelus ordo
prædicatorum intelligitur. Dicitur autem alter. non q;
Christus eiusq; prædicatores vnus nō sint. quia ipse est
caput electi mēbra. sed quod in narratione nō vnus. Nā
hoc est iste angelus. quod etiam sequē. i. ordo prædica-
torum. Sed quia vnus succedit alteri. idcirco alius post aliū
commemoratur. Volat angelus per medium cœli. id est
sancti prædicatores incedūt velociter prædicatōe Chris-
tum per ecclesiam. Volat per medium cœlum. quia mē-
tis contemplatione cœlestia petunt. non terrenis inhæ-
rētis. sed subiectis etiam populus ad cœlestia & verbis

& literis inuitant. De his quippe volantibus prædicatoribus Iſaias dicit, Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneftras ſuas? Vt nubes enim volant, quia a terrenis deſiderijs pennis virtutum ſubleuati plaut verbis, & coruſcant miraculis. Ad feneftras ſuas velut colûbæ ſunt, quia per hoc quod exterius conſpiciunt, nihil terrenum concupiſcunt, ſed gaudia æternæ iugiter contemplantur. Ipſe quoque angelus euangelium æternū habere dicitur, quia videlicet illud quod euangelium promittit, æternaliter manebit. Per illud enim quod nuntiat, illud exprimitur quod nuntiat. [Vt euangelizaret ſedentibus ſuper terrā, & ſuper omnem gentem & tribum & linguam & populum dicens voce magna.] Hoc eſt quod Dominus in euangelio dicit. Oportet prædicari euangelium in toto mundo, & tunc veniet finis. [Timeat Dominum] id eſt, habete reuerentiam nominis eius. [& date illi honorem.] id eſt, adorate eum, & ſubijcite illi, [quoniam venit hora iudicij eius] vt reddat vnicuique ſecundum opera ſua. [& adorate eum qui fecit cælum & terram, mare & fontes aquarum.] ac ſi diceret, Nolite adorare Antichriſtū qui tantummodo ad tempus præualebit in corporibus hominum, ſed eum, qui poſtquam occiderit corpus, habet poteſtatem animam mittere in gehennam. Et nolite adorare eum, qui putatur conditor eſſe creaturæ, ſpiritus ſeductionis repletus, ſed potius ipſum, de quo Daniel dicit: Potestas eius, potestas æterna, quæ non aufertur, & regnum eius quod non corrumpetur. & Apoſtolus, Propter quod & Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen &c. vſque. Quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. Illi [inquit] date honorem, & non Antichriſto, qui contrarius honori in charactere & nomine ac numero nominis eius eſſe cognoscitur. In cælo autem & terra & mari omnis creatura in tempore condita demonſtratur [Et angelus alius ſecutus eſt eum, dicens: Cecidit, cecidit] Babylon illa magna ciuitas, quæ a vino ree fornicationis ſuæ potauit omnes gentes. [In eo quod iſte angelus primus ſecutus aſſeritur, ſubſequens, prædicatorum

ordo imitatur. Bene autem angelus angelum ſequitur, quia eadem annuntiat. Ille enim dixit, Quia venit hora iudicij eius: hic autem dicit, Cecidit, cecidit Babylon. Nomine autem Babylonis conſuſo mundanæ conuerſationis intelligitur. Duæ quippe ciuitates ſunt in hoc mundo, id eſt, Ieruſalem, quæ habet regem, C H R I S T V S T V M: & Babylon, quæ habet regem Nabuchodonofor, id eſt, diabolum. Quarum vna cepit ab Abel, altera a Cain: vna eſt corpus Chriſti, altera corpus diaboli. Cum autem dicunt ſancti prædicatores, Cecidit cecidit Babylon, præteritum tempus ponitur pro futuro. Cecidit videlicet pro eo, quod eſt caſura, vel cadet in æternam damnationem ſcilicet, quia diabolus cum omnibus ſuis membris damnabitur, cum audierint, [Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: Quod autem angelus, id eſt, prædicatorum ordo, ruina perſidæ ciuitatis congeminando denuntiat, pro confirmatione rei facit idipſum. Aut certe nunc ſimul cum ipſis reprobis omnem eorum gloriam perituram demonſtrat, iuxta illud, Peribit mundus & concupiſcētia eius, ac ſi diceret, Et ſecularis gloria, & amatores eius de temporalis pariter ceciderunt, Magna hæc dicitur ciuitas, propter innumerabilem reproborum multitudinem, vel propter enormitatem vitiorum. Vinum autem fornicationis intelliguntur omnia vitia & peccata, quibus reprobi alios inquinant: Præcipue autem philoſophi & principes huius ſæculi, omnes ſubiectos inebriant vino erroris, vnde & ſenſum ab eis auferunt, vt relicto creatore, creaturæ ſeruiant. Nam & fornicatio ſpecialiter pro idololatria ponitur, vnde eſt, Perdes omnes qui fornicantur abſte. Hæc Babylon, id eſt, conuerſatio mundana, a vino fornicationis ſuæ potauit omnes gentes, quia victiorum omnis ſumma in temporali ambitu retinetur. Pro quibus omnibus, quos vino erroris & peccatorum inebriant, punientur. [Et tertius angelus ſecutus eſt eos dicens voce magna.] Tres angelus ponitur, propter fidem trinitatis quam annuntiant, eſt tamē vt dictum eſt, quod eſt primus, hoc ſunt ſequentes, id eſt, ordo prædicatorum. Voce magna, quia

bestiam se despiciere, & pro nihilo ducere, in libertate
votis ostendunt. [Si quis adorauerit bestiam] id est, dia-
bolum, [& imaginem eius] id est, Antichristum [& ac-
ceperit charactere[m] in fronte sua.] i. fidem illius in me-
te sua. [aut in manu sua] vt eius imitetur opera. [& hic
bibet de vino ire Dei mixto mero in calice ire ipsius.]
Videamus qui sint, qui habent charactere[m] bestie in
fronte & in manu, & qui solummodo in manu. Iudaei
habent in fronte & in manu, quia & in eum credunt, &
inde eum recepturi sunt, iuxta illud, A lius veniet in no-
mine suo, illum recipietis, & opera illius imitantur, bla-
spemando Christum, & nequissimus deseruendo ope-
ribus. Falsi autem Christiani, qui operibus, imitan-
tur Antichristum, quomodo & Iudaei, qui illum sequun-
tur fide & opere. Quod est autem vinum, hoc est calix,
id est, vindicta & ira dei omnipotentis, ventura super eos
qui Antichristu[m] adorant & imitantur. Nam & nos dum
vinu[m] in calicem damus, non dicimus, Ecce vinu[m] & ca-
lix, sed tantum aut vinum, aut calix. Sed idcirco posu-
it vinu[m] & calicem, vt ostenderet, quia quod erat in cali-
ce ea mero mixtu[m], ad comparationem meritisu[m] erat.
Merum quippe dicimus puru[m]. Sunt enim in hoc calice
simul mixte feces cum vino mero, id est, puro. Per vinu[m]
itaque mero, vindicta diuini examinis intelligitur cir-
ca iustos, qui flagellantur in presenti, vt postmodum
glorificentur. Per feces autem danatio peccatoru[m] expri-
mitur, qui in extremo examine danabuntur, na[m] vinum
supra est, feces autem in fundo latent, quia videlicet san-
cti in presenti puniuntur, & quasi aperti contra eos fa-
uit diuini iudicii. Reprobis autem in fine damnabuntur,
quia nunc sine flagello deseruntur. Bibent reprobi quod
remanferit in fundo, i. feces, & non bibent electi, quia &
reprobi post voluptatis lasciuia[m] aeternis cruciatibus

damnabuntur, & electi post temporanea[m] disciplina[m] in
potentiam regni erigentur. Ideoq[ue] si quis adorauerit an-
tichristu[m], aut imaginem illius accepit in fronte, aut in
manu sua, non hic ad praesens flagella recipiet, tanquam
vino potatus, sed in futuro perenni vindicta plectetur,
tanqua[m] fecibus inebriatus, & cruciabitur igne & sul-
phure in conspectu sanctoru[m]. Cum sint in inferno tan-
ta tamq[ue] innumera tormenta, quanta nec dici nec
estimari possunt, breuiter t[ame]n in his duobus o[mn]ia compre-
henduntur tormenta. Erit enim ignis, no[n] ad lucendu[m], sed
ad miserorum corpora co[n]cremandu[m]. Erit quoque ibi
& sulphur, quod & fomentum praestabit igni, & facto-
rem gignet intolerabilem, ac per hoc ex igne factor, &
ex factore ignis procreabitur, cum vnum horum ad tor-
mentum miserorum satis sufficere possit, aut ignis vi-
delicet, aut factor. Sulphur quippe (vt diximus) facto-
rem, ignis autem habet ardorem. Qui enim ad peruer-
sa desideria ex carnis factore ardent, nunc maxime libi-
dini deseruendo, dignu[m] est vt postmodum igne & sul-
phure pereant, quatenus ex iusta pena discant, quid ex-
inusto desiderio faciunt. Angelorum autem vocabulo
in quorum conspectu cruciari dicuntur, non solum an-
gelici sp[irit]us, verumetiam electorum ecclesia exprimitur.
Quod ideo fiet, vt dum impiorum cruciatus iusti cor-
spiciunt, in dei laudibus crescant, per cuius misericordia[m]
euaferunt quod miseri patiuntur: quia in se fecerunt bo-
nu[m] quo gratis remunerati sunt, & in illis aspiciunt sup-
plicium, quod misericorditer euaferunt, eritq[ue] vt malo-
rum tormentu[m], ad electorum proficiat incrementum.
Subiungitur autem, [& ante conspectu[m] agni.] No[n] quo-
eum ultra visuri sint, cum scriptu[m] sit, Tollatur impius
ne videat gloriam dei, sed tanto timore terrebunt, vt
videatur illis deus omnipotens semper esse praesens, eis
que vindictae suae ira[m] semper instigare, vnde lob dicit, Di-
mitte me ergo vt plangam paululum peccata mea, an-
tequa[m] vadam ad terra[m], vbi vmbra mortis & sempiter-
nus horror inhabitat. [& fumus tormentorum eoru[m] ascen-
det in secula seculoru[m].] Magnus fumus in iudicium esse a-
gnaru[m] flamaru[m], quia quauis sine nutrimento lignoru[m],

Sup. manus de Asph. me. Crende v. no.

corpore tamen erit ignis reproborum, ideoque summum eius sempiternum dicit inesse. Quia erit in igne reprobos sine fine ardere conspicit, idcirco fumum tormentorum in secula seculorum ascendere dicit. Quo in loco error Origenis aperte destruitur, qui dixit post mille annos reprobos redire ad vitam, iustos autem reuersuros ad poenam alioquin falsum est, quod veritas dicit, Ibunt hi in supplicium aeternum, iusti autem in vitam aeternam. Quod si quis vult querere, cur pro temporalis peccato sine tempore reprobi cruciantur, dicendum est quod districtus iudex veniens non facta pensabit, sed voluntates. Nam reprobi, si fieri possent, semper in hac vita viuere cuperent, vt nequaquam peccare desisterent: & ideo nunquam carerent supplicio qui nunquam voluerunt carere peccato. Et nullus erit iniquis terminus ultionis, qui nunquam voluerunt habere terminum criminis. Si enim vt illi aiunt, peccata sunt supplicia quandoque reproborum, ergo quandoque finienda sunt & gaudia iustorum. Si ergo hoc verum non est, quod minatus est, neque illud verum est quod promisit. At iniquiunt, ideo aeternam poenam minatus est peccatoribus, vt eos a perpetratione peccatorum cōpesceret, quia creaturae suae aeterna supplicia minari debuit, non inferre. Quibus citius responderet, Si falsa minatus est vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa est pollicitus, vt ad iustitiam prouocaret. [Nec habent requiem die & nocte, qui adorauerunt bestiam & imaginem eius, & si quis accepit charactem nominis eius.] In die & nocte continuum tēpus intelligitur, siue etiā vicissitudines poenarum, iuxta illud, Ad calorem nimium transibunt ab aquis niuium. vnde est, Erit tempus eorum in secula. Deficient enim miseri sine defectu, semperque erit quod crucietur, quia semper ad cruciamenta reparabitur quod defecit. [Hic] id est in presenti vita, p̄patientia sanctorum est, qui dum consistant quae sint sanctorum gaudia & reproborum supplicia, patienter omnia perferunt vt in fine saluentur. [qui custodiunt mandata Dei,] id est, precepta legalia, vt est, Diliges Dominum Deum tuum, & Non adulte-

rabis, Non furum facies, & caetera huiusmodi. [Et audiui vocem de celo dicentem: Scribe: Beati mortui qui in Domino moriuntur.] Hæc vox tam ad ipsam lohanne[m] pertinet, quam ad omnes fideles, qui remunerationem sempiternam expectant. Scribe in corde tuo, & in cordibus auditorum tuorum, vt literis commenda rit ad posterum veniat. Beati mortui qui in Domino moriuntur. Quae sententia dupliciter potest intelligi: Beati mortui seculo qui in Domino moriuntur, viuentes virtutibus, qui scilicet pleni fide & coeteris bonis operibus, de hoc mundo migrant. Vt beati mortui qui in domino moriuntur, id est, qui imitantes caput suum, non siment pro eo mortem ferre temporalem, vt in aeternum possint viuere cū illo. [a modo] id est, a presenti tempore [iam dicit spiritus] id est, tota trinitas, quae est deus. [vt requiescant a laboribus suis.] Quod superius dicitur, Beati mortui qui in Domino moriuntur, omnibus electis congruit: quod autem sequitur, A modo iam dicit spiritus vtrequiescant a laboribus suis, specialiter pertinet ad praelatos, qui diuerso modo laborant in hoc, quod gregem Dei commissum habere videntur, ad quorum personam a Domino specialiter dictum est, Euge serue bone & fidelis, qui a super pauca fuisti fidelis supra multa te constituam. [Opera enim illorum sequuntur illos,] id est, merces operum suorum sequetur illos, cum vnusquisque receperit secundū suum laborem quia enim post opus merces sequitur operis, ipsum opus elektorum eos comitari dicitur, Vbi autem finis annuntiarit operis, ibi tandem huius libri fit finis.

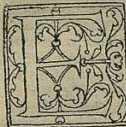
amarica p̄ rebu
jo me ldo mal

cap 11 27
28

HAYMONIS IN APO-

CALYPSIM.

Liber quintus

HT vidi, & ecce nubes candida, & supra nubem sedentem similem filio hominis. Subauditur, vidi. Nubes candida, caro & anima nostri redemptoris intelligitur, quam non fuscavit macula peccati. De hac nube per prophetam dicitur. Ecce Dominus ascendet super nubem leuem & ingredietur Aegyptum. Super nubem quippe leuem ascendit, & in Aegyptum venit, quando carnem nostrae mortalitatis accepit, & in hoc mundo natus apparuit. Super nubem vidit sedentem, quia Christus diuinitatis potentia praesidet etiam humanitati suae. Vel certe per nubem candidam ecclesia intelligitur, fonte baptismatis a peccatis mundata. Per fidem enim Christi & baptismum illius mundatur ab omnibus peccatis, iuxta illud, Fide mundans corda eorum. Hinc inibi praesidet Christus, suaeque sessione ecclesiam, velut gallina pullos suos, protegit & gubernat. Quare autem ipse non iam simpliciter homo, sed similis filio hominis dicatur, supra dictum est, quia videlicet surgens a mortuis, metasque humanitatis transcendens, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Et nubes autem, & supra nubem sedens, vnum sunt, id est, caput & membra. Vnde & cum Dominus super nubem sedet, utique ipsa nubes cum Domino sedet. [habentem in capite suo coronam auream] per quam victoria Christi designatur, qui primum de diabolo triumphauit, & ecclesiae suae triumphum victoriae contulit. Legimus etiam superius, quod angelus habebat in capite suo stellas duodecim, ubi per angelum Christi, per duodecim stellas duodecim apostoli intelliguntur, & per illos omnis ordo praedicatorum, quo coronatur Christus, id est, ornatur & circumdatur, & ex quorum societate letabitur in capite, id est, in mente sua. [& in manu sua falcem acutam.]

LIBER V.

id est, in potestate sua iudicariam potestatem vel dignitatem, quam ipse Christus etiam suis, fidelibus dedit, dicens discipulis: Sedebitis super sedes XII. iudicantes. XII. tribus Israel. Potest etiam falx intelligi diuina praedictio, quam alibi Dominus gladium appellat dicens: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium. Quare gladius diuina praedictio appellatur, quia per ipsam separantur boni a malis, veluti membra a membris. Hanc falcem habet Christus in manu, id est, in operatione sua, quia ea quae docuit verbis, primum ipse impleuit operibus, iuxta illud, Primum quidem sermonem fecit de omnibus o Theophile, quae cepit Iesus facere, & docere. volens quippe Dominus instruere praedictorem, quomodo praedicare debet, & primum in seipso foris verbi ostendit. Quam etiam falcem, id est, diuinam praedicationem, commendauit super ecclesiam, dicens apostolis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos seruari quae cumque mandauimus vobis. Acuta est falx, quia velociter hominem a terrenis desideriis & societate malorum separat. [Et alter angelus exiit de templo.] Ipse designatur per alterum angelum, qui & per primum, id est, Christus, sed propter ordinem visionum dicitur alter, cum idem sit. Exiit de templo, hoc est, de sua inuisibili maiestate, quando verbum caro factum est, & habitauit in nobis; quia cum esset inuisibilis in sua natura, accepit carnem & animam in utero virginali, & factus est visibilis in nostra substantia. Hinc Apostolus ait, Qui cum in forma dei esset, ex inaniuit semetipsum, factus obediens usque ad mortem. Et ipse dominus, Exiit a patre, & veni in mundum. Templum quippe patris est filius, & templum verbi ipse homo assumptus, & templum patris & filij ecclesia, de qua Paulus dicit, Templum Dei sanctum est quod estis vos. Exiit ergo de templo, quod visibilis ad humanos prodijt aspectus. [Clamas voce magna ad sedentem super nubem.] In hoc loco, quod designatur per nubem, ipse & per sedentem supra nubem, Est enim genitum in genere, sicut supra dictum est de arca Noe & octo diebus, Sedet ergo supra nubem, ecclesia est in suis praedicationibus.

toribus, ad quos loquitur Christus præcipiendo dicens: [Mitte falcem tuam acutam,] id est, prædicationem diuinam in iudæos. Hoc est enim quod ipse eis dicit, [Ite tantum ad oues quæ perierunt domus israel,] & [mete] id est, separa iudæos a terreno sensu vel a terrenis desideriis, ne iam carnaliter accipiant, Si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. [quia uenit hora ut metatur,] id est, tempus quod prædictum est per prophetarum, quod iam colligi debet ad spirituales sensum & idem Christi. [quoniam aruit messis terræ,] id est, præparata sunt corda populorum ad credendum, & ideo tempus est ut excidantur a terra, & colligantur ad fidem dei omnipotentis, De hac messe ipse in euangelio dicit: [Mensis quidem multa, operarij autem pauci,] & [misit qui sedebat super nubem, falcē suam in terram,] quia ad uocem Christi ceperunt prædicare iudæis primum, quousque eucerent eos a finibus suis. vnde Paulus & Barnabas dixerunt eis: uobis quidem oportebat primum loqui uerbum dei &c. [& [messa est terra,] id est, collecti sunt omnes, quotquot fuerant præordinati ad uitam æternam, de quibus iam scriptum est: Si fuerit numerus filiorum israel quasi arena maris reliquæ saluæ sient. [Et alius angelus exiuit de templo quod est in celo,] Superius dixerat angelum de templo exiisse, nunc autem ubi hoc templum uisum fuerit, indicare curant, hic quoque angelus Christus est, porro hic cælum simpliciter debemus intelligere habitationem cælorum, ubi est templum, id est, sancti angeli, in quibus deus habitat. Si enim in hominibus licet peccatoribus habitare dignat, iuxta illud: Inhabitabo in illis & inambulabo, quanto magis in angelis qui sine peccato sunt? Ipsi itaque sunt templum dei, quia in eius sunt iugiter contemplatione. Exiuit ergo de templo quod est in celo, non quo a contemplatione angelorum recederet, sed quia assumendo carnem, hominibus uisibilis apparuit,] habens & ipse falcē acutam,] id est, iudicariam potestatem quia pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, Vel sicut dictum est, in falce acuta prædicatio intelligitur superna, quæ diuidit

patrem a filio, & filium a patre, &c. sicut in euangelio dominus dicit, id est, reprobos a bonis. [Et alius angelus exiuit de altari,] Qui enim superior est, ipse designatur & per hunc angelum, id est, Christus nuncius patris uoluntatis, Altare autem ipse est, qui & pontifex, Christus scilicet, per quem munera nostra deo patri dirigitur, petentes nos exaudiri per Christum. Oēs quoque electi altare sunt, quibus Apostolus dicit: Obseruo uos per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra hoc sicutam uiuentem, sanctam, deo placentem. A angelus itaque exiuit de altari, id est, Christus electus est singulariter princeps ex omni multitudine fidelium. [qui habet potestatem super ignem,] Ignis spiritus sanctus est, de quo dominus dicit, ignem ueni mittere in terram Qui etiam super electos in linguis igneis descendit, vnde merito quaeritur, quomodo angelus, qui utique Christus intelligitur, potestatem habeat super ignem, id est, super spiritum sanctum, cum unius substantiæ sit cum patre & spiritu sancto. Non enim (ut heretici dicunt) deus pater ex nonnullis rebus subsistentibus filium creauit, aut iterum ipse filius spiritum sanctum minorē se creauit: quia quorum una est deitas, una est etiam & essentia: & ideo pater & filius & spiritus sanctus unius substantiæ sunt, unius potestatis & maiestatis. Sed in hoc habet filius dei potestatem super ignem, quia nemo angelorum & hominum accipit spiritum sanctū, nisi per filium, vnde ipse surgens a mortuis, insufflauit & dixit discipulis suis: Accipite spiritum sanctum & alibi: Nisi ego abiero, paracletus non ueniet ad uos. Si aut abiero, mittam eum ad uos. [Et clamauit uoce magna ad eum, qui habebat falcē acutam,] id est, ad ordinē prædicatorum, qui habent in se diuinam prædicationem, dicens: [Mitte falcē tuā, & vindemia botros uineę terræ, quoniam maturę sunt uicę eius,] Quod supra per matras feqyetes, hoc & hic per botros uineę terrę designatur, id est, omnes fideles, Maturę sunt uicę eius, id est, preparati sunt populi ad credendum. Tūc præcepit hoc dominus, quando post resurrectionem suam apprensus discipulis suis, ait illis: Ite, docete omnes gentes &c. [Et q. iij

missit angelus falcem suam in terrā.] Quia profecti pre-
dicauerunt vbiq[ue]. [& vindemiauit botros vineæ ter-
re.] id est, homines a terreno sensu & pristino separauit
errore, & vnitate fidei cōiunxit. [& misit in lacum iræ
dei magnum.] Quid per lacum siue (vt alia translatio
habet) torcular intelligitur, nisi angustia humanæ tribu-
lationis, in qua omnes mittuntur boni & mali ? In hac
tribulatione sancti tritorantur tanquam segetes, vt a
paleis separantur, & celestibus horreis recondantur.
Tunduntur etiam calcibus tanquam vix in prælo, vt
a vinacis expressi, aternis promptuariis includantur.
Misit ergo falcem & botros quos vindemiauit, in lacū,
quia missa sancta ecclesia prædicatione eos, quos a ter-
reno amore vel pristino errore separauit, magnis tribu-
lationibus tradidit, quibus tribulantur ab impijs, & af-
figuntur diuerso modo. Hinc Apostolus dicit : Non
sunt condignæ passiones huius temporis ad futurā glo-
riam, & alibi : Oportet nos per multas tribulationes in-
troire in regnum dei. Lacus iræ dei dicitur, quia ppter
peccata hominum istæ tribulationes aguntur, nisi enim
primus homo in quo omnes peccauerunt, peccasset, ne-
mo hominum in lacum mitteretur, id est, nemo has tri-
bulationum angustias sustineret. Sed postquam pecca-
uit, effectus de paradiso missus est in lacum tribulatio-
nis. Qui lacus magnus dicitur propter amarissimā ele-
ctorum tormenta, quibus affliguntur in presenti vita.
Quæ enim maior pressura angustię & tribulationis
esse potest, quam crucifigere hominē, vt Petrus est cru-
cifixus, & stulari, vt Laurentius ? Affligunt ergo iniusti
temporaliter iustos, vt sine quibus deus misericors postea
in æternum parcere possit. [Et calcatus est lacus extra
ciuitatē.] Per id quod continet, illud intelligimus quod
continetur, i. per lacum, eos qui in lacu sunt. Ciuitas au-
tem ista, extra quam calcati sunt, ecclesia est. Si itaq[ue] (vt
supradictum est) in lacu tribulatio, qua & boni & ma-
li tribulantur, intelligitur, quid est q[ui] modo calcati sunt
extra ciuitatē ? si em ipsa ciuitas calcatur, quomodo ex-
tra ciuitatē calcantur ? Sed sciendū est, quia hic a gene-
re redit ad speciem, & loquitur solummodo ex persona

reproborum, de quibus in sequentibus plura erit dictū
rust: quod statim manifestatur, cum subditur: [& exiit
sanguis de lacu vsq[ue] ad frenos equorum.] Sancti enim
pressi non sanguinem de se reddunt, sed purissimum vi-
num, quod in dominicis apothecis reconditur. Reprobi
vero, quia videbantur intra ecclesiam esse, & nō erant,
missi in lacum, sanguinem reddiderunt, hoc est, infideli-
tatem. Sanguis enim diuerso modo intelligitur in sacro
eloquio: aliquando significat propagationem humanæ
sobolis, vt ibi : Quotquot crediderunt in eum, dedit eis
potestatem filios dei fieri, qui nō ex sanguinibus, sed ex
deo nati sunt. Aliquādo ad adulterium & homicidium, vt
ibi: Libera me de sanguinibus deus deus meus. Aliquā-
do etiā peccata cætera, vt est illud: Sanguis sanguinē teti-
git, Sanguis sanguinem tangit, cum peccato peccatū ad-
iicitur. Aliquādo infidelitatem, vt hic, & in Exodo, cū
aquæ in sanguinem cōuersæ referūtur. Exiit ergo san-
guis de lacu, id est, peccatum infidelitatis de pressura tri-
bulationis. Tacet enim de vino, quod egreditur de bo-
nis vuis, quod recōditur in dominicis promptuarijs: &
dicitur de sanguine, qui egreditur de labruis, vel hyme-
malibus (vt ita dicamus) racemis, de reprobis scilicet, q[ui]
simul mixti cū vuis non perueniūt ad maturitatem, sed
aliqua tribulatione tacti, vel persecutionis angustia gra-
uati, continuo recessit a fide : & perfidia errore infecti,
foras delabūtur: atq[ue] ideo extra ciuitatem calcari dicun-
tur, permanētibus electis intrinsicus vino fidei iebria-
tis, Talis fuit Porphyrius, & multi alij, qui persecutioni
bus cesserunt, recedentes a fide Christi, & facti reprobi.
Et quia tali modo nō solum minimi quique, sed etiam
principes pereunt, recte subditur: Vsque ad frenos equo-
rum. Per equos enim subiecti, p frenos vero principes
intelligūtur & prælati, qui alios regere debuerāt, qua-
lis fuit Iulianus apostata & imperator ac si diceret, Tā-
ta fuit afflictio temporalis, vt ipsos etiam qui alios regere
videbātur, ad infidelitatem perduceret. Sic q[ui] sanguis vs-
que ad frenos equorum peruenisse dicitur, tanquā ap-
te diceretur: Afflictio temporalis tantum præualuit,
vt ipsos etiam qui plebes regere videbantur, ruore in

fidelitatis macularet. [Per stadia mille sexcenta.] Stadi-
 dium græce, est mensura latine, item. Et dicitur a stan-
 do, eo quod ibi Hercules vno anhelitu currens centū vi-
 gintiquinq; passus, steterit. Qua mensura græci meties-
 bantur loca, in quibus ludos exercebant, ibique ludentes
 spatiano & ludicra exercebant, deambulabant. In mil-
 le itaque sexcentis stadiis, omnis summa reprobōrū cō-
 prehenditur, quæ in quatuor mundi partibus consistit,
 propter quatuor mundi huius plagas. Quater quippe
 quadringenti, sunt mille sexcenti. In centenario nume-
 ro sæpe summa alicuius rei intelligitur. Quaternarius
 autem pertinet ad quatuor mundi climata, ideoque in
 mille sexcentis omnes designantur impii, qui per qua-
 tuor mundi istius partes per voluptatum ludibria cur-
 runt, & per spatiosam viā incedunt quæ ducit ad mor-
 tem, atque ideo vocabulo eorum summa comprehenditur.
 Sed quod dictum est de primo aduētū, potest referri
 & ad secundum. Iudicium quippe futurum, per ange-
 los exercendum nullus ignorat qui attendit quod domi-
 nus dicit de tempore messis, vel de messoribus. At tū
 Messis quidem consummatio est seculi, mectores autem
 angeli sunt. Parabola quoque zizaniorum huic loco cō-
 gruit, necnon illud, quia simile est regnum celorum sa-
 genæ missæ in mari, omnium genera piscium congreganti,
 de qua elegerunt bonos in vasa, nulli dubiū quin
 angeli, malos autem foras miserunt. Sed quod illi factu-
 ri sunt officio ministeriorum, hoc & Christus & eccle-
 sia facient potestate. Dicatur ergo de angelo, qui habebat
 falcem acutam in manu sua, id est, iudicariū pote-
 statem. Falx enim quicquid incidit, intra se colligit, quæ
 videlicet examen diuini iudicij nullus valet euadere.
 Intra ipsam quippe sumus, quoque fugere conemur.
 Recte ergo iudex venturus falcem tenere perhibetur,
 quia cō potencialiter ad omnia obuiat, vtiq; cuncta in-
 cidendo circumdat. Vnde Psalmista: Si ascendero in cœ-
 lum, tu illi es, & alibi: Neque ab oriente, neque ab occi-
 dente & cætera, subauditur, est locus fugiēdi, quoniam
 deus iudex est, fac si diceret: Fugiendi via vndique de-
 est, quia ille iudicat qui vbiq; est. Abbreuatio superioris

contra phosiphon

rum: Et alius angelus exiit de templo, quoniam in iu-
 dicio ex secreto diuinitatis suæ in forma humana homi-
 nibus apparebit. Clamans voce magna ad sedentem su-
 pra nubem: Sicut supra dictū est, quod est nubes, hoc est
 angelus, cui clamat Christus, id est ecclesia, quæ propter
 vnitatem capit, etiam supra nubem, hoc est, supra se-
 ipsam sedere dicitur. Non enim erat cōueniens, vt dice-
 ret. Clamauit angelus qui sedebat supra nubem, ad ean-
 dem nubem, ideoque mutauit nubem, id est ecclesiam, in
 angeli nomen. Tamen quod est nubes, hoc & angelus
 sedens supra nubem. Mitte falcem tuam: Hoc est quod
 alibi ipse dicit dñs apostolis, & in illis, omnibus perfe-
 ctis: Sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duode-
 cim tribus Israel. Quoniam venit hora vt metatur: Id
 est, Adest tempus, quo & electi remunerari, & reprob-
 iusto dei iudicio debent condemnari. Quoniam aruit
 messis terræ: Id est: Finis vniuersi iusque aduenit, quo &
 paleæ (id est reprobii) tradantur igni, & frumenta in do-
 mini cellario recondantur. Et misit qui sedebat falcem
 suam in terrā &c. Id est, ecclesia cum domino sedens in
 iudicio potestatis, inter bonos & malos discernens, cun-
 cta examinabit. Et alius angelus exiit de templo, quod
 est in cœlo &c. Qui habet falcem messorij, ipse & vin-
 demiatoriam. Et qui dixit messori, Metet ipse & vinde-
 miatori, Vindemia. Nam quod sunt segetes, hoc & bo-
 tri, similiter quod sunt paleæ, hoc & vinacia. Cætera su-
 pradicta sunt. Vindemiauit omnes botros vineæ terre,
 id est, collegit omnes a terra, & bonos & malos, frumē-
 tum scilicet & zizania. Et vinum mundum, id est san-
 ctos, recondidit in dominicum promptuarium: vinacia
 vero, id est reprobos, misit in lacum iræ dei. Per lacum
 vero iræ dei, damnatio intelligitur inferni, vel senten-
 tia diuini iudicij, in quem lacum mittetur reprobi, cum
 audierint ille in ignem æternum. Nisi enim vocabulum
 lacus infernum designaret, nequamquam propheta dice-
 ret, omnes interfecti ruentisque gladio, qui descende-
 runt in incircumcisii ad terram vltimam. & portauerunt
 ignominiam suam cum his qui descendit in lacum. Et
 Esaias: Saluasti me a descendentibus in lacum. Vn-

de & quod subiungit magnum, iuxta hunc sensum non est referendum ad lacum, sed ad diabolum, qui magnus appellatur propter superbiam iactantiam. Magnū enim, id est, diabolum cum omni corpore suo mittere in lacum iræ dei, cum omnes reprobi (vt dictum est) damnabuntur cum diabolo & angelis eius. Et calcatus est lacus, id est, calcatus sunt, qui erant in lacu, hoc est in aeterna morte, depressi sunt, non iam vt purgantur, sed vt penitus intereant. Extra ciuitatem, id est, extra sanctorum societatem, cum quibus iam nulla erit reproborum communitio. Et exiuit sanguis de lacu vsque ad frenos equorum. Per sanguinem qui egreditur de lacu, id est sententia districti iudicis, vindicta intelligitur sanguinis vel vitiorum omnium, pro quibus damnabuntur iniqui. Qui vsque ad frenos peruenit, quia non solum subiectos, sed etiam ipsos reges & principes, qui sanguini & diuersis vitis seruerunt, sententia diuini iudicij comprehendit. Porro quod sequitur, Per stadia mille sexcenta, in hoc numero (vt supradictum est) omnis summa reproborum exprimitur, qui per orbem quadrupartitum, latitudinem ipsius vitæ sequuntur.

CAPVT XV.

T vidi aliud signum in cælo magnum & mirabile. Quisquis sanctorum patrum sensibus inuigilat, minime posse hanc Apocalypsim iuxta litteram accipi, facile cognoscit. Cælum itaque (vt sæpe dictum est) ecclesia est, de qua dominus per prophetam dicit: Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. & alibi, Anima autem iusti sedes est sapientia. Ipsa enim ecclesia terrena cuncta despiciens, per mentis desiderium ad superna volat, vnde Paulus dicit: Nostra conuersatio in cælis est, & rursum: Qui conuersus est, & confedere fecit in cælestibus. In hoc cælo, id est in ecclesia vidit Iohannes signum magnum, & mirabile fuit signum illud. Quod sit autem istud signum aperit cū subiungit, [angelos septē subauditur, vidi] [habētes septē plagas notissimas.] Quia septenarius numerus sæpe pro vniuersitate ponitur, propter hoc videlicet tēpus, quod per septem dies voluitur, per septē angelos id ipsum quod & per cælum, id est, vniuersalis ecclesia intelligitur. Sed quia autor historia frequenter a genere credit ad speciem per septem angelos intelligamus in hoc loco specialiter omnes predicatores, de quibus scriptum est: Angeli patris amare se habent, & alibi: Labia sacerdotis custodiunt scientiam &c. Quid vero sint septem plagæ, in sequentibus manifestatur, cum ipsi angeli septem phialas accepisse dicuntur plenas iræ dei. Hoc sunt etiam phialæ, quod angeli, id est, sancti predicatores. Qui septem plagas habent, hoc est, notitiam vniuersæ scripturæ, qua vulnerantur: corda bonorum ad salutem, corda impiorum ad perniciem. Audiunt enim quidam in diuino eloquio prædicantibus angelis: Neque auari, neque adulteri, & ceteri quos memorat Apostolus, regnum dei possidebunt: & timentes gehennæ ignem, vulnerantur in corde, & redeunt ad deum per lamenta penitentium: alique modo vulnerantur sancti ad suam salutem. Vnde & ipsa sancta ecclesia in Canticis canticorum dicit: Vulnerata charitate ego sum, & iterum: Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem: percusserunt me & vulnerauerunt me. E contra cum hæc audiunt reprobi, verba prædicatorum despiciunt. Quod istis est ad salutem, illis est ad damnationem. Quo in loco quæstio oritur, quare dicat angelos habere septem plagas notissimas, cum ab ipso mundi exordio vsque ad finem seculi ita inueniamus quosdam vulneratos ad salutem, quosdam ad mortem. Primus quippe homo in paradiso constitutus, accepit præceptum a deo ne tangeret pomū ligni scientiæ boni & mali, quod præceptum si seruasset, ad vitam illi profuisset. Verum contempsit hoc præceptum: & quod illi datum fuerat ad vitam, verum est ei in mortem: sicque ex salubri præcepto vulneratus est & mortuus. Moysi quoque dedit deus præcepta legalia, dicens: Non occides: Non adulterabis, & cetera his similia: Quæ quidam seruantes, sicut Moyses, & Iosue, & multi alij, habuerunt vitam in eis. E contra ceteri contemptes, vulnerati sunt, quia perdidit præsentem vi-

itate ponitur, propter hoc videlicet tēpus, quod per septem dies voluitur, per septē angelos id ipsum quod & per cælum, id est, vniuersalis ecclesia intelligitur. Sed quia autor historia frequenter a genere credit ad speciem per septem angelos intelligamus in hoc loco specialiter omnes predicatores, de quibus scriptum est: Angeli patris amare se habent, & alibi: Labia sacerdotis custodiunt scientiam &c. Quid vero sint septem plagæ, in sequentibus manifestatur, cum ipsi angeli septem phialas accepisse dicuntur plenas iræ dei. Hoc sunt etiam phialæ, quod angeli, id est, sancti predicatores. Qui septem plagas habent, hoc est, notitiam vniuersæ scripturæ, qua vulnerantur: corda bonorum ad salutem, corda impiorum ad perniciem. Audiunt enim quidam in diuino eloquio prædicantibus angelis: Neque auari, neque adulteri, & ceteri quos memorat Apostolus, regnum dei possidebunt: & timentes gehennæ ignem, vulnerantur in corde, & redeunt ad deum per lamenta penitentium: alique modo vulnerantur sancti ad suam salutem. Vnde & ipsa sancta ecclesia in Canticis canticorum dicit: Vulnerata charitate ego sum, & iterum: Inuenerunt me custodes, qui circumeunt ciuitatem: percusserunt me & vulnerauerunt me. E contra cum hæc audiunt reprobi, verba prædicatorum despiciunt. Quod istis est ad salutem, illis est ad damnationem. Quo in loco quæstio oritur, quare dicat angelos habere septem plagas notissimas, cum ab ipso mundi exordio vsque ad finem seculi ita inueniamus quosdam vulneratos ad salutem, quosdam ad mortem. Primus quippe homo in paradiso constitutus, accepit præceptum a deo ne tangeret pomū ligni scientiæ boni & mali, quod præceptum si seruasset, ad vitam illi profuisset. Verum contempsit hoc præceptum: & quod illi datum fuerat ad vitam, verum est ei in mortem: sicque ex salubri præcepto vulneratus est & mortuus. Moysi quoque dedit deus præcepta legalia, dicens: Non occides: Non adulterabis, & cetera his similia: Quæ quidam seruantes, sicut Moyses, & Iosue, & multi alij, habuerunt vitam in eis. E contra ceteri contemptes, vulnerati sunt, quia perdidit præsentem vi-

tam & futuram Ipſo quoque domino prædicante, qui-
dam crediderunt in eum, quidam non. Illi qui credide-
runt in eum, penitentiam agentes de præteritis pecca-
tis, ſaluati ſunt; qui autem noluerunt credere, damnati
ſunt, vñ de ipſe dicit, Si non veniſſem & locutus eiſ fuiſ-
ſem, peccatum non haberent. Nunc autem excuſatione
non habent de peccato ſuo. Hinc eſt & illud. Qui credi-
derit, ſaluus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur.
A poſtoli quoque prædicantes, facti ſunt quibuſdã
odor vitæ in vitam, quibuſdam vero odor mortis in
mortem. Similiter eſt & modo. Verbi gratia: Prædicat
angelus, Non concupiſces vxorem proximi tui, & cõ-
tera huiuſmodi: audit hic quilibet hominum, & viderit
eſt eſſe durum, nec vult audire eius conſilium. Vnde
& ſpernit verbum illius, faciẽs quod ſibi videtur. Hoc
itaque quod illi poterat prodeſſe ad ſalutem, ſi voluiſ-
ſet ei credere, vertitur illi in damnationem. Similiter
& quilibet paganus audit dicentem angelum, Qui nõ
credit, iam iudicatus eſt: audit ille, & contemnit crede-
re, ideoque vulneratus eſt ex ipſius diuina prædicatione,
in qua iam damnatus aſſeritur. Cum ergo iſte pla-
gæ ab ipſo mundi ſint principio, vt dictum eſt, quid eſt
quod Iohannes angelos ſe vididiſſe dicit, habentes ſeptẽ
plagas nouiſſimas: quia videlicet tunc maior erit dam-
natio infidelitatis reproborum, cum prædicantibus E-
lia & Enoch pauci eos audient, multi autem infideli-
tem ſequentes, adhærebunt Antichriſto. Vnde ſubiun-
gitur: [quoniam in hiſ conſummata eſt] pro eo quod
eſt, conſummabitur ſira Dei. Statim enim veniet Chri-
ſtus ad iudicium poſt vltimam eorum prædicationem,
& damnabuntur iniqui pro ſua infidelitate & animi
perſtinacia qua reſiſcentes Chriſtum, & inſuper ſer-
uatos Dei interfecerunt. [Et vidi tanquam mare vitreum
igne permixtum.] Ipſi qui habent ſeptem phialas & ſe-
ptem plagas, ipſi ſunt qui ſtant ſupra mare. Mare itaq;
baptiſmum ſignificat, teſtante Paulo qui dicit: Patres
noſtri ſub nubes omnes fuerunt, & omnes mare tranſie-
runt, & omnes baptizati ſunt in nube & in mari. Vi-
treum dicitur, propter puritatem fidei, que manife-

ſtatur in baptiſmo, dum conſentitur ſe credere in deum
patrem & filium eius & ſpiritum ſanctum, vt Paulus,
Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad
ſalutem. Sed ipſum mare mixtum eſt igni, & per hoc
coagulum eſt. In igne autem ſpiritum ſanctum intelli-
gitur, ſive etiam paſſio noſtri redemptoris Per gratiam
enim ſpiritum ſancti baptizatum fideles in memoriam
dominicæ paſſionis. Vnde Iohannes de eodem redem-
ptore noſtro dicit, Ipſe vos baptizabit in ſpiritum ſancto
& igne. & Paulus, quotquot baptizati ſumus in Chri-
ſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Coagulum
eſt mare igne, quia per virtutem ſpiritum ſancti firmantur
fideles, ne fluctuent, aut vllis perſecutionum prui-
nis in mollitiem conuertantur, de hac aqua Pſalmiſta
dicit, Dominus regit me, & nihil mihi deerit, & c. vſq;
Super aquam refectionis, educavit me. [Et eos qui vice-
runt beſtiam & imaginem illius,] id eſt, Antichriſtum
& numerum nominis eius,] qui non crediderit illum
ſolem nec lucem, vidi ſubauditur, [ſtantes ſupra mare
vitreum.] Qui ſunt qui ſtant ſupra mare vitreum?
Qui videlicet hoc quod profeſſi ſunt in baptiſmo, tenẽ
& gratiam baptiſmi illibatam cuſtodunt, abſtinentes
ſe ab omnibus grauioribus criminibus. [habentes citha-
ras Dei.] Ipſi ſunt citharæ, quia in memoria domini-
cæ paſſionis ſemetipſos mortificant. Sicut enim iam ſu
prædictum eſt, In cithara lignũ eſt & chordæ: in ligno
crux intelligitur, in chordis autẽ cor ſanctorum, qui ſe
mortificant cum vitijs & concupiſcentijs, de quibus Pau-
lus dicit, Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifi-
xerunt cum vitijs & concupiſcentijs. [& cantantes cã-
nticum Moyſi ſerui Dei & canticum agni, dicentes: In
canticum Moyſi vetus teſtamẽtum, in agni vero nouum
intelligitur. Eſt enim hoc ab inferioribus intelligendũ,
nam quid ſit canticum Moyſi, vel canticum agni, ape-
riunt, cum ſubiungunt,] Magna & mirabilia ſunt ope-
ra tua Domine Deus omnipotens,] Vtriuſque teſta-
menti paginæ hoc conſona nobis voce teſtantur, quia
magna & mirabilia ſunt opera omni potẽtis dei. Moy-
ſes quoque narrat, quomodo fecerit, Deus cœlum &

terram, mare & omnia quæ in eis sunt, & quod spiritus Dei ferebatur super aquas, & quod viderit ardere rubum & rubus non comburebatur. Virgam quoque dicit conuersam in draconem, aquas ægypti mutatas in sanguinem, Ægyptum, & plagis percussam, & mare ad ingressum filiorum Israel diuisum: deinde aquas amarissimas immisione ligni dulcoratas, & sitientis populo aquam de petra productam, & multa his similia, quæ in veteri testamento, hoc est in Moyfi cantico, commemorantur. In nouo quoque testamento narratur similiter magna & mirabilia opera dei. Quis enim digne explicare valet, quam magnum sit opus, quod deus homo factus est, quod ille qui est cibis omnium, lacte mulieris nutritur, ne fame moriatur: quod qui celum & terram implet, intra corpus vnius virginis concluditur. Quis hæc & his similia digne dicere vel considerare sufficit? Sed cum hæc omnia diuina pietas pateretur, cum que mortuos suscitaret, infirmos sanaret, ad vltimum (quod præcipue est mirandum) factum est vt vita moretetur, virtus infirmaretur, & multa his similia sustineret, donec post triumphum resurrectionis exaltatus esset super omnia. Hæc itaque opera Dei sancti angeli, id est, omnes prædicatores prædicant hæc oēs suis auditoribus narrant. Hæc & nos, si non digne, tamen pro modo nostro debemus agere, dicentes: Magna & mirabilia opera tua domine deus omnipotens, qui cum es verbum in principio mansit apud patrem, nouo ordine indatus es hominem mortuus es pro nobis, mirabiliter suscitatus, super caelos eleuatus, iterum ad iudicium venturus [Iustæ & veræ viæ tuæ rex seculorum.] Legimus in Genesi quod deus omnipotens recessit ab oī genere humano, quod cum aquis diluuij deluisset, adhæsit Noe & filijs eius, quia inuenti sunt iusti. Deinde in superbiā eleuati, postquam multiplicati sunt, voluerunt contra deū ædificare turrim, ibique oēs gentes recesserunt a dei cultu, præter Abraham progeniē. Reliqui ergo deus omnipotens eas, & adhæsit Abraham & semini eius, qui eū longo tempore coluerunt. Sed postquā filius dei venit ad eos, negauerūt eum dicentes: Hæc nescimus vnde sit, &

Dæmoniū habet. Vnde & eū morti tradiderūt. Recessit ab eis, & transiit ad gentes. Iustæ viæ omnipotentis dei iustæ & veræ sunt, quia sic est iustum apud omnipotentē, vt qui illi adherent per fidem & dilectionē, cum eis maneat: qui autem ab eo recedunt, eos relinquunt. Vias enim dei debemus intelligere actiones ipsius, quæ iustæ sunt, quia deus iniuste nihil agere potest, nam quod alios dānat, alios misericorditer liberat, in his misericors, in illis autem iustus iudex esse dinoscitur, Ponamus vt hoc manifestius fiat, præ oculis duos peccatores: Audiunt ambo diuina præcepta, quibus & præmia iustorum, & supplicia continentur reproborum. Quorum vnus per dei misericordiam compungitur, agit penitentiam, & saluatur: alter in suis sceleribus perseverans, damnatur iustō dei iudicio propter peccatum suum. Iustæ itaque viæ id est, actiones dei iustæ sunt, quia deus iustus est iudex, & in vno misericordia, in altero autem eius apparet iustitia, Nisi enim in reprobos dānaret, iniquitas ei (quod absit) placere videretur, quam obrem qui præsumit blandiēdo sibi de dei misericordia, videat etiam quia iustus iudex est. Bene autem de bestia triumphantē in laudibus domino dicunt. Iustæ & veræ viæ tuæ sunt rex seculorum, ac si dicant, Et cum gentes, quibus iram irrogare debueras, ad misericordiam perducis, nequaquam iustus esse desistis. Et cum ludæos, quibus pro legis obseruantia mercedem te dare promiseras, iratus repellis, nullatenus veritatem amittis. [Quis non timebit te domine, & magnificabit nomen tuū.] Sēsus est, iam quæ iudicia tua vera sunt, & sine vllis hominum meritis præcedentibus, liberas quos vis, alios autem pro suis debite peccatis punis, quis ludæorum aut gentium non timebit te? id est, quis non habebit reuerentiam nominis tui? Et quis nō magnificabit nomen tuum, iuxta illud, Magnus Dominus & laudabilis nimis: [quia tu solus pius,] quia gratuite pietate quosdam qui digni fuerant morte, ad vitam prædestinas saluas. [quoniam omnes gentes venient] gressibus fidei & cordis, quia iudei tenegauerunt. [& adorabunt in conspectu tuo.] hoc est, in corde puro, quod solus vides. De hac adoratio-

ne Dominus mulier: Samaritana dicit, Veniet hora quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. [quoniam iudicia tua manifesta sunt.] Quæstio oritur in hoc loco, Quare triumphantes de bestia dicant, Iudicia tua manifesta sunt, cum Apostolus dicat, O altitudo sapientiæ & scientiæ Dei. Quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? Quæ quæstio ita soluitur; Subtilitatem quidem iudiciorum Dei, quare scilicet hoc vult, vt illud fiat, nemo comprehendere valet. Quis enim dicere potest, quare Deus qui prius gentes vias suas libere ingre di permisit, Iudæos sibi afciuit, & deinde Iudæos repel lens, gentes aduo cauerit. Manifesta vero sunt in hoc fi licet, iusta sunt, quia quisquid Deus fecit, iustum esse ab omnibus vera scientibus intelligitur. [Post hæc vidi ecce apertum est templum tabernaculi testimoni in cælo.] Tabernaculum & cælum vnum est, id est, ecclesia. In hoc cælo apertum est templum, sicut supraddictum est, id est, sacramenta Christi reuelata sunt in ecclesia, natiuitas eius scilicet, mors passio, & resurrectio, & cætera huiusmodi. Ipsa autem ecclesia tabernaculum testi monii dicitur, quia habet tabulas duum testamentorū. Habet etiam in se arcam Dominum Iesum Christum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absco diti. vnam quoque ipsum Domini corpus, in quo est verus panis qui de cælo descendit. Ibi & virga est Aaron, quæ frondeuerat, id est, sacerdotium spirituale, quod verum sacerdotium ecclesiæ præsignabat. Dicit autem Iohannes apertum templum tabernaculi testimoni in cælo, cum vnum sit [sicut dixerat] tabernaculum & cæ lum, tanquam genus diuidens per partes, sicut supraddictum est de arca & octo animabus [& exierunt septē angelj habentes septem plagas de templo.] In septem angelis sicut sæpe dictum est, omnes intelligitur prædicatores. quia septenarius numerus pro vniuersitate ponitur. Isti habent septem plagas, hoc est, plenitudinē doctrinæ, quibus vulnerantur [vt supra dictū est] quorundam ad salutem corda, quorundam ad perniciem. Templum autem de quo exierunt angeli, secretum cor

discorū intelligitur. Quādo enim sancti prædicatores contemplationi inferunt, ab omnibus seculi actibus se alienos reddunt; & cum diuina eloquia meditantur, quasi in templo, hoc est, in secreto mentis suæ morantur. Sed quia non ita debent in secliter proptis, vt relinquunt etiam aliorum necessitates, quando iterum procedunt ad publicum ad prædicandum, ad carnalium more componendos, siue ad temporalia ministrandū, quasi de templo egrediuntur. Sicque fit vt interius inhiantes, in templo sedeant, & rursus curam proximo non negligentes, de templo exeant, verbi gratia; Eit quis habere doctor vel homo processurus ad publicum, vt faciat sermonem ad populum, qui prius relictus colligit sese intra seipsum, meditando qualiter, quibus, & quomodo debeat loqui, qualiter inchoare sermonem; qualiter ve finire. Ecce dum ita intra secretum mentis suæ inhabitat, quasi in templo moratur. Cum autem procedit ad prædicandum, & ea quæ mēte tractauerat, publice profert, quasi a templo, id est, a secreto mētis suæ foras egreditur, [vestiti lapide mundo & candido,] id est, ornatī & amicti domino Iesu Christo, iuxta illud, Omnes qui baptizati estis, Christum induistis. Qui bene lapis dicitur, quo electi circūdantur, quia murus est impenetrabilis. Mundus, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Candidus vocatur, quia candor est lucis æternæ, & lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Vel si legamus, Vestiti lapidibus mundis, sicut in quibusdā codicibus inuenitur, per hos lapides designantur virtutes, spes videlicet, fides, charitas, castitas, humilitas, & cæterę huiusmodi, quibus ornantur fideles. Alia translatio habet, Vestiti lino mundo, per quod puritas vitæ, & innocentiæ castitas intelligitur. Nam linum ex terra nascitur, & multo labore ad candorem venustatis perducitur, quia videlicet castitas siue vita pura cum multo labore & mortificatione carnis acquiritur. De his vestimētis Salomon dicit, Omni tempore sint vestimenta tua candida [& percingant pectora zonis aureis,] Per zonom quia præcingebantur eorū pectora, vinculu castitatis ostēda

ditur, & significatur per hoc, quia in nouo testamento nō solum opus libidinis, sed etiam ipsa resringitur cogitatio vigore mētis. Vetus enim dicit, Qui adulterium commiserit, puniatur; nouum vero, Qui vident mulierē ad concupiscendum eam, iam meretricis est eam in corde suo. Vel certe per zonam auream vinculum charitatis intelligitur, quia sancti non timore poenali, sed per charitatem se inuicem solo Dei amore stringunt. Siue etiam per zonas aureas sapientia significatur, de qua scriptū est, Accipite sapientiam sicut aurum. Zona aurea cingitur angelorum pectora, quia superna sapientia replentur electorum corda, quia & ipsi deum iugiter laudant & alios ad laudandum prouocant. [& vnum ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundia Dei viuētis in secula seculorum.] Superius legimus quod viderit quatuor animalia, quae tam quatuor euāgelistas quam omnes sanctos, siue etiam ipsum dominum significat, qui factus est homo temporaliter nascendo ex virgine; factus est vitulus in passione, quia semetipsum obtulit Deo in ara crucis; factus est leo tertia die resurgens a mortuis. A qua la, quadragesimo die ascendens ad caelos. Illud vñ animal, id est, dominus Iesus Christus, dedit septem angelis septem phialas. Quod sunt septem angeli, hoc sunt etiam septem phialae, id est sancti predicatoris pleni diuinae praedicatione. Vt enim possent angeli esse, id est, nuntij vitae aeternae facti sunt phialae repleti verbo sapientiae. Sed quia absurdum erat dicere minusque conueniens, vnum animal dedit septem angelis septem angelos, variavit sermonem dicens; vnum animal dedit septem angelis septem phialas. Vel etiam per istud animal, quod dedit septem angelis septem phialas, possunt intelligere ordinem electorum, apostolorum scilicet & ceterorum, qui suis sequacibus dederunt phialas, id est diuinam praedicationem commiserunt; quoniam non solum eos baptizauerunt, sed etiam ordinauerunt, & in loco suo sedere fecerunt, sicut Petrus Clementem, Linum, atque Clerum; quibus etiam potestatem ligandi atque soluendi quā a dño percipit, tradidit, & in cathedra

sua sedere cōpulsit. Quod etiam quotidie agitur, cū per impositionem manuum in ciuitatibus pieles animarum constituantur. Bene autem phialas quas accipiunt, aureae describuntur; quia ut praedicationis officio, imple re possint celsitas sapientiae fulgore illustrantur. Sed cū superius de senioribus dixerit, quod habebant phialas plenas odoramentis, quid est quod hic dicitur de angelis, quod acceperunt septem phialas plenas iracundia dei viuētis in secula seculorum? Ipsi enim sunt angeli, qui & seniores, quos videret in eorum doctrina & plena est electi, ruin salus, & plena est reproborum damnatio; & vnde illi vitam, inde isti accipiunt mortem. Vnde de apostolus, Alijs sumus odor vitae in vitā, alijs odor mortis in mortem. Hinc etenim ipse dominus quibusdam in ruinam positus dicitur, quibusdam in resurrectionem. [Et impletum est templum fumo a maiestate Dei & de virtute eius.] Templum in hoc loco significat infirma corda simplicium fratrum, quibus inuitum videntur quod deus omnipotens reprobos in hac vita permittit regnare, & omni honore & diuitijs ac sanitate corporis vigere; contra, sanctos suos patitur crucifigi, lapidari, vitulari, & per varia tormenta praesentem vitam finire; neque inquam possunt in praesenti vita quietem habere sicut verbi gratia, Nero impissimus imperator, qui etiam masculum conuertit in vxorem, & imperabat toti orbi. Petrus vero princeps omnium apostolorum, ab eo rētus est & crucifixus. Paulus etiam ab eo decollatus est, pater omnium gentium, qui plus omnibus laborauit. Fumus significat caecitatem ignorantiae, quo replentur talium corda infidelium, qui nesciunt cōsiderare quod deus illis ut filius haereditate est datus, ideoque permittit eos affligi ad tempus, ut post modicum laterentur cum illo sine tempore. Et hoc a maiestate & virtute dei fit. Magna quippe est in hoc dei virtus quoniam sustinere potest hominem malum, ut sit imperator & dominus totius mundi, & ut electi illius in la patriam ab illo, [& nemo talium subdat,] poterat intrare in templum, id est, nō poterat perferuntur subtilitatem iudiciorū omnipotentis dei, donec consummentur.

septem plagę septem angelorū, id est, donec omnis ecclesie prædicatio terminetur. Cum autem consummata fuerint septem plagę septem angelorum, id est, cum terminum acceperit omnis ecclesie prædicatio, & uenerit Christus ad iudiciū, ut reddat unicuique iuxta opera sua, tunc manifestabuntur ista omnipotentis dei iudicia, quæ nunc sunt occulta, cum & reprobi qui hic honore & dignitatibus pollent, deucntur ad supplicium: uisus autem qui in isto seculo sustinuerunt tormenta atq; supplicia ab illis illata, eleuabuntur ad regnum. Ex talium nanque persona Psalmista dicit: Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me, donec intrem in sanctorum dei, & intelligam in nouissimis eorum. Sancti autem qui habent phialas aureas, intrant in templū dei, quoniam considerant & perspiciunt iudicia dei omnipotentis, & cognoscunt cuncta iusta esse. Unde sciunt & istorum tormenta qui in præsentia exaltantur, & dominationem tenent, & illorum præmia, qui humiliantur, & dominationem aliorum hominum sustinent. Et ideo Nemo, ad eos referendum est, qui dei omnipotentis iudicia reprehendere conantur. Tale est & illud loannis de Christo loquentis. Testimonium eius nemo accipit, & illud Psalmista: Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. & in sequentibus idem dicit loannes, Qui autem accipit eius testimonium, signabit quia deus uerax est, quia uidelicet sunt nonnulli, quorum nemo testimonium Christi accipit, sicut miseri Iudei: & iterum sunt nonnulli qui accipiunt testimonium eius, & sciūt quia deus uerax est. Sic ergo & in hoc loco intelligendum est quod dicitur, nemo poterat intrare in templum. Aliter: Templum corda significat sanctorum electorum, fumus uero significat compunctionem cordis, quia compunguntur corda & pectora peccatorum, ex intimo usque ad lachrymas. Impletur templum fumo, quia de corda quorundam facinosorum implentur poenitentiae lamēto, uerbi gratia: Audit quilibet peccator loquētem sapienter & doctę prædicatorem, & dicentē quod Apostolus dicit: Neq; adulteri, neq; immundi, neq; fornicatores & ceteri regnum dei possidebunt. Dum hæc

audit & considerat quilibet peccator, quę tormenta ingentia inferni sibi immincant, compunctus corde, effundit fumum, id est, compunctionem cordis, cum lachrymis confitetur peccatum suum. Fumus quippe multum ignem præcedit, quia uidelicet ex cōfessione peccati & compunctione cordis nascitur ignis charitatis. Primum enim homo confitetur peccatum suū postea incipit ualde diligere dominū deum suum, & proximum, Et hoc maiestate & uirtute dei fit, quia deus uirtute sua illuminat cor illius, ut agat poenitentiam, qui in cordibus hominum confessionem gignit peccatorum. Unde Psalmista quoq; canit dicens: Confessio & magnificatio in conspectu eius, & alibi, Qui tangit mōtes, & fumigat, id est, mentes secularium hominum & superborum respectu suę miserationis compungit, & lamenta stetitq; poenitentia; proferunt. Sed quantum ita sit, nemo potest intrare in templum, id est, nemo potest esse securus de sua conscientia, utrum scilicet indulgentiam & remissionē peccatorū suorum consecutus sit. Ignorat enim utrum odio an amore dignus sit, donec finiantur septem plagę septem angelorum, id est, omnis prædicatio ecclesie sanctę terminum & finem accipiat, quando ueniet Christus reddere unicuiq; prout meruit secundum opera sua.

CAPVT xvi

T audiui uocem magnam de templo, dicentem septem angelis: Ite & effundite septem phialas irę dei in terram. Vox ista uox est Dei omnipotentis, quæ recte magna dicitur, quia magna præcipit. Templum autem sancta ecclesia est, ut sæpe dictum est. Porro septem angeli, omnes sancti prædicatores sunt. De templo fit uox ad angelos quia de ecclesia loquitur Christus, prædicatoribus quia & ipsi sunt ecclesia. Ait ergo: Ite, effundite phialas irę dei, quas accepistis, in terram. Hoc est quod ipse dicit discipulis suis, quasi primis angelis: Ite ad oues quæ perierunt domus Israel. & alibi legitimus, quia misit eos ante faciem suam in omnem locum, ad quem erat uenturus. Quare uero phialę irę dei dicuntur, supra dictū

est, quia videlicet vnde alij veniam placat onis, inde a alij surunt iram vltionis. Per terram autem terrena designatur corda hominum. In terram ergo angeli phialam effundunt, quando sancti pradicatores contra terrenos homines loquuntur. Vnde sequitur. [Et abijt primus & effudit phialam suam in terram.] Quæstio oritur hoc in loco: Si præceptum est illis vt phialas suas in terram effunderent, quid est quod quasi mandatū transgredientes, alius in terram, alius in mare, alius in flumina, & fontes aquarum, alius in solem, alius super sedem bestiarum, alius in flumen magni Euphratem, alius in aerem phialam effudit? Quasi enim quantum ad istam terram pertinet) mandatū videntur transgredi, sed non faciunt quantum ad mysticum sensum: quia quod est terra, hoc est mare & cætera, id est, omne corpus diaboli cum capite suo. Similiter quod est vnus angelus, hoc septem: & quod septem hoc vnus. Sicut enim Christus cum capite suo vnus est, quia ipse est caput, electi membra, neque aliud membra quam caput, ira diabolus & omnes iniqui vnus sunt corpus, & visione maligni caris vineuntur. Quamuis autem per terram omnis multitudo reproborum accipiatur, de qua ad diabolum dicitur in primordio: Terram comedes omnibus diebus, tamen specialiter in hoc loco terram, in quam prima effusa est phiala, possumus intelligere plebem Israheliticam. De hac quippe terra lob dicit: Terra de qua oratur panis in loco suo: igne consumpta est, id est, iudæi a quibus procedebant eloquia diuina, peccato incredulitatis & igne iudicij in loco suo occisi sunt. Effudit itaque angelus phialam suam in terram, quia apostoli ad vocem Christi cœperunt prædicare remissionem peccatorum incipientes ab Ierusalem. Nam & ipse Christus, qui est angelus princeps, prædicauit in eadem terra. Vnde quia noluerunt in eum credere, damnati sunt peccato infidelitatis suæ: vnde sequitur. [Et factum est vultus non est pessimum in homines qui habent charactem bestiarum, & in eos qui adorauerunt imaginem eius.] Hoc vultus non est corporis, sed mentis. Est enim peccatum infidelitatis, quo vulnerati sunt Iu-

dæi nolentes credere in Christum. Vnde dominus dicit: Si non venissem & locutus eis fuisssem, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habet. Hoc vulnere mortui sunt iudæi. Hoc ex gentibus infideles mori videntur, sed mirabilis iudæi: quam gentes, quia illi habuerunt legem, & dei notitiam acceperunt, ipsam etiam in carne prædicantem audierunt. Gentiles autem nihil horum habuerunt, nisi tantum prædicationem Christi contemperant, quam per apostolos audierunt. Ideoque & isti damnabuntur, sed illi crudelius. Hinc etiam scriptum est: Qui non credit, iam iudicatus est. Vnde bene non dixit simpliciter factum vulnus esse factum aut pessimum, sed iuncta duo nomina, id est, factum ac pessimum, ad exaggerandam huius vulneris magnitudinem, quasi diceret irremediabile atque mortiferum, quo soli etiam si alij desint, qui libet vulnerati, æterna iudicentur pœna plectendi. Et quia nouissimam ludæorum cæcitate describit, qui pro Christo Antichristum sunt suscepturi, iuxta illud: Ego veni in nomine patris mei, & non suscepistis me alius veniet in nomine suo: illū suscipietis. Bene homines dicit prædicatione Christi pessime vulneratos, qui charactem bestiarum videntur habere eiusque imaginem adorare. Character vero bestiarum, vt supra dictum est, fides eius intelligitur. Quæ charactem iam habent iudæi, credentes in illum, & eum expectantes, suscepturi illum cum omni cordis deuotione. Tunc vtrique aperte suscipient, quem nunc toto voto tenent. Adorant quoque imaginem eius, id est, ipsum Antichristum, nunc voto & desiderio tunc autem & mente & corpore prostrati in conspectu illius. Reuera enim dignum est, vt qui vitulum saginatum tumentes despiciunt, hoc eum accipiant, contemnentes videlicet Christum, suscipiant Antichristum. Quamobrem specialiter hoc de ipsis intelligamus, quæ quam hoc & incredulis gentibus generaliter congruere videatur. Multos enim & innumerabiles ipsi iudæi in susceptione Antichristi ex incredulis gentibus habent sequaces, sicut apostoli in fide Christi multos habuerunt imitatores. Sciendum præterea, quia sicut Iu-

dā; atque gentiles pro eo quod prædicationem ecclesiæ despiciunt, tanquam vulnus adunclum vulneri suscipiant Antichristū sic reprobi intra sanctā ecclesiam cōstituti, quia Christum iuste confitentur, operibus denegant, dignum est, ut imminente perfectionis articulo, professionem amittant, quam sola gerit lingua, & characterem habeant, in fidei abnegatione, quem dudum occulte habebāt in operibus manuum, eundemq; Antichristum manifeste sequantur, post quem dudum occulte ambulabant. [& secundus angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui.] In mari aqua est, & ideo primum videndum quid sit aqua, & deinde quomodo cōuersa sit in sanguinem. Lex enim veteris testamenti aqua est, cōuersa deinceps in vinū per Christi nuptias. Data est quippe Iudæis scriptura dulcis aqua, qua saluari possent credentes in Christū sibi promissum, sed illi venterunt eādem scripturam in amaritudinem infidelitatis, negantes Christum, & morti tradentes, & in sanguinem, hoc est, in carnalem intellectum vertentes. Factum est ergo illud mare sanguis, sicut vere sanguis est in corpore mortui hominis, quia venaciter in sui perniciem ipsi venterunt legē dum eam semper carnaliter voluerunt intelligere, & nunquā ad spiritualem sensum trāsire. Sed hoc labes illi periculosius perire p̄ obātur, quā in sui dānationem ante faciē Pilati Christū negantes, dixisse referuntur, Sāguis huius super nos, & super filios nostros. [& omnis anima viuēs mortua est in mari.] Hic a roto pars intelligitur. Negā gū omnes sub carnali sensu legis moriuntur, quia nunc multi dei gratia ea que illis in figura cōtingebant, spiritaliter intelligunt. Tale est & illud: Omnes declinaue p̄t, simul inutiles facti sunt: nō est qui faciat bonū, non est vsq; ad vnū. Nam & in hoc mari, id est in sacra scriptura cōtinetur vita piscium. CLIII. qui capti sunt reti apostolorū. Hoc est enim pisces reti apostolorum capi, quod est, in electorum parte aquas in sanguinē minime cōueri. Omnis ergo anima mortua in mari, pro his tantum accipienda est, qui in lege nihil aliud nisi literatā tenent, sicut Iudæi, qui maxime ex eo tempore nō sunt

mortui, quo cōperūt viuere fideles per sensus spirituales [Et tertius effudit phialam suam super flumina & super fontes aquarū, & facta sunt sanguis.] Quod est primus angelus, hoc secundus, hoc tertius, hoc deniq; omnes, id est, cūcti prædicatores. Porro per flumina & fontes aquarum, gentiles significantur, sicut supra per mare. Fluvius ab initio sui ad inferiora tendit, & in mare diffunditur, sic & gentilitas in infidelitate præuēta, cu currit ad mortem, sed ipsa gētilitas in suis philosophis accipit phialam suam, id est, facram scripturam, & dei notitiā, sicut verbi gratia. Plato aleremia in Agypto positus, cognouit quod deus omnipotens fecerit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt, sed hāc phialam vertit in sanguinem, id est, in prauitātē erroris, dicens quod calites (id est angeli) fecerint cœtera, id est, minorem creaturam. Vergilius quoq; et Danielis volumine didicit quatuor regna a deo præordinata, ex quibus vnum est aureum, sed conuertit hoc in sanguinem, cum retulit hoc ad Saturnum & Iouem, ipsoq; dixit conditores regnorū ipsorum hinc doctor gentium loqui dicens: Sapere secundum carnem mors est, & rursum: Sapientia carnis inimica est deo. [Et audiui angelū aquarum,] id est, nuntium populozum, quia sicut in sequentibus legitimus, aquæ multę populū multi sunt. [dicentē: Iustus es qui eras sanctus.] Præteritum tempus positum est hic pro tribus temporibus, id est, pro præterito, præsentī, & futuro. Qui eras scilicet iustus es & eris. Quæ iustitia in hoc manifestatur, cum subditur: [qui hæc,] inquit iudicasti, quia sanguinem sanctorum & prophetarū effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere.] Iustum enim est apud te, ut quia sanguinē sancto rum tuorum effuderunt, ipsi sanguinem bibant. Hoc est, vindictam esse sanguinis suscipiant, & in tui cognitionem minime perueniant hi, qui bona sibi annunciantes non solum non audierunt, verum etiam crudeliter peremerunt. Quod intelligendum est tam de Iudæis quam de gentibus. Iudæi enim suderunt sanguinem sanctorum prophetarum, sicut inter fecerunt Ezechielem & Isaiam secuerunt, Jeremiam lapidauerunt. Vnde

& Stephanus eis in & intentione, quam cum illis habuit, improperat, dicens: Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui prænuntiabant de aduentu iusti. Gentes quoque similiter multum sanctorum martyrum sanguinea fuderunt, sicut Nero crucifixit Petrum, decollauit Paulum & multos alios. Hi omnes iusto dei iudicio postea biberunt sanguinem id est, vindictam sanguinis pertulerunt: vel in presentia, sicut Iudæi & ipse Nero, ut perderent & presentem vitam & futuram: vel in inferno damnati, & perpetuis cruciatibus traditi. Vnde dominus in euangelio dicit: Requiritur sanguis omnium sanctorum a generatione hac reproborum, qui effusus est super terram a sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariæ. Alii ter: Sanguis sanctorum prophetarum intelligitur spiritalis sensus illorum. Qui igitur sanguinem prophetarum vel ceterorum sanctorum fuderit, id est, qui spiritalium illorum sensum in terrenum intellectum cõuerterit sanguinem bibet, id est, vindictam sanguinis sustinebit. Hoc est, quicquid vitale habere videtur, perdet, & in carnali sensu permanebit iusto dei iudicio. Digni enim sunt. Dignum est enim, ut is qui spiritalium vitium bibere noluit, corruptionis vitiorum tanquam sanguinibus iebrietur. [& audiui alterum,] subauditur, verbum, dicens: Etiam domine deus omnipotens, iusta & vera sunt iudicia tua. Non dixit: Audiui alterum dicentem ne angelum intelligeremus, sed: Audiui alterum dicens, id est, alterum verbum ab eo reperit. Ipse est angelus qui præcedentia dixerat, adiunxit & hoc verbum, dicens: Etiam domine deus omnipotens, iusta & vera sunt iudicia tua, quia iustum est, ut qui sanguinem fuderunt, sanguinem bibant, id est, vindictam sanguinis sustineant. Potest hoc specialiter de hæreticis intelligi, ex quorum ore abundantia eloquiorum, tanquam flumina decurrere videtur. Sed hi qui sanguinem sanctorum & prophetarum fundunt, in sanguinem cõuerfi, sanguinem bibunt: quia dum verba legis, & prophetarum eloquia, dictaque apostolorum in falsos sensus commutant, agente persecutionis articulo, ipsum no-

men Christi, quod falso tenebant amittunt, seruendo publice vitio carnis. Dicitur itaque iustus es qui eras sanctus, qui hæc iudicasti & cetera tanquam diceretur: Quia verba legis, eloquia prophetarum, dictaque apostolorum deprauantes, quasi ipsos occiderunt, dignum est vt per temporalia (que ante calcauerunt) flagella ipsum sanguinem, quem effuderunt, quo & animas suas creuenterunt, coram hominibus bibant, id est, nomen tuum quod falso colebant, publice negent, & corruptionibus carnis, quasi inanis gloriæ appetitu retineant, iterare præsumant. [Et uertus angelus effudit phialam suam in solem.] Sol in sacro eloquio diuersas habet significaciones, & ponitur in bono & malo. Aliquando significat Christum, de quo scriptum est: Vobis timentibus nomen meum orietur sol iustitiæ, aliquando significat tribulationem presentis vite, iuxta quod in parabola iacti seminis dicitur, quia aliud cecidit supra petram, & statim vt ortus est sol, exaruit. Hic autem solem intelligamus ipsum damnatum hominem, qui se in nouissimis diebus solem iustitiæ mentitur, cum sint in eo densissimæ tenebræ & umbra mortis. In solem itaque angelus phialam effudit, quando prædicatores aduersus Antichristum & eius ministros verbum prædicationis proferunt. [Et datum est illi æstu afficere homines & igne] Hoc ad verumque potest referri. Æstus persecutionem significat grauem, qua Antichristus afficit homines, id est, sanctos qui in fide permanerunt, sicut Eliam & Enosh. Datum est illi a deo, id est, peccatum est afficere homines æstu & igne, id est, persecutio est valdissima, qualis nunquam fuit neque fiet, sicut dominus in euangelio dicit: Vnde subditur: Et estauerunt homines æstu magno. Quia sicut dictum est, erit tunc tribulatio, qualis non fuit, neque fiet, ita vt in errore inducantur, si fieri potest, etiam electi. Alii ter: Ipsi qui cruciabantur, afficient eos æstu, id est, ira magna & angustia, a quibus sibi illata fuerint tormenta, quia ante poterunt occidi, quam a fide CHRISTI separandumque insuperabiles eos viderint, ipsi magno æstuabunt æstu iracundiæ.

indignantēs illis, quos inter tormenta constantē viderint. Quod etiā factum est in persecutiōe sanctorum martyrum, sed tunc fiet tanto validius, quanto grauior erit tribulatio. Amplius quippe isti, id est, reprobi cruciabitur in anima quam sancti in carne. Illi inter tormenta ridebunt, isti dentibus fridebunt. Illi deum laudabunt. Isti pene exanimēs sient, sicque estu afficient homines humana sapientes, id est, flammis inuidentię & malignitatis eos consumi facient, insuperabiles vsque ad mortem manētes. Vnde subditur: [Et blasphemaerunt nomen domini, habentis potestatem super has plagas.] Dum enim sanctos patienter & firmiter viderint perseuerare in fide vsque ad mortem, & gaudēter persgere ad passionem, blasphemabūt dominum. Qui propterea super has plagas potestatem habere dicitur, quia a quo vult, amouet eas: & super quos vult, iusto iudicio permittit, iuxta illud, Indurauit dominus cor Pharaonis. [neque egerunt penitentiam.] Quare non egerunt penitentiam? quia non potuerunt. Quare non potuerunt? quia noluerunt. Et ideo noluerunt, quia non potuerunt. Aliud dicit Beatus Ansbertus Ambrosius, Si milles a me queratur, quare non egerint penitentiam, non respondebo. [vt darent illi claritatem.] id est, vt se peccatores recognoscerent, & dei iusta iudicia collaudarent. Ille enim claritatem deo dat, qui & se pro suis iniquitatibus accusat, & eius iusta iudicia collaudat. Ad contra iniquorum mos est, vt suas iniquitates defendāt, & dei iudicia reprehēdant. [Et quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestię, & factum est regnum eius tenebrosum.] Quod est sedes bestię, hoc est regnū illius, id est omne corpus diaboli, mali videlicet præpositi cum subiectis sibi plebibus. Diabolus autem bestia vocatur, quia aut latenter insidians, aut aperte fruentis, agnū (id est, corpus Christi) inuadere nititur. Quod autem dicit, Factum est regnum eius tenebrosum, tale est, quasi dicit: Non est illuminatum, quia videlicet præcedentibus meritis non merentur illustrari. Et ipsi præcedentium delictorum iaculis vulnerati sunt, quibus illorum corda vulnerantur. Vnde sequitur: [& comman-

ducauerunt linguas suas præ dolore,] Quod iuxta literam nullatenus stare valet, vt alterius linguā quis laudare possit, qui suam præ doloribus manducat. Sic enim dicitur, quod manducauerunt linguas suas præ dolore, eaqum diceretur, Singuli & suam & alterius linguam dilaniauerunt, sed Commanducauerunt, nihil est aliud nisi, Sub luce & aperte blasphemias contra Christum protulerunt, hortantes se inuicem, vt Antichristū coniterentur iuste, & Christum blasphemarent iniuste, vnde & subiungit: [Et blasphemauerunt deum egli præ doloribus & vulneribus suis.] Cum enim prædixerit, manducauerunt linguas suas præ dolore, & deinde subiunxerit, blasphemauerunt deum egli præ doloribus suis, ostendit hoc esse linguas manducare, quod est mutua exhortatione Deum celi blasphemare, Dolor quippe iste insensibilis est, id est, peccatum infidelitatis, quod infideles dolent, non sentientes dolorē suum, veluti phrenetici patiuntur iniuriam, & putant se esse sanos. Et quia a peccato infidelitatis noluerunt recedere, ad hoc scelus vsque prolapsi sunt, vt Deū celi blasphemarent. Ista autem blasphemia dupliciter agitur, voce scilicet, & cordis obduratione. Et quāuis perniciosa sit oris blasphemia, tamen perniciosior est cordis obduratio. [& non egerunt penitentiam, ab operibus suis.] Ac si diceretur, ita vehementes dolor ex plaga blasphemię eos depressit, vt ad fructuosam penitentiam surgere nullatenus possent, quia semetipsos obdurantes, ad penitentiam noluerunt reuerti. [Et sextus angelus effudit phialam suam in flumē illud magnum Euphratem, & siccat aquas eius.] Euphrates fluuius est Babyloñie, qui (vt fertur) Babyloñiam ingrediens, plures diuiditur in riuos. Qui fluuius esse in malā partem ponitur, vnde est, Super flumina Babyloñis, illic sedimus & fleuimus, Ieremias quoque dicit, Sacrificiū Domini sabaoth in terra Aquilonis, in flumine magno Euphrate. Per flumen itaque magnum Euphratem, potentia istius seculi exprimitur, & omnis malorum multitudo, contra quos sancti predicatorēs indefinenter loquuntur, Diuiditur hic fluuius in multos riuos, quia ma-

lorum multitudo per multa diuiditur crumina. Alij etiam sunt homicidæ, alij adulterij, alij diuersis criminibus maculati. Scribatur aqua eius quia possibilitas peccandi auferetur. Cum enim damnati cum diabolo & angelis eius fuerint reprobi, omnis facultas peccandi auferetur, non tamen voluntas mala deest, quia si fieri posset, æternaliter viuere, æternaliter peccare, æternaliter uelient sanctos persequi & tribulari. Vnde & añs nequaquam dicitur est illis repulsis, Discedite a me qui operati estis iniquitatem, sed qui operamini. Tamen quam dicat, Qui nunc vsque voluntatem malam operandi habetis. Vnde Psalmista dicit, Considerat peccator iustum, & querit mortificare eum. Si enim fieri posset, sicut Nero interfecit Petrum in hac uita, sic illi uellet interficere in iudicio. Dicatur ergo de angelo, Effudit phialam suam in flumen Euphratem, & siccauit aquam eius. Ac si diceretur, Oblata uita ecclesie predicatio, in tantam reprobam malitiam excitauit, ut cum eis de excelsa malitia nihil remanserit, uoluntas tamen in qua permanserit. [ut præparetur uia regibus ab ortu solis.] Reges isti sancti intelliguntur, qui se & alios bene regunt, & motus sue carnis regendo restringunt, qui ideo abortu solis uenire dicuntur, quia a Domino uocantur, qui est uerus sol iustitie. Ut autem his regibus præparetur uia, prius exsiccat aqua Euphrates, quia nisi prius malorum nequitia fuerit consummata, nequaquam ad iudicandum erunt. Per hos quippe transiunt, cum impletam eorum nequitiam diudicant, ablataque omni facultate peccandi, ipsi post eorum damnationem remunerabuntur, qui eos sunt iudicaturi. Prius enim audiens isti, Discedite a me maledicti in ignem æternum, deinde illi, Venite beatedi in paradysum meum. In alia translatione habetur, ut præparetur uia ueniens regi ab ortu solis. [Christo scilicet, de quo propheta dicit, Ecce uir quo dicitur nomen eius. Cui uero ad iudicandum, ipsi de quo dicitur est modus, uia præparabitur.] Et uidi de ore draconis & de ore bestie & de ore pseudoprophete spiritus tres immundos in modum ranarum exisse. Quod est draco, hoc est bestia,

hoc & pseudopropheta, id est, diabolus cum omni corpore suo, tamen propter distantiam personarum & potestatem illa commemorat, quæ maiorem potestatem habent in ipso malorum corpore, draconem scilicet, id est, diabolum; bestiam, Antichristum; pseudopropheta, doctores eiusdem damnati hominis cum subiectis plebibus. De horum omnium ore egrediuntur tres spiritus quos nihil est aliud nisi unus spiritus. Tanta quippe unitas malitiæ est in omnibus de omnibus, ut cum multi sint potestates & malitia, in uoum tamen redigantur, quia diuerso modo homines impugnant. Vnde unus dicitur spiritus mendax, alius spiritus fornicationis, tertius spiritus immundus. Idcirco tres spiritus immundos se uidisse dicitur, pro numero s. partium eiusdem corporis. Bene autem spiritus immundus dicitur propter peccata grauius, quibus fordidiatus est, & alios conquinare non cessat. Sed quia caput & membra unum sunt, id est, diabolus & omnes iniqui, ipsi qui spiritus immundi, ipsi sunt draco, bestia, & pseudopropheta. Exeat ergo de ore draconis, bestie, & pseudoprophete, id est, de seipsis ad apertam blasphemiam contra Christum, & ad apertam persecutionem contra sanctos illius. Nunc enim dum latent, & aperte scire, non audent, quasi intra semetipsos conquelescant. Cum autem diabolus ingressus fuerit perditum hominem, tunc egrediuntur ad apertam blasphemiam (sicut diximus) & sanctorum persecutiones. Nec uacat quod idem spiritus in modum ranarum dicuntur egredi. Ranæ quippe molestæ animi hominibus inferunt, strepitum faciunt, quietem hominibus auferunt, & in ceno versantur. Tales erunt ipsi ministri Antichristi, qui non loqui, sed potius garrulis uocibus strepere uidebuntur. Omnem quoque quietem auferent ab electis, dum eos ubique grauius insequuntur, & in ceno, hoc est, in immunditia peccatorum deoluunt. [Sunt enim spiritus demoniorum facientes signa.] Ipsi quippe demones per eos quos inhabitabunt, facient signa, aut uera dei permissione, aut falsa, quibus reprobi iusto dei iudicio decipiuntur, sicut olim faciebant magi, qui uidebantur homines resuscitare a mortuis, sicut Sa-

mon fecit in conspectu Neronis. Nam & de hoc Dominus dicit in euangelio, In illis diebus surgent pseudochristi & pseudoprophetae, & facient signa magna, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Sed non sine causa isti qui signa faciunt, in modum ranarum procedere dicuntur. Legimus quippe in historia veteris testamenti, quod Moyses signa faciente, fecerunt & magi similiter vsque ad signum ranarum. Verbi gratia: Primum Moyses proiecit virgam, quae versa est in draconem; fecerunt & malefici similiter suis incantationibus, licet, virga Moysi deuorauerit virgas illorum. Deinde conuertit aquas Nili in sanguinem, fecerunt & ipsi similiter aquas cisternarum, quas sibi foderant Aegyptij, non valentes bibere de aqua fluminis. Fecit etiam Moyses ascendere ranas super terram, quod & ipsi facere suis magicis artibus sunt permissi. Vbi vero terrae puluere virga percussio cyniphes processerunt, incantationes quae iam tertio praualuerant, penitus euanuerunt. Vnde & superati dixerunt, Digitus Dei est hic. Ita ergo & isti vsque ad signum ranarum peruenient, ibique deficient, ac superati quiescent, quia insipientia eorum, illius videlicet damnati hominis & pseudoprophetarum, manifesta erit sicut & illorum fuit. Vnde & Apostolus dicit, Quenamodum lamnes & Mambres resisterunt Moysi ita & isti resistent veritati. Sed ista signa (sicut dictum est) aut erunt vera ex Dei permissione, aut falsa, quibus reprobi propter peccata praeterita desipi merentur, vnde non in conspectu sanctorum hoc facere dicuntur, sed in conspectu hominum, sicut supra dictum est, id est, in conspectu illorum, qui non sapiunt ea quae Dei sunt, sed quae hominum. At in conspectu electorum muri apparebit, nec poterunt procedere ultra definitum signum ranarum. [Et procedunt ad reges totius terrae congregare illos in praedium ad diem magnum omnipotentis Dei.] Quod in tribus immundis spiritibus vnus diabolus designetur, ea hac processione manifestatur, de qua alibi scriptum est, Cum consummati fuerint mille anni,

soluatur satanas de carcere suo, & exibit, & seducere reges, & gentes, quae sunt super quatuor angulos terrae. Reges autem hic in mala partem nouerimus positos, id est principes & diuites iuuus, seculi qui sunt membra antichristi. Quomodo ergo procedant ad eos, ipsi sunt in quibus daemones habitant. Sed per ipsos procedunt ad ipsos ad apertas scilicet blasphemias, ad persecutionem commouendam, vnde sequitur: Congregare illos in praedium contra deum & sanctos illius. Quo autem loco congregabit? Nunquid in vnum venturi sunt, ut qui sunt in occidente, transeant in orientem, aut rursum ab oriente in occidentem? Non. Sed in vnum consensum, & in vna malam voluntatem congregabuntur. Propter vnitatem quippe malitiae illorum hoc dicitur, quia quod vnus facit, hoc & reliqui. Dies autem ista ad quam congregabuntur in praedium, nouissima intelligitur perfectio quando diabolus & membra eius aperte blasphemus contra Christum, & persecutionibus pugnabit contra eius ecclesiam. Facit enim nunc bellum, sed occultum, quia ligatus est. Si ergo tanta facit ligatus, quanta putamus eum facere solutum? Tunc congregabit eas in praedium, quando grauissimas excitabit aduersus eos persecutiones, vnde bene ipsa dies magna & dei vocatur, quia videlicet tunc agnus victor cum suis contra ferocissimas bestias pugnabit. [Ecce venio sicut fur.] Iustum vero aduentum & quotidianum possumus intelligere, & generalem. Quotidie quippe venit Christus ut fur, quando improbita morte subito dum non sperat homo moritur. In die etiam iudicii sicut fur, id est, repente venit, quia cum dixerint pax & securitas, tunc eius repentinus superueniet interitus. Beati autem sunt illi, qui sicut quotidie dum transeant per mortem, siue etiam tunc venientes ad generalem resurrectionem, parati inuenti fuerint. Hinc in euangelio ipse dicit: Vigilate, ne cum venerit dominus repente, inueniat vos dormientes. Et alibi: Dies domini sicut fur ita in nocte veniet. Vnde hic quoque subiungitur: [Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua ne nudus ambulet.] Vigilat, qui ad aspectum superni luminis mentis oculos apertos tenet, Vigilat (ut beatus Gregorius dicit)

qui seruat operando quod credit. Hæc autē vestimenta quæ vigilanti studio monentur seruari, sacramēta sunt baptismatis. Vestimēta sua conseruat, qui baptismum, non iterat. Vestimēta etiā sua custodit, qui ea quæ in baptismo promittit, implere fatagit. Ista sunt vestimēta immortalitatis & innocentia, quibus primus homo in paradiso expoliatus fuerat, sed iterū per occisum vitulum saginatum, id est, per passionem filij dei in baptismo eadem vestimēta recipit. Seruat igitur hæc vestimēta, quisquis grauioribus peccatis se non cōmaculat. Quod si hæc amitti peccatis impeditur, & fragilitate carnis cogente cōtigerit, habet adhuc baptismū secundum, quo mūdari possit, cōpunctionem, scilicet, fontemque lachrymarum. De quo baptismate gemino Psalmista dicit: Beati quorum remissa sunt iniquitates, in baptismo primæ regenerationis, & quorum testā sunt peccata, per cōpunctionem cordis. Est & aliud vestimēti genus, quo vestiuntur electi, charitas. De qua dicit laobus: Charitas operit multitudinem peccatorum. Hoc vestimēto erat ille expoliatus, quem eiecit rex a conspectu nuptiarum, sicut euangeliū testatur dicens: Quia intrauit rex vt videret discumbentes. Beatus igitur qui custodit vestimēta sua, id est, fidem quam in baptismo percepit, & innocentiam vitæ, & charitatem, ceterasque virtutes, ne nudus ambulet, hoc est, ne his expoliatus, turpiter cum diabolo damnetur. [& videantur pietudinem eius.] id est, omnibus appareat peccatum illius [& cōgregabit eos in locum, qui Hebraice dicitur Armageddon.] Redit ad ea quæ superius prætermiserat de spiritu immundis, qui processerunt vt reges totius terræ in prælium conuocarent. Et quia in tribus vnus intelligi debet, a plurali numero reuertitur ad singularem dicens: Cōgregabit eos in locum, qui Hebraice dicitur Armageddon. Tale est & illud euangelij, quando dñs vnus hominem a legione liberat, interrogauit tāquam dñs tibi dicens: Quod tibi nomen est? Cui ipsa vnitas vnica respondens, ait: Legio nōmē mihi est. Et subdendo, multi sumus, ipsam vnitatem ostendit ex multis constare, Armageddon interpretatur cōfurrectio

testium iniquorum, vel mons a latrunculis, siue mons globosus. Testes iniqui oēs sunt ministri antichristi, qui bene iniqui dicuntur, quia inique consentiunt Christo esse Antichristum, & inique Antichristum consentiunt Christum. In resurrectione testium iniquorum cōgregabit eos Antichristus, quia ad hoc eos ad partē suā trahet, vt contra Christū verba blasphemiarum & iniquitatis proferat. Ad istorum testium iniquorum numerū pertinent illi, de quibus dñs dicit in Psalmo: Insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Dicitur etiam Armageddon mons a latrunculis. Mons Christus appellatur a fidelibus, iuxta quod in Isaiā propheta habetur: Venite, ascendamus ad montem dñi. Et erit in nouissimis diebus præparatus mons dñi in vertice montium, id est, Christus, qui superemmet meritis omnium electorum. Et sicut Christus appellatur a fidelibus mons, ita antichristus appellabitur mons. i. Christus a latrunculis, hoc est, a suis ministris, qui furantur fidem rectam a cordibus fidelium. Mons quoque globosus appellatur, Antichristus, propter multitudinē populorum sibi adherentium, vel quia quoscuque praua seductione illic, globosus vocatur, quia diuersos ostendit errores in suo corpore, dum hinc aperte sequit, illic fraudulenter decipit. Quasi enim vnus bellantiū globus contra electos erigit, dum eos per temporale poteriam affligit. Sed dñs eius insana potentia cōtemnitur, fortiores dimittit, cū per miracula & falsa prodigia illaqueare fingit. [Et septimus angelus effudit phialam suam in aerē.] Qui est septimus, ipse est & primus, quia in vno oēs intelliguntur, & in septem angelis, vt supra dictū est, oēs prædicatores ecclesie figurantur, qui effundit phialam suam in aerē, id est, prædicationē suam contra dæmones, per hanc aerem discurrentes spargunt, iuxta illud Apostoli: Nō est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed cōtra spiritualia nequitie in celestibus. [& exiit vox magna de throno dicens, Factū est.] Vox ista, vox dei omnipotentis intelligitur. Templum autē & thronus vnus est, sancta ecclesia, quā dominus & inhabitando præsidet, & prædicando inhabitat. Inhabitac sicur

in tēplo, præfideat sicut in throno. A sedēte ergo in throno, atq; inhabitate in templo vox ista, pcedit, quia eius iudicio cōsumantur omnia. Factum est inquit, id est, finitū est regnum antichristi, & cōpleta est dānatio reprobōrū. Quod vero sequit̄: [& facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua.] & cetera quæ sequūtur, euuldē persecutionis tepus recapitulatum cōprehenditur. Fulgura ita p̄ miracula significāt, quæ factū sunt inmisit Antichristi, vt terrorē incutiant hominibus. Voces autē exhortationes appellant illorū, quibus suadēbūt hominib; Antichristū credere deū. At vero tonitrua cōminationes & tormenta intelligūtur, quibus multos decipient. Terrēmōtus vero magnus, persecutio magna validis simaq; intelligit̄, vnde dicit̄: [qualis] terrēmōtus [nunquā fuit,] id est, sic magnus. [ex quo homines fuerūt in terra.] Hoc etiā & dñs manifestat, quando in euāgelio dicit̄: Erūt tūc tribulatio qualis non fuit ab initio seculi. Possimus & ista in bonā partē, hoc est, ad prædicatores veritatis referre, qui ista omnia cōplebūt spiritaliter, ad cōfirmanda corda electōrum, & terrēdos animos reprobōrū. Fulgura sunt eorū miracula, quæ illumināt fideles, & terret infideles. Voces illorū exhorta mēta p̄tatis. Tonitrua cōminationes futuri iudicij. Terrēmōtus vero motionē illorum significat, qui per eorū prædicationē ab infidelitate ad fidem mouētur. [Et facta est ciuitas magna in tres partes.] Ab exordio mūdi vsque ad finē seculi duę ciuitates dñficari vidētur, quarū vna est dei, altera diaboli: vna quæ ab Abel iusto cœpit, & ad nouissimū electū tendit: Altera quæ a Cain impio initiū sumpsit, & in vltimo reprobōrū terminabit. Hinc autē ciuitas magna, ciuitas intelligit̄ diaboli, quæ magna dicitur p̄pter multitudinē populorum, vel p̄pter enormitatem scelerum. Hęc ciuitas hoc in loco in tres partes diuidi pronunciat̄, nō quo & ante diuisa nō esset, vt tūc solimōdo diuidatur, sed quo ad certū sit ex quibus hominū qualitibus ipsa cōstet, hoc est, pagātorum in gētilitatis errore adhuc manentiu, atq; hēreticorū & ludæorū, qui p̄ vno accipiūtur, falsorū quoq; Christianorum, qui in sinu ecclēsię inō latent. [Et ciuitates gētiū

eccederūt.] Hic genus in speciem diuidit. Nā quod superius per vnā, hoc nūc significat per plures gētiū ciuitates. Hoc est em̄ vna ciuitas Babylon, quod multe ciuitates gentiu, sicut hoc est vna ecclēsia quod septē. Et quō dicit, ciuitates gentiu ceciderūt, hoc est quod in sequenti bus dicit, Cecidit cecidit Babylo. Quæ licet quotidie cadat in reprobis, tamē generaliter in fine seculi dānabit, & cadet cum audierit a dño: Ite, in ignē æternū. [& Babylon magna venit in memoriā ante deū, dare illi calicē vini indignationis irę eius.] Deus oipotens nō patitur aliquā obliuionem, aut recordatur, quia immutabilis est, sed cōdescendit hūanę fragilitati sermo diuinus, dū hos deo dicit inesse humanos affectus, veluti patres & matres solēt balbutiendo cōdescendere filiis, vt facilius intelligātur ab eis. Sciēdum est autē, quia oipotens deus ex quadā parte obliuiscit̄ nunc electōrū, ex quadā vero recordat̄. Dum em̄ eos p̄ bonis actibus in presentē non remunerat, quasi obliuiscit̄ eorū: dum autē mala illorum per flagella purgat, illorū recordatur. In futuro autē iudicio aliter erit, cū recordabitur bonorum illorū ad hoc, vt eos remuneret: mala vero illorū, quæ hic per flagella sunt punita, obliuioni tradet: & ideo vnde nūc obliuiscūtur, tūc recordabūtur: & vnde nūc recordātur, inde tūc obliuiscūtur. At cōtra reprobis aliter continget, quorū deus oipotens in presentē recordat̄ ad hoc, vt si boni aliquid fecerūt in presentē remunerētur, nō recordatur ad hoc, vt flagella p̄ suis sceleribus sustinēat. In futuro vero iudicio recordabūtur, vt p̄ suis peccatis igni perpetuo tradantur: nō recordabūtur ad hoc, vt p̄ aliquo bono opere remunerationē percipiāt. Vnde & hic bene dicit̄, Babylo magna venit in memoriā ante deū, dare illi calicē vini indignationis irę eius. Per calicē indignationis, pœna intelligitur infernalis, quæ oibus dabitur reprobis cum suo capite dānatis. In hac autē pœna innumerabilia erūt tormēta, ignis videlicet, frigus, vermes immortales, & fœtor intolerabilis, ceteraq; huiusmodi cū densissimis tenebris, de quibus scriptū est: Inutile seruis mittere in tenebras exteriores. [Et omnis in sula fugit, & montes nō sunt inuenti.] Significant em̄ sanctos, qui fluctibus

istius vitæ tendunt vndiq; & terræ supereminentes, mēte cū Apostolo celestia petunt: Vnde Psalmista: Le uauis oculos meos in mōtes, Et alibi: Montes in circuitu eius. Et propheta. Erit præparatus domus dñi in vertice montū. Isti fugiunt societatem malorum nō corpore, quia nō possunt, sed mente. Corpore em̄ in medio peccatorum morātur, mente autem ab eorum confortio longe distāt. Quibus per pphetam dicitur: Exite de illa, hoc est de Babylone populus meus; & in mundum ne tetigeritis. Sed quod sic factum sunt corpore, quādo ex toto ab eis separabūtur, hoc nō mente faciūt, quia ab eorum reproba vita longe per meritum distāt. Nō sunt inuēti, id est, in societate malorum nō sunt per vitę communionem reperiī. [Et grādo magna sicut talēum descendit de celo in hoies.] Talēti genera sunt tria, Vnū scilicet centūuiginti librarum, aliud septuagintaduārum, tertium quinquaginta. Sed hic tantum mediū talenti sit mērio, quod continet septuagintaduās libras. Quid autē per grādinem, nisi sententiam omnipotentis dei intelligere debemus? Vnde scriptum est: Ira dñi sicut grando descendens. Quæ bene ut talēum memoratur, quia uide licet ex septuagintaduabus linguis peccātes reprobi dā nabūtur, nullusq; ad mortem præfatus hāc mortē eua det. Talenti enim ponderis pro magnitudine vndictę, ipsa grandinis ira fuisse perhibetur. Quæ uidelicet ira nō nisi precedentis culpæ merito infligitur. Precedit ergo peccatum in hominibus, cuius merito grando descendit de celo. Descendens autē plaga magna reprobos vulnerat, quia ipsa districti iudicis ira agitur, ut qui peccatum commissum manu peccatę cito nō tergūt, in aliud deterius cadant: Ex illo quippe iudicio, culpā subsequēs oritur, ex quo cæcata mens ducitur, ut peius & alio ligetur. Sed peccatū quod ex peccato oritur, nō iam peccatū tātummodo, sed peccatum est simul & plaga ac pœna peccati, quia iusto iudicio omnipotēs deus cor peccācia obnubilat, ut præcedentis peccati merito, etiā in alio cadat. Quem enim liberare noluit, deserēdo percussit. Sed ut manifestus hoc fiat, dicamus sub expō: Populus iudæorū de accepta dei lege superbiens, per tumore cordis

peruenit ad malum negationis. Si em̄ ex superbia quæ tumuit, penitētiam ageret, peccatum solūmodo fuisset. At quia per tumorem peruenerit ad Christi negationem, nō solum peccatum est, sed peccatum simul & causa peccati, quæ ex se aliud genuit. Per quā etiā causam lapsi sunt in penā peccati, ut qui Christi sibi pmissum suscipere noluerunt, suscipiāt quādoq; Antichristum, ipso dño dicente: Ego ueni in nomine patris mei, & nō suscipistis me, alius ueniet in nomine suo, illū uos suscipietis. In tumore itaq; de legis obseruātia Antichristi susceptione publicus Christi contēptus peccatum & plaga est, & causa peccati. Peccatū uero est p semetipsum plaga autem peccati est, quia præcedens culpa tumoris illud infligit. Causa uero peccati, quia subsequētē culpam, quæ diabolus in Antichristo adorādus suscipitur, ex se genuit. [& blasphemauerunt homines deū ppter plagam grādinis:] ac si diceret, Ira districti iudicis actū est, ut cui ueritatem nō receperūt, ut salui fierēt, operatione horrores famulātū exhibeant ut pereant. Propter plagā quippe peccati deum blasphemare, est propter præcedens peccati meritū, ira superni iudicis permittēte blasphemę plagas incurrere, sic em̄ dicitur, Blasphemia uerūt homines deum ppter plagam grādinis, tāquam diceretur, Ideo blasphemauerūt, quia ipsius blasphemię plagas a grādine incurrēt, ut per grādinem incurrēt. Per grādinem ualidissima exprimitur tribulatio, temporibus Antichristi futura. Mutato enim subito sensu, cum loqueretur de dānatione reproborum, super quos ira dei descendit, reuertitur ad tempora antichristi, qui bus tanta erit grandinis afflictio, ut multi timētes pœnas sibi præpositas, recedant a fide Christi, & blasphement deum propter plagā grandinis. Nunc autē quia finis earundem plagarū esse affuturus dicitur, & hic liber congruo fine terminetur, propter tormenta ualidissima & exquisita. [quoniā magna facta est uehementer,] Ita ut nec aī talis fuerit, nec postea futura sit, sicut dñs in eū glo dicit: Erit tūc talis tribulatio qualis nō fuit, nec postea fiet.

HAYMONIS IN APO-

CALYPSIM.

Liber sextus.

CAPVT XVII.

ET venit ad me vnus ex septem angelis, qui habebat septem phialas, & locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ. Angelus in hoc loco per prophetam gerit Christi, qui est nuntius paternæ voluntatis. Iohannes autem typum tenet ecclesiæ. Quod dicitur Iohanni ab angelo, dicitur quotidie omni ecclesiæ a Christo. Vbi notandum quod & angelus vt Iohannem doceat venit, & idem Iohannes vt docendus veniat, inuitatur. Venit angelus ad Iohannem, id est Christus ad ecclesiam quando siue per internam inspirationem, siue per doctrinam apostolorum & cæterorum sanctorum eam inuitat Christus ad considerata tormenta reprobatorum, iusto dei iudicio parata. Veni, inquit, gressibus fidei & intelligentiæ, & considera damnationem meretricis magnæ, id est, attende damnationem reprobatorum. Venit Iohannes, quando sancta ecclesia præbet assensum, & intelligens verba doctorum, siue admonita inspiratione diuina, considerat supplicia reprobis vtriusque. Porro meretrix hic Babylon intelligitur, id est, omnis multitudo reprobatorum, siue per angelum qui inuitat Iohannem, intelligitur præcedens ordo doctorum, qui fuit in apostolicis, martyribus, & cæteris ecclesiæ principibus: per Iohannem vero subsequens ecclesia. Inuitat itaque angelus Iohannem vt veniat, vt videat damnationem perfidæ ciuitatis, quia illi doctores qui præcesserunt, damnationem reprobatorum omnium suis sequacibus ostendere studuerunt, quatenus dum malos in hac vita florere, seque conspicunt egerere, eorum prosperitatibus nihil concupiscant, dum attendunt quæ iam illis imminant. Vnde Paulus Apostolus dicit: Mul-

LIBER VI.

ti ambulant quos sæpe dicebam vobis. Dux autem ciuitates sunt in hoc mundo cum suis regibus, sicut supra dictum est, id est, Ierusalem & Babylon, cum Christo & diabolo. Quarum vna constituta est supra firmam petram, altera autem supra arenam, atque idcirco, vna manet, id est ciuitas Christi, altera cadit, id est ciuitas diaboli. Quæ meretrix nuncupatur, quia veluti mulier meretricitatur, quando super virum suum introducit alienum, & prius sponsi federa irrita facit. Ita omnis multitudo malorum & facit & fecit, quando relicto creatore demonibus se proficitur constuprandam. Relinquit enim deum suum, qui est vir animæ, & iungit se adultero, id est diabolo, idola colendo, vel plus terrena quam celestia diligendo, siue etiam immunditiam carnis seruendo. Et quia maxime per carnis libidinem, quæ mater est omnium vitiorum, genus humanum perit, idcirco ipsa malorum multitudo meretrix vocatur [quæ sedet super aquas multas.] Quia enim aquæ multæ, sicut in sequentibus legimus, populi multi sunt, sedere super aquas multas, nihil est aliud quam regnare super populos multos, quia videlicet luxuria carnis multis dominatur, & multos ad suam miseriam trahit, sed tamē diuerso modo. Hinc est quod dominus loquens ad beatum Iob de diabolo, dicit: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris eius. Seminarius quippe coitus virorum in lumbis est, mulierum autem in vmbilico. Quando ergo viros decipit, in lumbis virtutem habere dicitur: quando autem feminas, in vmbilico. Nam quod viris in lumbis sit seminarium, deus manifestat, qui dicit fidelibus: Sint lumbi vestri præcincti. Et Paulus de Leui, qui adhuc in lumbis erat Abraham, quando obtulit ei decimas Melchisedec. Quod feminis in vmbilico, propheta manifestat, qui sub figura mulieris meretricis loquitur ad Ierusalem: In die (inquit) ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus. Vmbilicum quippe in die ortus præcidere, est concussio temporis carnis luxuriam refecare. Quia ergo diabolus vtrumque sexum decipit, recte in lumbis vel in vmbilico virtutem & fortitudinem habere dicitur. Sed sciendum, quia

propter diuersitatē caufarū diuerſo modo hoc facit, ſicut ſupra dictū eſt, verbi gratia: Sunt quidā qui virginitatē ſuam Deo deuouerunt, ſicut monachi, canonici, & ceteri in gradu eccleſiaſtico poſiti, quam ſi poſtea cōcupiſcētia carnis illeſi corruerūt, deterius peccāt, quā ſi hęc nūquam profeſſi fuiſſent. Sunt alij (quod eſt ſceleratius & grauius) relinquentes naturālē ſum feminā, cum maſculis ſe miſcent, vt peccidibus. Et licet genus humanum in multis offendat deum, tamen in nullo grauius agit, quam in iſto quod contra naturam gerit. Quia ergo fornicatio, quæ eſt mater omnium vitiorum, in reprobis poteſtatē exercet, recte meretrix ſuper aquas multas fedit. Et hęc quidem fornicatio ad concupiſcētiā carnis, ſpiritualis vero pertinet ad concupiſcētiā oculorum & in his omne peccatum agit, duxta illud: Omne quod in mundo, uide, eſt concupiſcētia carnis, & concupiſcētia oculorum. De hęc ſpirituali fornicatio Pſalmiſta dicit: Perdes omnes qui fornicantē abſte. Et breuiter dicamus: Quiſquis plus terrena quā celeſtia, & ea quæ ſunt in mundo concupiſcit, fornicationem perpetrat. [cum qua fornicati ſunt reges terræ.] Ipsi qui ſunt reges terræ, ipſi ſunt & meretrix, ſed propter diſtinctam præpoſitorum & ſubiectorū diuiditū in regibus, & terram inhabitantibus, cum tamen ipſi reges ſint inhabitantes terram, hoc eſt, terrena diligentes libidini ſeruiētes. Ipſi reges itaque fornicati ſunt cum meretrice, hoc eſt, cum ſcipiſ terrenos honores & uoluptates appetendo & immunditiam carnis ſe hādō, quā quo amplius comedunt & bibunt, eo amplius luxuriātur, unde & ſeipſos ipſū in corpus meretricis efficiunt iuxta quod Apoſtolus dicit: Neſcitis quod hi qui adherent meretrici, unum corpus cum ea efficiuntur? & inebriati ſunt qui inhabitant terram de uino proſtitutionis eius.] Per reges principes mali intelligunt, per inha-

bitantes terram ſubieſti illorum qui inebriantur uino fornicationis, hoc eſt, omnibus peccatis replentur, & reges ſunt malorum autores, inhabitantes uero terram, imitatores eorum accipiuntur. Recte autem incontinentia carnis & fornicationis, uino cōparantur ebrietatis. Vno enim ebrius ita inſenſibilis efficitur, vt non ſolū animæ, ſed etiam periculum mortis non trepidet, unde & audacter ſe in mortem mittit. Sic nimirum libido hominis ſentiam & rationabilem intellectum auert, vt non metuat damnationem inferni, ideoque & audacter etiā contra ſuam conſcientiam malum operatur, nec timet etiam pro peccato damnari, quod non poteſt præuidere, quia ipſum peccatum auert illi rationabile ſenſum. [Et abſtulit me in deſertum in ſpiritu.] Hic manifeſte oſtenditur, quia hęc omnia beatus Iohannes non corpore uidi, ſed ſpiritu & mentis intellectu. Deſertū, in ſacro eloquio aliquando ſignificat cælum, aliquando corda ſanctorum, aliquando deum omnipotentem, aliquando corda reproborum. Cælum ſignificat deſertum, vt eſt illud in euāgelio: Quis ex uobis homo qui habet cætum oues, & ſi perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonagintanouem in deſerto, & vadit ad illam quæ errauerat quærere? quia uidelicet tunc homo cælum deſeruit, quando peccauit. Corda ſanctorū ſignificat, vt eſt: Ecce elongaui fugiens & manſi in ſolitudine, id eſt, in ſecreto mentis. Sancti enim renouent ſe ab omnibus iſtius ſeculi curis, & efficiuntur ab his folitudinibus deſertum, in ſolitudine ſuæ mentis a ſeculi actibus vacantes. Aliquando deum, vt illud Ieremia: Quis dabit me in ſolitudine diuerſorum uiatorum? Significat quoque deſertum corda reproborum, vt eſt illud: Quomodo fedit ſola ciuitas plena populo? Si enim ſola, quomodo plena? aut ſi plena, quomodo ſola? ſed ſola, id eſt, ſine deo. Hinc & Iohannes dicit: Vox clamantis in deſerto, dirigite uiam domini. Iure enim uocantur deſertum hi, quos omnipotens deus per gratiam non inhabitat. In hoc autem loco deſertum intelligere debemus corda reproborum, abſentia diuinitatis ſua. Angelus uero perſonam Chriſti gerit, vt ſupra lo-

hannes personā ecclesie, quæ in deserto ducitur, quando siue per internam inspirationem, siue etiam per prædicationem doctorum ad consideranda reprobatorū merita trahitur, & propter eorum peruersa opera iustam illorum inspicit damnationem futuram. [Et vidit mulierem sedentem super bestiam coccineam.] ipsam vocat mulierem, quam paulo superius appellauit meretricem, id est, omnium malorum congregationem. Bestia autem diabolum significat, super quem omnes reprobi sedent, qui eo hortante per diuersa vitia currunt. Sicut enim ciuitas Dei super Christum est ædificata, sic illa ciuitas reprobatorum super diabolum. Quæ recte meretrix appellatur, vt ostendatur ex qua parte regnum diaboli amplius præualeat. Bene etiam mulier dicitur, quia a muliere peccati sumpsit initium, per quā etiam, vt scriptura testatur, morimur omnes. Super bestiam hæc mulier sedet, quia diabolo ducente prona fertur ad peccandum, vt verbi gratia: Quādo quilibet homo pergat ad interficiendum Dei seruum, aut succendendam ecclesiam sicuti modo faciūt hi, qui nostro tempore pagani sunt iuncti, diabolus eum portat cui ipse insidet. Quod autem bestia coccinea dicitur, tam ad diabolum quam ad omne eius corpus refertur, siue propter peccata innumera, quibus est cruentatum, siue propter sanguinem sanctorum, quem fuerunt, siue etiam pro eloquijs diuinarum scripturarum male intellectis. De qua adhuc subditur: plenam nominibus blasphemiarum, ac si diceret: Nulla pars in ea blasphemias vacat, quia voce simul & opere deum & seruos eius blasphemant. Magis autē hoc fiet, postquam ille damnatus homo regnare coeperit, qui se Christum dicit esse, cum sit antichristus. Tūc enim omne corpus illius maxime deum blasphemabit quia omnia quæ ante se fuerunt, dicit fuisse contraria, affirmans Christum fuisse Antichristum. A postolos ilius pseudoapostolos & Antichristi ministros, & quicquid modo tenemus in veritate, totum ille & membra eius negabunt, & mendacium fuisse dicent.] Habentem capita septem & cornua decem.] Per septem capita (vt supra dictū est) omnes reges mali, qui fuerunt ab exor-

dio mundi vsque ad finem seculi, intelliguntur, quia septenarius numerus vniuersitatem, solet ostendere. Per decem autem cornua, omnia regna diabolo & Antichristo subiecta vnde & Daniel dicit: Bestia, quarta quartum regnum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis. Porro decem cornua, ipsius regni decē reges erūt, quos videlicet hæc apocalypsis in septem bestiarū capitibus ac decem cornibus commemorat. Et ipsi enim reges & regna, pars bestiarū sunt, quia Christum blasphemant & voce & opere. Vnde Iohannes idem in epistola sua dicit, Omnis spiritus qui soluit Iesum in carne venisse, ex deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam veniet, & nunc iam in mundo est. Et alibi: Nunc multi Antichristi facti sunt. Nec mirum, si hoc significant septem capita, quod decem cornua, cum mulier meretrix, & aquæ multæ, & bestia, hoc totum vnum corpus esse ostendatur. propter diuersitatem enim scelerum nunc in septem bestiarū capitibus, nunc in decem cornibus ipsa bestia diuiditur quæ & fraude decipit, & vi premit. In virtute scilicet per apertam potentiam, in signis vero & prodigijs mendacibus ac seductione iniquitatis, per hypocritisim simulatæ virtutis. Quod & generaliter de omni corpore malorum intelligere debemus, quamuis quidam hoc referant ad Nerone[m], asserentes cum ab inferis resuscitandum, & regnum futurum accipiendum. [Et mulier erat circumdata purpura & cocco, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis.] Purpura regum est indumentum, & tingitur sanguine piscium maritimorum. Quid itaque per purpuram, qua circumdabatur mulier, debemus intelligere, nisi suum regnum? Quod enim ecclesia habet in veritate, hoc isti simulate habebunt. Ecclesia namque habet purpuram & coccum, id est, regiam dignitatem, quia habet regem Christum, & habet ex se etiam reges plures, quonia[m] & ipsa ecclesia regnat per Christum. Est enim genus electum & regale. Sed ista mulier meretrix, id est, omnis multitudo malorum, dicit se habere purpuram cum non habet, id est, se fingit habere reges, sicut fuit Nero, Domitianus, & ceteri malorum prin-

cipes qui diuitias istius seculi, quæ malorum animos illi-
cunt, habuerunt, sed hi tales non fuerunt reges, quia ne-
que se, neque alios bene regere poterunt, quin potius &
ipsi vitis feruerunt, & alios suo exemplo ad vita, per
petrandam traxerunt. Habet quoque ecclesia inauratam ve-
stimenta, charitatem, siue etiam sapientiam de qua scriptum
est, Accipite sapientiam sicut aurum. Et Psalmista: Affi-
tit regina a dextris tuis in vestitu deaurato. Ita & hæc
mulier meretrix, cum sit stultissima, adhuc vt negligat
quæ sibi in futurum prospera succedere debeant, dicit
se esse sapientem, & gloriatur in libris philosophorum
& sapientia humani verbi. In lapide precioso & mar-
garitis virtutes significantur sanctorum. i. fides, spes, cha-
ritas, humilitas, mansuetudo & cetera huiusmodi, qui-
bus ornatur fideles. Quæ ornamenta cõ sola habeat ec-
clesia, fallaciter sibi vsurpare nititur hæc mulier perter-
sa. Idcirco se hoc habere simulat, quod nõ habet, vt quos
non potuerit per potestatem trahere ad errorem, decipiat
per simulatam sanctitatem, & fraudem verisimile. [ha-
bens poculum aureum in manu sua plenum abominatio-
ne & immunditia fornicationis eius] Ipsa meretrix est
poculum aureum propter simulatam sanctitatem, quã
præterdit exterius, cum sit interius plena omni iniqui-
tate & abominatione, vnde & Ieremias dicit. Calix au-
reus Babylon in manu dei. Aurum enim simulatæ san-
ctitatis se per hypocritism fingit, vt facilius ad immun-
ditiam fornicationis quemlibet bibendum inuitet. Ta-
lis dominus dicit, Væ vobis qui similes estis sepul-
chris dealbatis. Abominari quispe est abici. Vnde &
in Psalmis dicitur: Virum sanguinem & dolosum abo-
minabitur Dominus. Hæc ergo mulier plena est abo-
minatione, hoc est, plena est operibus nequitie, pro qui-
bus digna est abominatione, quod statim manifestatur
cum subditur, Et immunditia fornicationis eius. Ponit
hic fornicatio, quæ est radix omnium malorum, pro
omnibus peccatis. [Et in fronte eius nomen scriptum my-
sterium, Babylon magna mater fornicationum & abo-
minationum terræ.] Per frontem Babylonis, manife-
statio designatur operis, vnde Dominus dicit: A frus-

tribus eorum cognoscetis eos. Nam quia Babilõ, id est,
multitudo reproborum per hypocritism simulat se esse
quod non est, id est, ostendit se aureum calicem, cum sit
plena iniquitate & abominatione, ne superstitio erro-
ris pallio simulationis falleret incautos, ex titulo fron-
tis solliciti, redduntur, cum ibi Babylon, id est, confusio
scribitur. Vnde videndum, quare ipsum nomen myste-
rium appelleretur. Mysterium quippe occultæ res esse di-
citur, in qua aliud videtur & aliud intelligitur. Opera
quippe Babylonis quibusdam sunt in fronte, quibusdã
in mysterio. Simplicioribus quidẽ qui ea prævidere &
intelligere nõ possunt, mysterium est, quia occultata sunt
eis, quæ a multitudine reproborum gerantur interius.
Perfectioribus autem in fronte nomen suum ostendit,
quia eius omnia opera facile cognoscunt. Et ideo no-
men eius in fronte quidem est, sed tamen in mysterio
scribitur, quia quibusdam in aperto ostenditur, quibus-
dam in mysterio clauditur. Magna dicitur Babylon
propter multitudinem reproborum, vel propter enor-
mitatem scelerum. Mater fornicationum, id est, ra-
dix omnium malorum, nam & peccatum a muliere
cœpit initium, quæ suscepit semen diaboli, quasi adul-
teri, id est, prauam eius suggestionem, & peperit pec-
catum, contemnens præceptum Domini, quæ etiam
postea virum decepti, & sic femina peccati ad nos vs-
que transmisit. Ambo ergo peccati genitores fue-
runt, quia adulter & meretrix vnum corpus effici me-
ruerunt, vel certe mater fornicationum, præcedens ge-
neratio intelligitur, quæ imitatione peruersa & exem-
plo malo malos reliquit imitatores. Sicut enim semen
iusto: um imitatores dicuntur bonorum, vnde est, Ge-
neratio rectorum benedictetur, & sic semen impiorum
dicuntur illorum imitatores, ideoque Babylon in, au-
tores transgressionum mater appellatur fornicationum
[& vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, &
de sanguine martyrum lesu.] Quod vidit Iohannes, vi-
det omnis ecclesia, cuius ille figuram gerebat. Dicit er-
go, Vidi mulierem, id est, malorum congregationem,
ebriã de sanguine sanctorum, id est, repletam vindictã

de sanguine sanctorum, & de sanguine sanctorum le-
 su. In hoc versu tam Iudæi, quam etiam gentiles com-
 prehendantur. illi enim fuderunt sanguinem propheta-
 rum, isti autem apostolorum & cæterorum martyrum
 ideoque vindictam effusi sanguinis tam Iudæi quam
 gentiles sustinebunt. Vnde Dominus dicit in euange-
 lio, Amen dico vobis, requireretur sanguis omnium qui
 effusus est super terram a sanguine Abel usque ad
 sanguinem Zachariæ a generatione hac pessima. Vel
 certe sicut supra dictum est, sanguis prophetarum, spi-
 ritualis illorum intelligitur sensus, quem qui male in-
 terpretando pervertere in carnalem sensum non me-
 tuunt, sicut faciunt Iudæi, vindictam effusi sanguinis
 sustinebunt, quando quicquid vitale habent, perdet.
 [Et miratus sum cum vidissem illum, admiratione ma-
 gna.] Sic & sancti dum considerant quotidie damna-
 tionem reprobatorum omnium mirantur, cur miseri non
 considerant, que tormenta sibi immincant. [Et dixit
 mihi angelus, Cur miraris?] Sic etiam dicitur ecclesia
 a Christo per internam inspirationem, Cur miraris tor-
 menta reprobatorum & supplicia, quæ illis sunt futura
 iusto Dei iudicio? [Ego tibi dicam sacramentum mu-
 lieris, & bestię quæ portat eam.] Id est, ego tibi offen-
 dam quid significet illa mulier, & quid bestia, & mani-
 festabo etiam illorum damnationem. [quæ habet capa-
 ta septem, & cornua decem.] Id est omnes reges repro-
 bos, & omnia illi regna subiecta. [Bestia quam vidisti
 fuit & non est.] Bestia diabolus est, sicut sæpe dictum
 est, qui fuit ab exordio sæculi in hoc mundo, ibique te-
 nuit principatum vsque ad Domini aduentum, & in
 cordibus hominum male potebatur, potestatis impe-
 rio. Sed postquam Christus venit, & in sua morte mor-
 tis destruxit imperium, abstulit ei potestatem, & eiecit
 eum foras, ideoque iam non est, quia cõparatione prio-
 ris potentię, præsens illius potestas nulla est. Fuit ergo
 in præcedentibus membris, non est in sequentibus. [&
 ascensa est de abyssu.] hoc est de profunditate per-
 fidie Iudæorum nascetur, iuxta illud: Fiat Dan coluber
 in via. Notandum autem quod dicit ascendet, quia vi-

delicet ab ipsa sua infancia eleuabitur, extollens se su-
 per omne quod dicitur de^o, aut quod colitur. [& in in-
 teritum ibit.] id est, in damnationem perpetuam iuxta
 illud: Quem dominus lesus interficiet spiritu oris sui,
 Quod & generaliter de omni corpore malorum intel-
 ligere debemus, quæuis quidam hoc referant ad Nero-
 nem asserentes eum ab inferis resuscitandum, & regnũ
 futurum accipiendum. [& mirabuntur inhabitantes
 terram.] Inhabitantibus terram, reprobi intelligitur, qui
 mente terram inhabitant, & terrenis rebus inhærent
 per desiderium animi. Hi cum viderint damnatum
 diabolum, cui crederent, quia maxime hoc ad eos per-
 tinet, qui Antichristum pro deo sunt recepturi, admira-
 buntur dicentes ad inuicem, Hæcne erat spes nostra?
 Et ad ipsum se conuerentes dicent: Ecce qui te putavi-
 mus Christum decepti sumus, dum modo te damnari
 videmus. [quorum non sunt scripta noia in libro vi-
 tæ a constitutione mundi.] Liber vitæ ius diuinitatis
 est, id est, præsentia & prædestinatio omnipotentis dei
 Hi enim qui Antichristum sequuntur, non sunt ad vi-
 tam prædestinati, id est, præordinati, quia ex his nemo
 peribit, quos ab initio mundi deus saluandos prædesti-
 nauit, de quibus Apostolus. Quos præsciuit & præde-
 stinauit conformes fieri claritatis suæ. Nouit enim deus
 quibus diciturus est, Ite in ignem æternum: & quibus,
 Venite benedicti patris mei. [videntes bestiam,] id
 est, diabolum. [quæ erat,] in potentia magna ante ad-
 uentum filij Dei, [& non est,] quia ablata est ei pote-
 stas, sicut supra dictum est: per passionem filij dei, vel
 fuit, quia in membris suis iam apparuit, & non est,
 quoniam adhuc membrorum caput per semetipsum
 necdum apparuit. [& hic est sensus: Qui habet sa-
 pientiam,] hoc est, intellectus est illi necessarius in hoc
 loco. Qui habet sapientiam, hoc est, intelligentiam.
 [Septem capita septem montes sunt,] super quos sedet
 mulier, & reges sunt septem.] Frequenter dictum est,
 in vnaquaque specie genus plerumque posse inueniri,
 fuit hic. Quod enim bestia, hoc septem capita, &
 septem montes, septemque reges, id est, vniuersa mas-

Iorum pars, quæ in præpositis tanquam in regibus constitat, & subiectis plebibus. [Quinque ceciderunt.] In quinque regibus accipe quinque sensus corporis, qui insipientiam nostram regunt, quia naturaliter lenia tactu appetimus, sapora amamus, canora & consona quærimus, odoriferis delectamur & pulchris visu, reliqua his contraria omnimodo refugimus, quæ sunt amara, dissona, fœcida, aspera, & turpia. Accedente vero ætate matura, hi quibus reges superiores dicti desinunt, & succedit alius rex, aut intellectus, aut error, Hi sunt etiam quinque viri, de quibus dominus Samaritana dicit: Quinque viros habuisti, & nunc quem habes nõ est tuus vir, quia error dominatur tui. Quod diximus de vnoquoque, hoc etiam generaliter in genere humano, intelligi potest, quia & vnumquemque nostrum, & etiam totum genus humanum in tenera ætate, hi quinque sensus regunt. A ducente, autem matura ætate, succedit aut intellectus legitimus vir, aut adulterinus, qui est error. Iste est rex de quo loquitur sermo diuinus. Vnus inquit est ac si dicitur: Et ad perfectam ætate intelligendi peruenerunt, & tamen errorem suum super se regnare voluerunt. Et iste est rex totius corporis diaboli, quibus quis talis est, vnde de quibusdam deum cognoscentibus & tamen errorem sequentibus dicit Apostolus: Cum cognouissent deum, nõ sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in vanitatis suis &c. Quod autem sequitur, [salus nondum venit.] ad residuum corpus Antichristi pertinet, vel ad ipsum Antichristum, qui licet modo regnet in membris, tam amplius & manifestus regnatus est per seipsum. De quo sequitur: [Et cum venerit, oportet illum breui tempore regnare.] id est, tribus annis & dimidio. Vnde & dominus in euangelio dicit: Nisi abbreviati fuissent dies isti, non fuisset salua hominis caro, sed propter electos breuiabitur. [Et bestia quæ erat & non est, & ipsa octaua est, & ex septem est.] Bestia quæ erat in prioribus membris diaboli, in præcedentibus & subsquentibus, cum ipsa quæ non est adhuc, sed ventura est, sicut diximus, iuncta fuerit corpori suo, hoc est Antichristo in no-

uissimo tempore, Et septima erit, quia de eodem genere, & octaua erit, quia septuplum transcedit malitiam & hypocrisim membrorum diaboli, qui nunc sunt vel fuerunt. Ad nihil enim aliud applicatur octauam, quæ septima erit, nisi vt ostenderet quia septies tantum tunc dominabitur Antichristus in corpore suo, cum solutus fuerit, quam tunc faciat. Sicut & dominus dum in euangelio de vno maligno spiritu loqueretur, vt ostenderet, quia pro septem vnus est, statim subiecit, Tunc, inquit, vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se. Qui vnusque non diceret septem alios, nisi in vno etiã septem voluisset intelligi, & in interitum vadit. [De eodem corpore diaboli dicit, quod proculdubio cum capite suo peribit cum dies iudicii aduenerit, dicente domino: Ite in ignem æternum, & cætera. [Et decem cornua quæ vidisti decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt.] Temporibus Antichristi decem regna erunt in terra, sicut liber Danielis prophætæ testatur, sed sicut idem Daniel dicit, quartum regnum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuersam terram, & conculcabit & comminet eam. Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt, e quibus ille tres interficiet, regem videlicet Egypti, regem Africa, & Ethiopia, cæteri autem subdent se illi. [& potestatem tanquam in reges vna hora accipient post bestiam.] Vna horæ, intelliguntur tres anni & dimidius quibus ipsi cum capite suo, regnabunt. Post bestiam, id est, secundi ab eo in honore & dignitate erunt, accepta ab ipso capite. Et illi quidem reges iam regnant in auis & proauis, id est, in suis similibus, sed tamen ad comparationem illius extreme potentie, necdum perfecte regnum acceperunt, sicut & regnum ecclesiæ: erat quidem ante aduentum redemptoris in mundo, sed tunc amplius surrexit, cum caput eius in carne apparuit. Sed hæc potestatem post bestiam, id est, in subiectione illius tanquam membra, & illi subditi accipient. [In vnum consiliu habent.] Contra Christum & membra illius, vt negent Christum & consiliantur Antichristum. Sed consiliu bestia destruet agni

innocentia, iuxta illud: Dominus dissipat confilia gentium. [& virtutem & potestatem suam bestia tradent] id est, quicquid virum & fortitudinis habet, ipsi tribuent dicentes: Tibi gratias agimus, quia quicquid habemus, a te accepimus. [Hi cum agno pugnant,] & verbo & opere, vt fideles a fide illius separent. [& agnos vincet illos.] quia constantiam dabit suis, vt ante possint occidi, quam a fide Christi separari, qui dicit: Gaudeat, quia ego vici mundum. Vel vincet eos quando damnabit illos cum capite suo diabolo. [quonia dominus dominorū est, & rex regum.] Ac si diceret: Erisi reprobi gloriā satorum dei amittent, tamen dominū eius nō euidet, sed semper eum dominum sustinebit, vtur enim eis ad vtilitatem sanctorum, etiam cū pugnat aduersus eorum perditionem. Secundū hunc sensum Nabuchodonosor seruus dei vocatur, & spiritus etiam malus domini spiritus dicitur. Malus scilicet a se, domini autem spiritus, quia a deo creatus, & potestati illius subiectus. [& qui cum illo sunt electi & vocati & fideles.] subauditur, propterea reges exuperat. Electi in dei prædicatione ante mundi constitutionem vocati per apostolorum prædicationem, fideles per bonorum operum executionem. [Et dixit mihi, Aquas quas vidi isti, vbi meretrix sedet, populi sunt & gentes & linguæ.] Hic exponitur quod superius fuerat præmissum quod scilicet bestia super aquas multas sedet. Quæ aquæ multæ, sicut hic dicitur, populi multi sunt, ex omnibus gentibus & populis & linguis a diabolo decepti, maxime per libidinem, quæ est mater omnium malorū. Meretrix enim super aquas sedet, quia dominationis regnū libido vitiorū in reprobis tenet. Vel certe quia ipsum regnū antiqui hostis ex multitudine populorū in fastu superbia eleuatur, ideo meretrix super aquas multas federe dicitur [Et decem cornua quæ vidisti in bestia, hi odient fornicariam.] Cum ipsa regna, quæ per cornua designantur, vt supra dictum est, sint bestia, id est, omne corpus diaboli, & ipsa bestia sit meretrix, id est, omnis multitudo reproborum. Decem cornua, vel bestia odient fornicariam, hoc est, ipsi reprobi odient se

iplos. Quod tripliciter potest intelligi. Dum enim reprobi mala opera faciunt, seiplos odiant, quia scriptum est: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam: quia vult reprobi se amant volentes sequendo, inde odit se se conuincunt. Quisquis enim diligit iniquitatem, odit animam suam: quoniam male amando animam suam, odit iustitiam, & ideo aptat animam suam ad suscipiendam futuram famis miseriam. Aliter, Reges & bestia odient fornicariam, quoniam amatores huius seculi odio se iniuicem persequuntur, quia si quis alium videt ad altiora ascendere, quo ipse non potest, odio illum insequitur, quoniam semper inter superbos iurgia sunt. Hinc Paulus Apostolus dicit: Inuicem inuidentes, inuicem odientes. Vel certe cum viderent se miseri in iudicio constitutos & damnatos, odient seiplos quod peccauerunt, & post peccatum penitentiam non egerunt. Sed nihil proderit tunc odisse malum quod fecerunt, quando ipso malo carere non poterunt. [& desolatam facient illam.] Hoc est, seiplos facient extraneos a deo propter peccata præterita. Iam enim cum illis deus non habitabit, qui est pacis & charitatis habitator. Hinc est quod Ieremiam lamentabili voce clamasse legitur: Quomodo sedet sola, ciuitas plena populo? [& nudam] facient illam, subauditur a superioribus vestimenta fidelium sunt sacramenta baptismatis, charitatis, atque innocentie. Sed his vestimentis se nudant, qui cunque baptismum iterant, vel se grauioribus criminibus maculant, & charitatis iura violant. Sunt autem & quidam, qui etiam in præsentis huius vestimentis sunt nudi, sicut Iudæi & pagani, qui neque baptizati sunt, neque charitatis mandatum custodiunt. Falsi quoque Christiani & si habere videntur hæc vestimenta, tamen in iudicio cum illis nudi reperientur, quia ea quæ habuerunt, male viuendo amiserunt. Pariter ergo nudi reperientur, quia reproborum corpus ex apertis infidelibus & falsis fratribus constructur. [Et carnes suas commanducabunt.] Istas propheta dicit de reprobis, quia ignis eorum non extinguetur & vermis eorū non morietur. Ipsi ergo carnes suas commanducabunt, quia

penis semper pascentur, semperque eos vermes comedent, & nunquam ad defectum, & cum iugiter defecerint, peruenient. Et dum vermium aeternaliter pastum præbebunt, quasi igni carnes suas manducabunt, quia peccatum carni suarum sustinebunt. Manducant enim carnes suas æterno supplicio dediti, sed alienis dentibus, non suis, vermium scilicet immortalium, quos ipsi ad deorum suorum iniquitatibus exacuunt. [& ipsam igni cremabunt,] quia malis operibus defuerunt, ipsi sibi æternum incendium quo cruciuntur, preparauerunt, seque vltro prauis actionibus eisdem incendii præcipientes dederunt. Dum ergo suis iniquitatibus, quasi quibusdam lignis ignem quo comburuntur accendunt, ipsi se concremant. Sic enim visitata locutione quod in ipsis contigerit, reprobi facere perhibentur, sicuti nos quem libet seipsum interfecisse dicimus, qui periculum mortis cum posset non declinauit, vel seipsum incidisse, qui semet volens in ignem præcipientem dedit. [Deus enim desit in cordibus eorum, ut faciant quod illis placitum est.] Sæpe deus omnipotens iratus pro præcedentibus hominum peccatis, permittit eos facere vnde illum amplius offendit. Hinc est quod de quibusdam dicitur veritatem non recipientibus: Propter hoc dedit illos deus in reprobi sensum, ut faciant quæ non conueniunt. Hinc etiam dicitur indurasse cor Pharaonis, quod non merebatur emolliri. Dedit ergo deus in cordibus infidelium, propter præcedentem eorum infidelitatem, ut faciant quod illis est placitum. Quod quis sit, statim aperit cui subiungit: [ut dent regnum suum bestiæ.] gratias illi agentes, & honorem & fortitudinem suam illi tribuentes, quasi ab ea perceptorum quod habent. Non autem fuit dei voluntas, qui nullam iniustitiam vult, cui Psalmista dicit: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, ut reprobi contra deum pugnantes, regnum suum bestiæ traderent, sed præcedentium iniquitatum illorum merita exigunt, ut reprobi in errorem a deo ire permitti ita ambulent, ut misericordia parceter non saluetur, sed iustitia punientis dānetur. Ac si diceret: Exigentibus illorum meritis, ita deus eorum corda permittit ob-

scurari, ut sic agerent, & hoc tam diu, [donec consummentur verba dei.] Id est, donec opere cōpleantur omnia, quæ ante sunt prædicta. Quo in loco quæstio oritur, quare dei verba cōsummāre dicantur, cum ipse dominus in euangelio dicat: Cœlum & terra trāsbunt, verba autem mea non trāsfient. Sed sciendū quia ad aliquid verba dei cōsummantur, ad aliquid non trāseunt. Consummātur ad hoc, ut quæ promissa sunt opere cōpleantur: non trāseunt vero, quia ea quæ loquuntur, aeternaliter perseverant. Sermo enim dei sententias in æternum manuras explicat, prædictum est enim de Christo, quod veniens ad iudicium statuet a dextris oues, hædos autem a sinistris, & dicit rex his qui a sinistris erunt: Esuriui, & non dedistis mihi manducare &c. vsquequo dicit illis, Discedite a me qui operamini iniquitatem: Cōsummantur hæc dei verba, cum ipse veniens ad iudicium dicit reprobis: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo &c. Tunc ibunt hi in supplicium æternum. Promissum est & sanctos statuendos ad dexteram, & gloriā se his daturum. Consummantur hæc dei verba cum audierint: Venite benedicti patris mei &c. Sic nāque dicitur donec consummentur verba dei, tanquam dicatur, vsquequo boni & mali recipient secundum quod eloquia dei promittunt. [& mulier quam vidisti est ciuitas magna,] id est, omnis malorum multitudo. [que habet regnum super reges terræ,] quia maxime malorum multitudo in regibus & huius seculi principibus in superbiam eleuatur. Sic enim dicitur, ciuitas magna habet potestatem super reges terræ, tanquam dicatur, Ipsam seculi regnum in cunctis superbiam potestibus regnat.

CAPVT XVIII

Post hæc vidi alium angelum descendentem de cælo. Sic videntur hæc verba sonare, quasi spatium aliquid fuerit in hac reuelatione inter visionem & visionem, sed non est ita. Vno enim die hæc omnia vidit beatus Iohannes, id est die dominico. Sic quippe dicitur: Vidi alium, quasi dicitur iiii

ret, vidi aliam visionem, Vnus itaque angelus fuit, qui has visiones manifestaui, sed propter aliam visionem alium se vidisse angelum dicit. Sic & nos de quolibet dicimus: Alius mihi videbaris, cum illa & illa verba dice realius nunc appares cum dissimilia loqueris. Post hæc inquit, id est, post præcedentem visionem, vidi aliū angelum de cælo descendentem. Iste angelus Christus est qui est nuntius paternæ voluntatis, & qui vitam æternam suis nuntiatur quotidie fidelibus. Quo in loco quæritur, quomodo descendisse de cælo eum Iohannes vidit, cum filius dei in diuinitatis substantia cum patre & spiritu sancto vbique sit, iuxta quod ipse per prophetā dicit. Cælum & terram ego impleo. Et iterum: Extra cælum & terram locus non est, vbi non sit dominus. Sed descendit de cælo, non quo de loco ad locū transiret, sed quando in vtero virginali suscepit animam & carnem vt posset videri in nostra natura, qui inuisibilis erat in sua. Descensio ergo illius, nihil est aliud quam carnis assumptione de quo Paulus dicit, Qui cum in forma dei esset, humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem [habentem potestatem magnam.] Hæc potestas ad vtranque eius naturam potest referri, & ad diuinam scilicet & humanā. Fuit enim hæc potestas in ipso per diuinitatem sine tempore, ante omnia secula, quia sic cum patre & spiritu sancto cuncta creauerat, ita cū patre & spiritu sancto omnia possidebat. Hæc etiā potestas data est ei in tempore. Quando post triumphum resurrexisset, data est ei potestas in cælo & in terra, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. De hac enim ipse resurgens a mortuis dicit: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. De illa vero quam ante tempora habet cum patre, Daniel dicit: Potestas eius potestas æterna. [& terra,] id est, ecclesia electorum. [illuminata est a gloria eius,] id est, a potestate eius. Ipse enim tenebras infidelitatis & ignorantie & peccatorum euacuauit a cordibus fidelium, qui est lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. Vnde scriptum est: Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem ma-

gnam, habitantibus in regione vmbre mortis, lux orta est eis. Nam & ipse de seipso dicit: Quando in mundo sum, lux sum mundi. Et alibi de eo scriptum est: Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Quia iste angelus ad destruendam venit potentia diaboli, & forte perhibetur, vt pote contra fortem fortior, contra robustum robustior aduenisset insinuetur. Quia vero ad euacuandam humanam sapientiam accessit, bene terra gloria illius illuminata pronunciatur, ac si diceretur. Contra tumentem seculi potestatem magna potestas, contra falsæ doctrinæ tenebras veræ scientiæ lux apparuit. Potest etiam & iste angelus intelligi primus ordo prædicatorum, qui fuit in apostolis & apostolicis viris. Nam & per ipsos loquebatur Christus, qui est magni consilij angelus. Hinc est quod Iohannes vox clamantis Christi dicitur. Et Paulus dicit: An experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus? Qui angelus de cælo descendisse dicitur, quia quicquid sancti prædicatores habent, seu in doctrina, seu in opere, cælestis illis datum est. Hinc etenim Iacobus dicit: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens a patre luminum. Ipse quoque habet potestatem magnam, quā ab ipso suo capite percepit, quando Petro, qui est princeps prædicatorum, dictum est: Quodcumque ligaueris super terrā, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Et terra, hoc est, ecclesia illuminata est a maiestate eius, quia sua predicatione totum mundum infidelitatis circumdatum tenebris, repletum lumine fidei, quando prædicauerunt vbique, incipientes ab Ierusalem & peruenientes vsque ad terminos vniuersæ terræ, quoniam ante defectu eius terra quæi lingua. Hinc Psalmista dicit: In omnem terram exiit sonus eorum & c. [Et exclamauit in forti voce dicens,] Fortem vocem intelligimus predicationē Christi, qui ait: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Quæ scilicet vox ab ipso domino, postea per apostolos totum orbem clamore compleuit. Et vox ista fortis fuit, quia fortissima limina regni gētium destruxit.

xit. [Cecidit cecidit Babylon.] Postquam in superbiam se erexit. Vnde est, Deiecisti eos dum alleuarit, vel cecidit iam in die præsentia. Nouit enim dominus, qui pertineant ad Babylonem, & casuri sunt in perpetua damnationem. Qui etiam iam, ceciderant in capite suo de caelo, qui per superbiam ab illa celesti ædificatione irrepabiliter corruit. [& facta est habitatio dæmoniorum & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis uolucris immunde.] Quantum ad litteram pertinet, hoc de Babylone dicit, quæ capta a Medis & Persis, interfecto Balhasar destructa est, nec diu ibi possessa habitauerunt homines, quia in solitudines sempiterna est redacta, viaque est pro ea ædificata. Et ubi quondam erant pulcherrimæ & præcipue in habitationes hominum, ibi sunt modo in habitationes dæmonum & bestiarum, ibi que inhabitant dracones, serpentes, & volucres diuersi generis. Ipsa autem Babylone istam significabat, quæ ex multitudine constat reproborum, in qua est omnis custodia omnis spiritus immundi, quia uidelicet ibi in cordibus prauorum hominum, uelut in carceribus, dæmones tenentur inclusi, qui immundi dicuntur propter spurritiam omnium peccatorum, in quibus versantur. Ipsi quoque sunt volucres immundæ, qui per hunc aerem discurrunt usque ad diem iudicii, expectantes damnationem suam, iuxta illud Iudæ Jacobi, Angelos uero qui non seruaue runt principatum, sub caligine huius aeris tradidit erudiendos in iudicium dei. Siue etiam immundas uolucres cressopsum? intelligere leues & superbos homines, qui in eadem Babylone morantur. Maligni ergo spiritus propter malitiam, dæmones: propter carnis illecebras, spiritus immundi: propter mentis uero elationem uolucres appellatur. De his uolucris & bestiis Isaias plura loquitur: Omnes, inquit, bestia ludent ibi, & erit cubile draconum, & pascua frustionum, & occurrent dæmonia onocentauris, & pilosi clamabunt alter ad alterum. [Et de ira fornicationis eius biberunt omnes gentes.] Id est, uindictam peccatorum illius omnes gentes sustinebunt. [& reges terræ qui cum illa fornicati sunt.] Hoc est principes huius seculi, qui cum semet-

ipsis fornicati sunt diligendo terrena plus quam celestia, uel etiam immunditiam carnis sectando, aut idola colendo. Et isti enim uindictam sanguinis sustinebunt, quoniam ipsi principes malorum sunt, ideoque in societate Babyloniolorum consistunt. [& mercatores terræ de uirtute deliciarum eius diuites facti sunt.] Mercatores terræ appellantur, qui animam suam uenalem faciunt nec timent committere peccata, tantum ut honores uel ius seculi & dignitates sibi acquirere possint isti de uirtute deliciarum eius, hoc est, de ambitione secularis pompæ diuites facti sunt, non uirtutes, sed peccatis. Isti sunt mercatores, qui pro abundantia temporali suas animas commutant infeliciter mercatu. Notandum autem, quod in hoc loco tres personæ reproborum, & tria comprehenduntur genera peccatorum, in quibus & omnes iniqui designantur, & omnia peccata, gentes scilicet subiectæ, reges illarum, & mercatores, hoc duces & principes, qui suas animas uenales faciunt, ut acquirant comitatus & episcopatus, ceteraque dignitates huius seculi. Tria autem genera uitiorum sunt, lasciuia, gastrimargia, & auaritia, a quibus omnia peccata prodeunt. In nomine enim fornicationis lasciuia uoluptatum in uirtute deliciarum, gula appetitus: in ditatione, mercatorum auaritia designatur. [Ecce audiui alteram uocem dicentem: Exite de illa populus meus.] Vox ista, uox intelligitur dei omnipotentis, qui quoties clamat, hortans electos suos per doctrinam fidelium, siue per simoniam inspirationem, ut exeant de Babylone. Sed illam uocem, quæ fit in aure per officium prædicatorum, simul audiunt boni & mali: istam autem quæ fit in corde, soli audiunt iusti. Dicit ergo: Exite de illa populus meus, non corpore, quia non potestis, sed mente. Quod statim manifestat, cum subiungit, [Et ne participes sitis delictorum eius.] In præsentem enim uitam, corpore quidem boni cum malis morantur, sed tamen moribus & uita longe ab eorum consortio distat. Ac idcirco ipsa uox dei monet, ut exeant de ea mente & moribus uita, non corpore: & ne participes sint delictorum illius, ne forte fiant & socij peccatorum.